

HOGYAN ÉS MIÉRT VÁLTAK (ÉS MARADNAK) A TÁRSASÁGOK BÜNTETŐJOGI ÉRTELEMBEN SZEMÉLYEKKÉ

W. ROBERT THOMAS*

I.	BEVEZETÉS.	480	
II.	SZKEPTIKUS KIHÍVÁSOK A VÁLLALATI BÜNTETŐJOGI FELELŐSSÉGGEL SZEMBEN: TÖRTÉNETI ÉS KONCEPCIONÁLIS		PERSPEK
	TIVÁK	486	
	A. A vállalati büntetőjogi felelősség kialakulásának szokásos története, és miért fontos ma	486	
	1. A történelem	486	
	a. Miért karolták fel hirtelen a bíróságok a vállalati-bűnügyi kérdéseket?		
	h14		
	b. Hogyan kezelték a bíróságok a holding fogalmi akadályait		
	A vállalatok büntetőjogi felelőssége.		488
	2. Hogyan használják ki a modern szkeptikusok a vállalati sztenderd történetet... A büntetőjogi felelősség fejlődése.		489
	B. A vállalati büntetőjogi felelősséggel kapcsolatos viták történeti fejlődése		
	Konceptuálisak, nem történelmi.		491
	1. A személyiség belső felfogása és az egyén-személy premissza.		492
	2. A személyiség pragmatikai felfogása		495
	3. A vita megkerülése.		497
	C. Mi kell ahhoz, hogy valaki jogi személy legyen (pragmatikusan)		498
	1. Az ügynökség pragmatikus megközelítései.		498
	2. Kollektív ügynökség		499
	3. Elégés-e a jogi személyiség a büntetőjogi felelősség engedélyezéséhez?		502
III.	A TÁRSASÁGI BÜNTETŐJOGI FELELŐSSÉG, A TÁRSASÁGI JOG ÉS A MODERN		VÁ
	LLALATEGYIDEJŰ FEJLŐDÉSE.		504
	A. Különleges charták és vállalati kellemetlenségek.		504
	B. Általános társasági forma és a társasági jogi felelősség.		506
	C. Meghatalmazó törvények és a vállalati büntetőjogi felelősség.		510
IV.	Hogyan és MIKOR LETTEK A TÁRSASÁGOK SZEMÉLYEK A SZEMÉLYEK SZÁMÁBAN		
	BÜNTETŐI JOG.		514
	A. A társasági jog változásai a büntetőjogban a pragmatikus személyiségre jogosult társaságokat hoztak létre.		514
	B. A személyiség pragmatikus felfogása kiszorította az intrinzikát		
	A jogi személyiség fogalma		518
	1. Az egyén-személy premissza elutasítása.		518
	2. A személyiség pragmatikus felfogásának és a valódi vállalati attitűdöknek az elfogadása.		521
	C. Hogyan javítsuk jelenlegi gyakorlatunkat a történelem tanulságainak felhasználásával.		524
	1. A társasági jogban bekövetkezett változások aláássák az intrinsic		
	A személyiség		fogalma.
			524
	2. A modern gyakorlat mint a vállalati büntetőjogi felelősség második legjobb megközelítése, vagy a reform		
			mi
			ntája.
			525

* Climenko Fellow és jogi előadó, Harvard Law School; Ph.D. (filozófia), University of Michigan (2015); J.D., University of Michigan Law School (2011). Külön köszönet illeti Elizabeth Andersont, Reuven Avi-Yonah-t, Stephen Galoobot, Scott Her shovitzot, Don Herzogot, Daniel Jacobsont, Jim Joyce-t, Vikramaditya Khannát, Gabe Mendlowt, **Bill** Novackot, Peter Railtont, Alex Sarchot, Dan Singert, Larry Solumot és David Zaringet a vitákért, tanácsokért és folyamatos visszajelzéseikért.

a. A vállalati büntetőjogi doktrína és aGyakorlat.526	
b. A szövetségi gyakorlat mint a szövetségi doktrína javításának mintája. 528	
V. MIÉRT VÁLTAK A TÁRSASÁGOK A BÜNTETŐJOG SZEMPONTJÁBÓL SZEMÉLYRÉ JOG.	529
A. Az elrettentés mint magyarázat elégtelensége. 529	
B. Az egyénnel szembeni méltányosság mint az eredeti kifejező indoklás A bíróságok motiválása a vállalati büntetőjogi felelősség kialakítására531	
1. A méltányosság mint illeszkedés.	531
2. A méltányosság mint kölcsönösség.	533
3. A méltányosság mint egyenlőség.	534
C. A méltányosság elhelyezése modern gyakorlatunkban.	536
VI. KÖVETKEZTETÉS.	537

I. BEVEZETÉS

A common law történetében talán nincs is szembetűnőbb bizonyítéka annak módosításainak, szűkös technikai jellegű szabályainak elutasításának, mint a testületek jogviszonyának a vezető testület, vagy annak ügynökei, vagy a társasági ügyek lebonyolítása során alkalmazott alkalmazottai által elkövetett cselekményekért, mulasztásokért vagy kötelezettségvállalásokért való jogos felelősséghez való igazítása.¹

A Legfelsőbb Bíróság 1909-ben arra a következtetésre jutott, hogy egy vállalat, akárcsak egy magánszemély, büntetőjogi felelősségre vonható a tévútra vitelért. ²A társaságok büntetőjogi felelőssége azonban még ma sem tudta legyőzni ugyanazt a szkeptikus érvet, amellyel akkor - és egyébként évszázadokkal korábban - szembesült.

A szkeptikusok kihívása olyan egyszerűnek tűnik, mint amilyen kitartó: Más szóval, a társaság egyszerűen képtelen megfelelni a büntetőjog egyik legalapvetőbb követelményének. Ennek megfelelően a szkeptikusok számára a társasági büntetőjogi felelősség gondolata pusztán képtelenség, és mindig is az volt.

Bár a szkeptikusok kritikájának kibontása egyszerű, józan ésszel felfogható kihívásként jelenik meg a szervezet szándékosságával szemben - akár büntetőjogilag, akár más módon -, a szkeptikusok kritikájának kibontása gyorsan mélyreható megfontolásokat von maga után a személyiség természetével és a tulajdonítás megfelelő módszereivel kapcsolatban. A szkeptikusok és a vállalati személyiségvédelem hívei közötti vitát leképezve.

1. Jordan v. Ala. Great S. R.R. Co., 74 Ala. 85, 88 (1883).

2. N.Y. Cent. & Hudson River R.R. Co. kontra Egyesült Államok, 212 U.S. 481, 494-95 (1909).

3. *Lásd a 44-50. lábjegyzeteket (a hatóságok összegyűjtése). Figyelmemet azokra a bűncselekményekre korlátozom, amelyeknél a szándékos magatartás - tágan értelmezve, hogy legalább a tudatosság, a rosszindulat vagy a gondatlanság állapotát magában foglalja - szükséges elem. Eltérő rendelkezés hiányában a "vállalati büntetőjogi felelősség" kifejezés alatt a szigorú büntetőjogi felelősséget értem.*

A büntetőjogi felelősség egy nézeteltérés arról, hogy miként értékeljük a személyiséget - nevezetesen, hogy a személyiségről alkotott felfogás hogyan engedélyezi, hogy mely cselekedetek, attitűdök és felelősségi ítéletek tulajdoníthatók a kérdéses entitásnak. A nézeteltérésnek ez a fajtája nem újdonság. Ezek a témák visszatérnek a nyugati gondolkodásban, és messze túlmutatnak a társasági jogon, Platón *Phaidójától* Boethiusig és Sassoferatói Bartolusig, Thomas Hobbes-tól John Locke-ig.⁴ Tekintettel az egyébként hétköznapi politikai nézeteltérés mögött meghúzódó intellektuális vonalra, talán nem is olyan meglepő, hogy a vállalati büntetőjogi felelősséggel kapcsolatos szkepticizmus soha nem szűnt meg.

Nem várom, hogy egyszerre, vagy egyáltalán, ki tudunk törni ebből a koncepcionális patthelyzetből, hogy megoldjuk a vállalati bűnözés előtt álló kihívást. Sőt, ami azt illeti, nincs is rá szükségünk. Mint kiderült, a bíróságok és a jogalkotók a huszadik századfordulón, amikor ezt a vitát felvették, olyan módon álltak a vállalati bűnözés hívei mellé, amelyet a szkeptikusok nem tudnak, vagy legalábbis nem akarnak feloldani. A vállalati büntetőjogi felelősség hívei nem csupán megnyerték a politikai harcot; ezt olyan módon tették, hogy a szkeptikusok álláspontja összeegyeztethetlenné vált a szélesebb körű elméleti elkötelezettségekkel, amelyek ma már a modern vállalat számára is meghatározóak.

Ez a cikk kétféleképpen járul hozzá a vállalati büntetőjogi felelősségről szóló vitához: egyrészt koncepcionális, másrészt gyakorlati szempontból. Először is, a mai szkeptikusok által felkarolt érvet már az 1800-as évek végén is megpróbálták, de elutasították, amikor a vállalatok felelősségre vonásának gyakorlata először alakult ki. A korábban a szkeptikusok érvelésére fogékony bíróságok feladták ezt a nézetet - és ami még fontosabb, az azt alátámasztó személyiség és a felelősségre vonás közötti kapcsolatot -, mivel az egyre inkább tarthatatlanná vált a változó gazdasági környezetben, amelyben a kereskedelmi vállalatok apró, szűkre szabott, kvázi-állami entitásokból a nemzeti piac kiterjedt, kifinomult, domináns résztvevőivé váltak. Eközben a vállalati felelősség fokozatos elfogadása, mind a deliktuális, mind a bűncselekmények terén, szorosan összefügg a társasági jog, mint szabályozási eszköz egyidejű leépülésével. A társasági büntetőjogi felelősség felé való fordulás tehát egy szélesebb körű lemondást tükröz mind a személyiség hosszú ideig uralkodó felfogásáról, mind pedig a társasági szabályozás olyan megközelítéséről, amelyet a modern társasági jogunk alapjává vált jogfejlődés eredménytelenné tett. Egy szlogen szerint a társaságok ma a büntetőjog szerint nem azért személyek, mert *mindig is* jogosultak voltak, hanem inkább azért, mert jogosulttá *váltak*.

Meg kell késeletnem a gyakorlati tanulságok meghatározását ebben a cikkben, hogy megjegyezzem a megközelítésemben rejlő iróniát. Napjainkban a korporáció története mögött álló

A gyakorlat *támadásának* bizonyítékeként általában a bűncselekmények alakulását szokták felajánlani. A vállalati bűnözéssel kapcsolatos irodalomban van egy szokásos történet a vállalati büntetőjogi felelősség hirtelen születéséről, szemben az évszázadok óta fennálló precedensekkel.⁵ Röviden, e közismert bölcsesség szerint a törvényhozók a büntetőjogot kiterjesztették a társasági személyekre, hogy így riasszák el a kereskedelmi társaságok folyamatosan növekvő jelenlétével járó károkat az 1800-as években. Az előzmények és a józan ész ellenére a bíróságok belementek, és a gyakorlati célszerűségért cserélték el a teo retikai koherenciát. A lehetetlen helyzetbe került bíróságok úgy kerütek meg a valódi vállalati mens rea kérdését, hogy helyette a kártérítési jogból a büntetőjogba importálták a helyettesítő felelősség egy formáját. A szokásos történetet napjainkig folytatva, ennek a bírói kibúvónak az öröksége velünk maradt: A szövetségi bíróságok még mindig a közvetett felelősséget használják arra, hogy egy vállalatnak tulajdonítsák a vállalaton belüli legtöbb egyén bűnös magatartását.⁶ De ha valaha a társaságok felelősségre vonásának szükségessége meghaladta az elméleti következetesség elvesztését, ez ma már nem így van. Ma a polgári és közigazgatási innovációk ugyanolyan vagy jobb eredményeket érhetnek el az ontológiai terhek nélkül. A mai szkeptikusok szemszögéből elmesélve a vállalati büntetőjogi felelősség kialakulásának történetét megerősíti, hogy a gyakorlat indokolatlan volt és marad, míg az elrettentéssel kapcsolatos érvek már nem mentesítik a fogalmi képtelenséggel szembeni korábbi toleranciánkat.

De a szokásos történet téves. Vagy inkább hiányos olyan szempontból, amely végül mélyreható következményekkel jár a modern gyakorlatunkra nézve. A vállalati büntetőjogi felelősség kialakulása két olyan jelentős változást jelképez, amelyek a vállalati bűnözésről szóló irodalomban kevéssé szerepelnek. Először is, a társasági jog drasztikus felülvizsgálatainak sorozata, bár jól dokumentált a társasági joggal és a személyiséggel foglalkozó jogtörténészek körében, nagyrészt figyelmen kívül marad a társasági büntetőjogi felelősség fejlődéséről szóló vitákban. Konkrétabban, gyakorlatilag hiányzik a társasági büntetőjogi felelősség fejlődésének szokásos történetének tárgyalásából a társasági jog tartalmának és céljának egyidejű átalakulásának komoly kezelése.⁷ Ez a kihagyás súlyos hiba: A társasági jog és a büntetőjog szögesen ellentétes megközelítéseket testesített meg a társasági szabályozással kapcsolatban; az utóbbi felemelkedése nem érhető meg az előbbi hanyatlásától elszigetelten. A társasági jog több, majdnem forradalma megváltoztatta a területet a vállalati szabályozás invazív, belső szemléletű eszközéből egy olyan rendszerré, amely széles körű tiszteletet ad az egyéneknek, hogy saját belátásuk szerint szerveződjenek és koordináljanak. Ezek a változások megerősítették az alapját annak, hogy a társasági

5. Lásd az alábbi III.A-B. szakaszt.

Elektronikusan elérhető a következő címen:

<https://csrc.com/electroart-2824645>

6. *Lásd az alábbi III.A. szakaszt.*
7. *Lásd az alábbi III.A. szakaszt.*

a büntetőjog szempontjából büntetőjogi értelemben vett személyiségekké válni képes kifinomult entitásokká.

Másodsor, kevés figyelmet fordítanak a doktrínát kidolgozó bíróságok tényleges érveire vagy indokaira. Pedig a jog érvelő vállalkozás; az akkori bíróságok - gyakran eléggé explicit módon - megküzdöttek azokkal a kényes feltételezésekkel, amelyeket a társaságok bizonyos deliktuális és büntetőjogi felelősségének lehetséges feszültségei jelentettek.⁸ Valójában a bíróságok számos jogterületen elvetették a korábbi támaszkodásaikat arra, amit e cikk során "a személyiség eredendő fogalmának" nevezek, mivel az már nem nyújtott működőképes keretet a társaságok felfogásához és megértéséhez, amelyek egyre inkább eltértek történelmi részeiktől.⁹ A személyiség intrinszc koncepciója azonban központi szerepet játszik a szkeptikusok érvelésében. Eközben az általam "a személyiség pragmatikus felfogásának" nevezett felfogás, amelyet a bíróságok életképes alternatívaként fogadtak el, a szkeptikusok fogalmi zsákutcájának másik oldalán helyezkedik el.¹⁰ Elméletileg a személyiség pragmatikus felfogása teret enged a valódi vállalati magatartás lehetőségének általában, és különösen a vállalati büntetőjogi felelősségnek. Jogilag a személyiség pragmatikus felfogása alapozza meg a tizenkilencedik századi reformokat, amelyek eredménye a mai társasági jogot strukturálja.

Térjünk rá a cikk gyakorlati eredményére: A bíróságok által először büntetőjogi felelősségre vont vállalatok büntetőjogi felelősségének világos elméleti megértése mélyreható következményekkel jár arra nézve, hogy hogyan és miért tartjuk őket ma is felelősnek.

A legközvetlenebb módon, annak elismerése, hogy a büntetőjog szempontjából a társaságok milyen feltételek mellett váltak személyekké, kivonja az átmeneti vitákból a modern gyakorlattal kapcsolatos egyik panaszt, és mindezt anélkül teszi, hogy a személyiség végső természetével kapcsolatos mély metafizikai igazságot kellene megoldani. A személyiség fogalma, amely a társasági büntetőjogi felelősség kialakulásának alapjául szolgált, ma a modern társasági jogi keretrendszerünk próbaköveként szolgál. Így a szkeptikusnak igaza lehet a társasági büntetőjogi felelősség összefüggéstelenségével kapcsolatban, de csak egy olyan társasági paradigma előfeltételezése alapján, amely már nem érvényesül. Ezzel szemben a szkeptikus fogalmi ellenvetésének komolyan vétele ma, tekintettel jelenlegi kötelezettségvállalásainkra, a mai társasági jog alapjainak felforgatását kockáztatja. A pürrhosz nem írja le a társasági bűncselekmények elleni érvelést, amelynek véletlen áldozata a modern társaság létrehozásának és fenntartásának keretrendszerét jelenti.

8. *Lásd az alábbi III.B. és IV.B. szakaszt.*

9. *Lásd az alábbi III.B. szakaszt.*

10. *Lásd az alábbi III.B. szakaszt.*

Ezután a korábbi bírói érvelés szoros figyelemmel kísérése új fényt vet arra, hogyan reformáljuk meg a társasági büntetőjogi felelősségről szóló modern doktrínánk legrosszabb jellemzőjét: azt, hogy továbbra is hajlandóak vagyunk a helyettesítő felelősséget a valódi vállalati mens rea helyettesítésére használni. Ennek az az oka, hogy a Legfelsőbb Bíróságnak a *New York Central* ügyben¹¹ a helyettesítő felelősségre vonhatóság jóváhagyása ellenére a kortárs bíróságok valójában azt vizsgálták, hogyan lehet értelmet adni a valódi vállalati magatartásnak. Ezek az erőfeszítések a szövetségi gyakorlat - a szövetségi doktrínával ellentétben - megértéséhez nyújtanak egy olyan lencsét, amely a több mint egy évszázaddal ezelőtt megfogalmazott megközelítések második legjobb alternatívája. E nézet szerint a vállalati büntetőjogi felelősség javítása nem az intézmény alapjaitól való újjáépítéséről szól, hanem csupán arról, hogy az esküdtseknek átadjuk azokat a megfontolásokat, amelyeket jelenleg az ügyészek és az ítélkező bíróságok a tágas helyettesítő felelősség doktrína árnyékában mérlegelnek, és amelyek a valódi vállalati mens rea közelítését eredményezik. Röviden, a történelmi gyakorlatok megismerése megmutatja, hogyan lehetne jobban üldözni a vállalati büntetőjogi felelősséget, hogyan utánozzák már most az ügyészek és az ítélkező bíróságok ezeket a stratégiákat, és hogyan állna az egész vállalkozás jobb fogalmi és normatív alapokon, ha a vállalati bűnözésről szóló doktrínánkat összehangolnánk annak árnyékgyakorlatával.

Végül, annak elismerése, hogy a vállalati büntetőjogi felelősség mélyebb okokból alakult ki, mint pusztán a szabályozási alternatívák hiánya, előtérbe helyezi a vállalatok büntetőjogi felelősségre vonásának olyan indoklását, amely a mai vitákban többnyire feledésbe merült. Annak ellenére, hogy a hagyományos bölcsesség a puszta felelősségre vonatkozó érvekre összpontosít, a korabeli bírósági véleményekből kiderül, hogy a bíróságok túlnyomórészt a méltányossági megfontolások egy sorával foglalkoztak a vállalati felelősség kiterjesztésének indoklásaként. Ezek a megfontolások egy olyan eljárási heurisztikát tükröznek, amely szerint a bíróságok arra törekedtek, hogy minden személyt egyformán kezeljenek, de egyúttal arra is, hogy ne tegyenek hátrányos megkülönböztetést az egyes személyekkel szemben¹² a társasági személyek javára.¹³ Így a büntetőjogi felelősség tekintetében a bíróságok nem voltak hajlandóak előnyben részesíteni a társaságokat a magánszemélyekkel szemben azzal, hogy az utóbbiakat kitették a büntetőjogi felelősség szigorú szankciójának, az előbbieket azonban nem. Az e minősített megkülönböztetés-ellenesség iránti elkötelezettség ma legalább olyan erőteljesen érvényesül, mint egy évszázaddal ezelőtt: Távol áll attól, hogy

11. N.Y. Cent. & Hudson River R.R. Co. kontra Egyesült Államok, 212 U.S. 481, 494 (1909).

12. Az általános gyakorlat szerint az általam "természetes személyeknek" (feltehetően embereknek) nevezett személyeket "természetes személyeknek" nevezzük. Ez a bemutatás azonban éppen a személyiség természetének kérdésében, amelyet én vitathatónak tartok, a

szkeptikusok joga nyílt kockát. Köszönöm Peter Railtonnak, hogy sürgetett a standard kifejezés elhagyására.

13. Ehhez kapcsolódóan, bár a tudósok felváltva hivatkoznak a "jogi személyekre" és a "jogi személyekre", az utóbbi aggasztó és elkerülhető kétértelműségre ad okot. *Lásd* Saul A. Kripke, *Unrestricted Exportation and Some Morals for the Philosophy of Language*, in *PHILOSOPHICAL TROUBLES*, 322-50 (2011). Ennek megfelelően a "vállalati személy" kifejezésre szorítkozom.

az egykor megbocsátható, ma már felesleges gyakorlat, a vállalati büntetőjogi felelősségnek ma is ugyanolyan létjogosultsága van, mint a bevezetésekor.

Ez a cikk a következőképpen halad: A II. rész a szkeptikusok és a támogatók közötti konfliktust bontja ki. Részletesen ismertetem a vállalati büntetőjogi felelősség történelmi fejlődésével kapcsolatos bölcsességet. Ezután bemutatom, hogy ezt a történelmet hogyan használják fel a szkeptikusok támogatására egy olyan vitában, amely valójában egy fogalmi vita a személyiség és a tulajdonítás természetéről. Végül, mivel végső soron az a véleményem, hogy a bíróságok a tizenkilencedik században valóban elutasították a szkeptikusok intrinsizmusát a személyiség pragmatikus felfogása miatt, részletezem a személyiség pragmatikus szemszögből történő kielégítéséhez szükséges szigorú feltételeket.

A III. rész a vállalati büntetőjogi felelősség kialakulásának történetébe merül. A jogtörténészek munkájára támaszkodva ezt a fejlődést a társasági jog, a testületi személyiség és a kereskedelmi társaság 1800-as években bekövetkező radikális újraalkotásaival együtt helyezem el. E vita középpontjában a társasági jogban mind jogalkotási, mind bírói szinten bekövetkezett változások állnak, amelyek kellően kifinomult entitásokat hoztak létre ahhoz, hogy a személyiség büntetőjogilag releváns jellemzőit tulajdonítsuk nekik, bár inkább pragmatikus, mintsem lényegi megfogalmazás alapján.

A IV. rész megállapítja, hogy a társaságok hogyan váltak jogosulttá a személyi hatályra, ahogyan ezt a fogalmat a büntetőjogban értelmezik, valamint azt, hogy ez a felfedezés hogyan javíthatja modern gyakorlatunkat. Először is bemutatom, hogy a szabályozási és gazdasági nyomás összefolyása a társaságokat olyan ügynökökké fejlesztette, amelyek képesek megfelelni a II. részben azonosított szigorú követelményeknek, amelyek a személyiség pragmatikus felfogásához elengedhetetlenek. Ezután a bíróságok - különösen az állami bíróságok - által alkalmazott tényleges érvelésre összpontosítok, amely éppen azt a fogalmi vitát kezeli, amely ma a korporatív büntetőjogi felelősség szkeptikusai és támogatói között vita tárgyát képezi. A bírói érvelés alapos vizsgálata azt mutatja, hogy a korábbi szabályozási technikák - amelyek maguk is a személyiség belső felfogásán alapultak - működésképtelenné váltak, ahogy a vállalati tevékenység szerepe, hatóköre és összetettsége az egész társadalomban egyre nagyobb méreteket öltött. Továbbá azt állítom, hogy a bíróságok nem csupán elutasították a személyiség eredendő felfogását, hanem a személyiség pragmatikus felfogását kezdték a vállalati tevékenység értelmezésének megfelelő alternatívájaként azonosítani. Ennek bizonyítékeként a bíróságok még elvi módszereket is elkezdtek kidolgozni a valódi kollektív attitűdök vállalatoknak való tulajdonítására. Ez a megközelítés rávilágít arra, hogyan lehet modern gyakorlatunkat szilárdabb alapokra helyezni - és, mint kiderül, kiderül, hogy az első lépéseket egy ilyen alap felé az ítélkező bíróságok és a szövetségi ügyészek már megtették.

Elektronikusan elérhető a következő címen:

<https://ssrn.com/abstract=3824645>

A III. rész a mikor, a IV. rész a hogyan, a Vis rész pedig a miért. Befejezésül a bíróságok által a hagyományok elhagyását alátámasztó indokokkal foglalkozom, amelyekkel a vállalati-bűnügyi

felelősséget, és hogy mit mond ez a motiváció arról, hogy miért kell ma a vállalatokat büntetőjogi felelősségre vonni. A vállalati büntetőjogi felelősségre vonás mélyebb okokból alakult ki, mint pusztán a szabályozási alternatívák hiánya. A bíróságok számos méltányossági megfontolásra hivatkozva indokolták újításukat, amelyek mindegyike az egyes személyek egyenlő, ha nem is előnyös státuszának megőrzése köré összpontosult. Ennek az indoklásnak a kifejezése, bár a vállalati bűnözésről szóló mai beszélgetésekben többnyire elfelejtődik, ma is ugyanolyan értékes, mint akkoriban.

A VÁLLALATI BÜNTETŐJOGI FELELŐSSÉG SZKEPTIKUS KIHÍVÁSAI: TÖRTÉNELMI ÉS FOGALMI PERSPEKTÍVÁK

A. *A vállalati büntetőjogi felelősség kialakulásának sztenderd története, és hogy miért fontos ez ma is*

Kezdjük a közismert bölcsességgel - vagy legalábbis egy gyakran hangoztatott verzióval - arról, hogyan jött létre a vállalati büntetőjogi felelősség, és hogyan használják ezt a szokásos történetet ma arra, hogy alátámasszák a vállalati büntetőjogi felelősség további létezésével kapcsolatos szkepticizmust. Bár én két kiemelkedő újramesélésre összpontosítok, az azonos vagy hasonló történetre való hivatkozás gyakori trópus a vállalati büntetőjogi irodalommal foglalkozó tudományos irodalomban.¹⁴

1. *A története*

Évszázadokon keresztül úgy vélték, hogy a társaságok még a büntetőjog minimális követelményeinek sem képesek megfelelni, amelyek általában tiltott cselekményt (*actus reus*) és tiltott magatartást (*mens rea*) foglalnak magukban.¹⁵ Az akkor uralkodó felfogás szerint a társaságok nem tudtak megfelelni e követelmények egyikének vagy mindkettőnek, mivel nem rendelkeztek az egyénnel közös szervekkel, amelyek bármelyik megvalósításához szükségesek lennének. E célból a bíróságok rendszeresen arra hivatkoztak, hogy a társaságok jogi jogainak és kötelezettségeinek megtagadására az egyes személyekkel közös tulajdonságok hiánya az indok. Lord Cokenak tulajdonítják, hogy azért tagadta meg a társaságok felelősségét, mert "[a társaságok] nem rendelkeznek

14. Egy reprezentatív összefoglalóért lásd: WILLIAMS, LAUFER, CORPORATE BODIES AND GUILTY MINDS: THE FAILURE OF CORPORATE CRIMINAL LIABILITY 3-44 (2006); CHRISTOPHER

D. STONE, WHERE THE LAW ENDS: THE SOCIAL CONTROL OF CORPORATE BEHAVIOR 18-30 (1975); Barbara A. Belbot, *Corporate Criminal Liability*, in UNDERSTANDING CORPORATE CRIMINALITY 211, 219-23 (Michael B. Blankenship szerk., 1993); William W. Bratton, Jr., *The New Economic Theory of the Firm: Critical Perspectives from History*, 41 STAN L. REV. 14 71 (1989); James R. Elkins, *Corporations and the Criminal Law: An Uneasy Alliance*, 65 KY. L.J. 73 (1976); Regina A. Robson, *Crime and Punishment: Rehabilitating Retribution As a Justification for Organizational Criminal Liability*, 47 AM. BUS. L.J. 109, 111-19 (2010).

15. Mihailis E. Diamantis, *Corporate Criminal Minds*, 91 NOTRE DAME L. REV. 2049,

lelkek" 16 - ugyanezt az érvet IV. Innocent pápa is felhozta 1246-ban. A.D., hogy igazolja döntését, miszerint egy vállalat nem lehet kivonni.17 Hasonlóképpen, Marshall főbíró azzal érvelt, hogy egy vállalatot, mivel "nem rendelkezik az ember természetes szerveivel", meg kell tiltani.

a szerződés kötéstől, kivéve, ha az írásbeli szerződésen keresztül történik. 18
És egy

A New York-i bíróság elutasította, hogy egy társaságot kötelezzenek a gondatlansága miatt megöregedett autópálya gátjának kijavítására, mert "bizonyára [a társaságnak] nincs teste. Nincs anyagi léte, képtelen munkát végezni, és ezért nem kényszeríthető lehetetlenség teljesítésére." 19

A jelen vita szempontjából különösen érdekes ennek a sémának a vállalati gondatlanságra való alkalmazása. Széles körben elterjedt, legalábbis a huszadik századfordulóig, az a nézet, hogy mivel "a társaságnak - társasági minőségében - nem tulajdonítható rosszindulatú indíték és bűncselekményi szándék, ezért nem vádolható azokért a bűncselekményekért, amelyeknek a rosszindulat vagy valamilyen konkrét bűncselekményi szándék a lényegi eleme".
tial ingredien t. "20 Ez az érvelés kiemelkedő szerepet játszana a diszkriminációban.

a vállalati felelősség kiterjesztésének megvitatása mind a szándékos károkozások, mind a bűncselekmények esetében. Missouri állam legfelsőbb bírósága például elutasította annak lehetőségét, hogy egy társaság (különösen egy bank) szándékos bűncselekményt kövessen el, mivel "[a] bank egy társaság - nem tud szavakat kimondani - nincs nyelve - nincs keze, amellyel támadást és testi sértést követhetne el - nincs elméje, szíve vagy lelke, amelyet rosszindulatú jég mozgásba hozhatna".21 A szándékos magatartás társaságnak való tulajdonításának állítólagos lehetetlensége szilárd bírói jóváhagyást kapott, különösen a *társasági büntetőjogi* felelősség tilalma tekintetében, még jóval a büntetőjogi felelősségre vonás előtt.
a tizenkilencedik században. 22

Az évtizedes állami és szövetségi joggyakorlatban tükröződő évszázados konszenzus ellenére a hagyománytól való elszakadás az 1880-as évek végén kezdődött, és a Legfelsőbb Bíróság 1909-es döntésében csúcsosodott ki, amelyben megáldotta a Kongresszus azon képességét, hogy általános szándékú, a testületknél alkalmazható bűncselekményeket hozzon létre.23 Természetesen az, hogy hogyan és miért következett be ez a váltás, még mindig nem világos.

16. A Sutton's Hosp. ügye (1612) 77 Eng. Rep. 960, 973 (K.B.); 10 Co. Rep. 23a, 32b (Coke, J.).

17. Lásd Reuven S. Avi-Yonah, *The Cyclical Transformations of the Corporate Form: A Corporate Social Responsibility történelmi perspektívája*, 30 DEL. J. CORP. L. 767, 780 n.38 (2005) (a Sassoferato Bartolusról is szólva).

18. Bank of U.S. v. Dandridge, 25 U.S. (12 Wheat.) 64, 92 (1827) (Marshall, C.J., dissenting).

19. Bank of Ithaca kontra King, 12 Wend. 390, 390 (N.Y. Sup. Ct. 1834).

20. Owsley kontra Montgomery & W. Point R.R. Co., 37 Ala. 560, 563 (1861). 21. Childs v. Bank of Mo., 17 Mo. 213, 215 (1852).
22. *Lásd pl.* Commonwealth v. Proprietors of New Bedford Bridge, 68 Mass. (2 Gray) 339, 345 (1854); State v. Morris & Essex R.R. Co., 23 N.J.L. 360, 364 (1852); *lásd még a* III. rész *alatt*.
23. N.Y. Cent. & Hudson River R.R. Co. kontra Egyesült Államok, 212U.S. 481 (1909).

panaszolta. Miért hagynának fel a bíróságok és a jogalkotók a régóta fennálló precedensekkel, hogy elfogadjanak egy olyan álláspontot, amelyet már régóta lehetetlennek tartanak? És hogyan indokolnák, különösen a bíróságok, ezt a radikális gondolkodásbeli változást?

a. Miért karolták fel hirtelen a bíróságok a vállalati büntetőjogi felelősséget?

A bíróságok a bevett bölcsesség alapján az elméleti koherenciát gyakorlati célszerűsége cserélték. A leküzdésre váró konkrét probléma a korporatív tevékenységekből eredő súlyos károk egyre markánsabb problémája volt, amelyhez az előfordulásuk hatékony megakadályozására szolgáló állami szabályozási mechanizmusok viszonylagos hiánya társult. Kathleen Brickey szerint a vállalatokkal szembeni korai büntetőeljárások azt a tényt tükrözik, hogy "a vállalati büntetőjogi felelősségre vonás hatékonyabb választ jelentett a vállalati üzleti tevékenységek által okozott problémákra, mint a meglévő magánjogi jogorvoslatok".²⁴ Vikramaditya Khanna továbbmegy, és azt állítja, hogy "[g]ilyenkor, amikor az 1900-as évek eleje előtt nem volt széles körben elterjedt a polgári jogi jogérvényesítés, úgy tűnik, a vállalati büntetőjogi felelősség volt az egyetlen rendelkezésre álló lehetőség, amely egyszerre felelt meg az állami jogérvényesítés és a vállalati felelősségre vonás igényének".²⁵

Más szóval, a vállalati büntetőjogi felelősség azért alakult ki, mert a büntetőjog a legjobb, és potenciálisan az egyetlen fórumot biztosította az államok számára, hogy a vállalatokat arra ösztönözzék, hogy elkerüljék vagy korlátozzák a hibás csatornát. E nézet szerint semmi különös nincs abban a tényben, hogy a bíróságok *büntetőjogi* felelősségre vonják a vállalatokat; ha más végrehajtási mechanizmus állt volna rendelkezésre, a vállalati büntetőjogi felelősség talán soha nem alakult volna ki.

b. Hogyan kezelték a bíróságok a vállalatok büntetőjogi felelősségre vonásának fogalmi akadályait?

Még ha feltételezzük is, hogy a büntetőjogot a vállalati károk elrettentésére szolgáló szabályozási hézagként kell alkalmazni, még mindig meg kell magyarázni, hogy a bíróságoknak hogyan sikerült leküzdeniük azokat a fogalmi akadályokat, amelyek oly sokáig távol tartották a vállalati büntetőjogi felelősséget. Hogyan oldották meg a bíróságok a vállalati szándékos magatartás által felvetett kényes kérdést? A stand ard történetben nem. Vagy ahogy Gerhard Mueller fogalmazott a vállalati mens rea fejlődésének de ridingjában: "azáltal, hogy figyelmen kívül hagyták a problémát, megoldották azt"²⁶.

24. Kathleen F. Brickey, *Vállalati büntetőjogi felelősségre vonás*: WASH. U. L.Q. 393, 423 (1982).

25. V.S. Khanna, *Vállalati büntetőjogi felelősség*: 109. HARV. L. REV. 14 77, 1486 (1996) (lábjegyzet kihagyva); *egyétértés* Brickey, *Supra* note 24, 422. o.

26. Gerard O'Connell, *Mens Rea és a vállalat: A Study of the Model Penal Code Position on Corporate Criminal Liability*, 19 U. PITT. L. REV. 21, 39 (1957).

A közhiedelem szerint a bíróságok a kártérítési jogból a büntetőjogba importálták a közvetett felelősséget ~~receptna~~ "respondeat superior" doktrínát -, hogy elkerüljék a fogalmi kihívást, amelyet a büntetőjogban a felelősségre vonás és a felelősségre vonás elve jelent. azáltal, hogy szándékos magatartást tulajdonítanak a vállalatnak.²⁷ A respondeat superior doktrína értelmében "[a] mester felelősséggel tartozik a

"28 A felrőhatósági felelősséget a vállalati kontextussal analóg módon a bíróság a vállalatnak tulajdonítaná a munkakörében eljáró alkalmazott cselekedeteit és szándékos magatartását. A bíróságnak így soha nem kell figyelembe vennie, hogy a vállalatvezető képes-e saját szándékos magatartással rendelkezni; a felrőhatósági doktrína értelmében csak az egyéni alkalmazott magatartása az érdekes.

Ennek a stratégiának a leghíresebb átvétele a *New York Central & Hudson River Railroad Co. kontra Egyesült Államok* ügyben született, amelyben a

Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága első ízben erősítette meg a Kongresszus hatáskörét arra, hogy a vállalatokra vonatkozó általános szándékú büntetőjogi törvényt alkosson.²⁹ Ezzel a Legfelsőbb Bíróság kifejezetten beépítette a kártérítési doktrínát.

a büntetőjogba, hogy megállapítsa, hogy egy társaságot "ügynökeik tudásával és céljaival lehet vádolni".³⁰ Így a "régii és kirobbanó doktrínát"³¹ - vagyis azt, hogy egy társaság nem követhet el bűncselekményt - félredobták anélkül, hogy egy pillanatig is figyelmet fordítottak volna azokra a fogalmi kihívásokra, amelyek oly sokáig védték a társaságokat a büntetőjogi felelősségre vonástól.

2. Hogyan használják ki a modern szkeptikusok a vállalati büntetőjogi felelősség kialakulásának standard történetét?

A vállalati büntetőjogi felelősség történelmi fejlődéséről szóló közismert bölcsesség megfelelően csomagolva a gyakorlat fennmaradásának megsemmisítő kritikáját kínálja.

Először is, a szkeptikusok véleménye szerint a gyakorlat a kezdetektől fogva nem rendelkezett szilárd koncepcionális alapokkal az újítás igazolására - ez a tény a korábbi véleményekben és a re spondeat superior használatára vonatkozó döntésben is szerepel, hogy elkerüljék a vállalati gondatlanság gondolatának értelmezését. És semmi sem változott. Ugyanaz a stratégia a kikerülés

27. Brickey, *supra* note 24, at 416-21 (1982) (a közvetett felelősség kialakulásának és büntetőjogba való importálásának tárgyalása); accord Sarah Sun Beale, *The Development and Evolution of the U.S. Law of Corporate Criminal Liability and the Yates Memo*, 46 STETSON L. REV. 41 (2016).

28. RESTATEMENT (SECOND) OF AGENCY § 219 (AM. LAW INST. 1958).

29. 212 U.S. 481 (1909).

30. *Id.* at 495.

31. *Id.* 496.

a vállalati szándékos magatartás lehetőségének a kártérítési stílusú helyettesítő felelősség alkalmazásával történő kiküszöbölése napjainkban is folytatódik. ³² A *New York Central* nemcsak jó jog marad, hanem a társaságnak való magatartás tulajdonításának módszere továbbra is a szövetségi doktrína sarokköve.³³ A szövetségi doktrína továbbra is a társaságnak tulajdonít magatartást a respondeat superior révén, amiért a szövetségi bíróságokat éles kritika érte.³⁴

Másodszor, a vállalati büntetőjogi felelősség kialakításának indoklása a gyakorlat úgy alakult ki, mint a legjobb, talán az egyetlen lehetőség az államok számára, hogy elrettentse a vállalatokat a károkozástól - magától értetődőnek veszi, hogy más indokok nem alkalmazhatók. Mind Brickey, mind Khanna elemzése "az elrettentést, nem pedig a megtorlást tekintik mind a vállalati büntetőjogi felelősség, mind a vállalati polgári jogi felelősség céljának".³⁵ Ez a megközelítés ma egyértelműen a többség álláspontja; Regina Robson megjegyzi, hogy "a megtorlás, mint a [vállalati] büntetőjogi felelősség elismert célja, fokozatosan megszűnt.

]büntetőjogi szankcionálás." ³⁶ Hasonlóképpen, bármilyen kifejezési indoklás megfeneklik egy olyan vállalati személyiség hiányában, amely úgy értendő, hogy rendelkezik az alapjául szolgáló bűncselekmény elkövetéséhez szükséges alapvető képességekkel. Ezzel kapcsolatban Albert Alschuler azzal érvelt, hogy mivel szerinte a vállalat nem vonható büntetőjogi felelősségre, büntetése a "deodand" esete, amely "egy állat vagy inani mate tárgy büntetésére utal, amely megölt egy embert".³⁷

Az elrettentés önmagában gyenge alap, amelyre a *büntetőjogi* felelősség gyakorlatát teljes egészében támaszkodni lehet; Gregory Gilchristet idézve,

32. *Lásd pl.* United States v. Park, 421 U.S. 658, 670 (1974); United States v. A & P Trucking Co., 358 U.S. 121, 125 (1958) (megerősítve, hogy a bíróságok a "tudatos" vagy "szándékos" szabályszegésekben bűnösnek találhatnak vállalatokat "a *re spondeat superior* doktrína révén").

33. A Büntető Törvénykönyv-modell csak a "magas rangú vezető beosztású ügynökök" által tanúsított szándékos magatartást korlátozza a társaságnak való tulajdonításban. MODEL PENAL CODE § 2.07(1)(c) (AM. LAW INST. 1962). Tizenkét állam követi ezt a megközelítést. Elizabeth K. Ainslie, *Indicting Corporations Revisited: Lessons of the Arthur Andersen Prosecution*, 43 AM. CRIM. L. REV. 107 app. B (2006).

34. Az itt tárgyalt szkeptikus kritikán túl a kritikusok azzal érvelnek, hogy a közvetett felelősség a vállalati bűnözés túlságosan széles doktrínájához vezet, *lásd* Jennifer Arlen, *Removing Prosecutors from the Boardroom: PROSECUTORS IN THE BOARDROOM: USING CRIMINAL LAW TO REGULATE CORPORATE CONDUCT* 62, 65 (Anthony S. Barkow & Rachel E. Barkow szerk., 2011) [a továbbiakban PROSE CUTORS IN THE BOARDROOM], és hogy nem éri el a Legfelsőbb Bíróság által elérni kívánt célt - azaz nem tartja vissza a vállalatokat a bűncselekmények elkövetésétől, *lásd* V.S. Khanna, *Is the Notion of Corporate Fault a Faulty Notion?: The Case of Corporate Mens Rea*, 79 B.U. L. REV. 355, 356 (1999).

35. Khanna, *Supra* note 25, 1494, 1494 n.91. o. (idézetgyűjtemény).

36. Robson, *fentebb* 14. lábjegyzet, 121. lábjegyzet.

37. *Lásd* Albert W. Alschuler, *Ancient Law and the Punishment of Corporations: Of Frankpledge and Deodand*, 71 B.U. L. REV. 307 (1991); Albert W. Alschuler, *Two Ways to Think About the Punishment of Corporations*, 46 AM. CRIM. L. REV. 1359, 1360-61 (2009).

"[C]arrots and sticks are not sufficient justification for the imposed of criminal liability on corporati ons." ³⁸ Bizonyos, hogy vannak olyanok, akik azzal érvelnek, hogy a büntetőjogi felelősség a polgári jogi felelősségtől eltérő módon visszatartó erejű. ³⁹ Mindazonáltal, ha egyszer elfogadjuk a bevett bölcsességet, sokkal nehezebb lesz fenntartani a gyakorlatot. Különösen, érvel a kritikus, azok a történelmi körülmények, amelyek egykor felmentették a vállalati büntetőjogi felelősséget, már nem állnak fenn. Ma már léteznek olyan polgári és szabályozási utak, amelyeken keresztül az államok szabályozhatják a vállalati tevékenységet. Valószínűleg ezek az utak hatékonyabb szabályozási módszereket kínálnak, mint a büntetőjog; például az államok alacsonyabb bizonyítási követelményekkel érvényesülhetnek, és a vállalatoknak nincs alkotmányos védelme, amely egyébként a büntetőjogi kontextusban rendelkezésre áll. Khanna tehát arra a következtetésre jut, hogy a vállalatok büntetőjogi felelősségre vonásának gyakorlatát el kell hagyni:

[Szinte egyáltalán nem léteznek olyan körülmények, amelyek között a büntetőjogi felelősség lényegében valamennyi vonása társadalmilag kívánatos lenne.

. . . [S]ome indok a vállalati büntetőjogi felelősségre vonásnak lehetett a múltban, amikor a polgári végrehajtási technikák még nem voltak jól kidolgozva, de az elrettentés szempontjából ma már nagyon kevés indokolja, hogy a vállalatokra továbbra is inkább büntetőjogi, mint polgári jogi felelősséget rójanak ki. ⁴⁰

Ez a következtetés összefoglalja, hogy a vállalati büntetőjogi felelősség szkeptikusai hogyan tudják kihasználni a szokásos történetet, hogy egyszerre magyarázzák és aláássák jelenlegi gyakorlatunkat. E nézet szerint a vállalati büntetőjogi felelősség kialakulása megbocsátható, de fogalmilag nem igazolható történelmi tévedés volt. Tekintettel annak megkérdőjelezhető elrettentő értékére, a gyakorlatot még mindig sújtó, régóta fennálló elméleti kihívásokra, valamint az egyének által a gyakorlat során tapasztalt valós károkra, a gyakorlatot a történelem szemétdombjára kell helyezni.

B. A vállalati büntetőjogi felelősség történelmi fejlődésével kapcsolatos viták fogalmi, nem történelmi jellegűek

A korábbi viták ellenére a cikkben tárgyalt szkeptikus kritika a büntetőjogi felelősséggel szemben nem történelmi, hanem koncepcionális jellegű. A jog a társaságokat személyként kezeli a különféle

38. Vö. Gregory M. Gilchrist, *The Expressive Cost of Corporate Immunity*, 64 HAS TINGS L.J. 1, 6 (2012).

39. Pl. Samuel W. Buell, *The Blaming Function of Entity Criminal Liability*, 81 IND.

Elektronikusan elérhető a következő címen:

<https://ssrn.com/abstract=2824645>

40. Khanna, *Supra* note 25, 1532., 1534. o.

alkotmányos és törvényes rendszerek.⁴¹ Céljaink szempontjából a "személy" kifejezés a büntetőjogban elsősorban olyan entitásokra vonatkozik, amelyeknek többek között szándékos magatartást lehet tulajdonítani.⁴² Ez a korlátozás a büntetőjog szokásos követelményeiből ered, amely a személyt a tiltott magatartással (mens rea) egyidejűleg elkövetett tiltott cselekmény (actus reus) elkövetéséért teszi felelőssé.⁴³ A valóságban a szkeptikus a szokásos történetet kínálja fel cirkalmas bizonyítékként az alapvető elméleti kritikájára, amely egy szillogizmusban ragadható meg, amely egyszerűsége miatt még erőteljesebbé válik:

Pl. Ha X a büntetőjogi felelősség szempontjából személy, akkor X legalábbis képes egy tiltott cselekmény elkövetésére, miközben rendelkezik egy tiltott szándékos magatartással.

P2. A társaság nem képes szándékos magatartás birtoklására.

C. Ezért a társaság a büntetőjogi felelősség szempontjából nem minősül személynek.

Ennek az érvelésnek a szerkezetével nincs semmi logikai probléma; deduktívan érvényes. Ehelyett a pártolók és a szkeptikusok közötti vita nagyrészt a második premissza igazságára összpontosul - arra, hogy a vállalatok képtelenek szándékos attitűdök létrehozására. Mivel a nézeteltérés a személyiségről és a tulajdonítás természetéről alkotott nagyon eltérő felfogásokról tanúskodik, érdemes pontosan meghatározni a nézeteltérés természetét.

1. A személyiség eredendő felfogása és az egyén-személyiség premissza

Kezdjük azzal az állítással, amely azt a feltevést támasztja alá, hogy a vállalatok képtelenek szándékos attitűdökkel rendelkezni. A modern szkeptikusok az őket megelőző évszázadok bírói érvelését visszhangozzák; konkrétan azzal érvelnek, hogy a társaságnak nincs különálló elméje, hogy a büntetőjogot alkotó szándékok tulajdonításához elme szükséges, és hogy ezáltal a társaság nem vonható büntetőjogi felelősségre. Így például Jeffrey Parker úgy gúnyolja ki a társasági büntetőjogi felelősség kialakulását, hogy "félresöpörte a büntetőjogi felelősség hiányával kapcsolatos aggályokat".

41. *Pl.* Santa Clara Cty. v. S. Pac. R.R. Co., 118 U.S. 394 (1886) (tizennegyedik módosítás); Bank of Augusta v. Earle, 38 U.S. (13 Pet.) 519, 588 (1839) Jurisdiction, Privileges and Immunities Clause); Bank of U.S. v. Dandridge, 25 U.S. (12 Wheat.) 64, 70-73 (1827) (szerződési jog); vö. Burwell v. Hobby Lobby Stores, Inc, 134 S. Ct. 2751, 2769 (2014) ("A "személy" kifejezés néha mesterséges személyeket foglal magában ... és néha természetes személyekre korlátozódik". (idézve a szótári törvényt, 1 U.S.C. § 1 (2012)).

42. *Lásd* MODEL PENAL CODE § 2.02 (AM. LAW INST. 1962) (a vétkekesség általános követelményeinek megállapítása).

43. 1 WAYNER. LAFAVE, SUBSTANTIVE CRIMINAL LAW § 1.2 (2d ed. 2003).

mens rea vállalati szinten", ami akkor következett be, amikor "[a] corporate entitást személyként kezelték, és olyan vállalati "elmével" ruházták fel, amelyről megállapítható volt a bűnösség. "44 Hasonlóképpen, Richard Epstein ar

úgy véli, hogy "[a]z első elvek szerint a jognak el kell utasítania a társaságok büntetőjogi felelősségét azon a széles körben elismert alapon, hogy a társaságok nem rendelkeznek olyan elmeállapottal, amely lehetővé tenné a cselekmények engedélyezését, a szemet hunyna

előfordulását, vagy érzéketlen közömbösséget tanúsítanak a hatásaikkal szemben." 45

Fischel és Sykes professzorok hasonlóképpen azt állítják, hogy "[a] vállalatok jogi fikciók, és a jogi fikciók nem követhetnek el bűncselekményeket. Nor can

rendelkeznek mens rea, azaz bűnös elmeállapottal. Csak emberek cselekedhetnek, és csak emberek rendelkezhetnek bűnös lelkiállapottal.

"46 Mások a

hasonló álláspontot képvisel.47

Az igazsághoz tartozik, hogy ez a szkepticizmus túlmutat a vállalati bűnözésen. Ott van a

a csoportos cselekvőképesség és a kollektív elszámoltathatóság természetét és lehetőségét vizsgáló filozófusok, akik hasonló nézetet vallanak. 48

Leginkább néhány filozófus, aki kifejezetten szimpatizál azzal az elképzeléssel, hogy egy csoportot a tagjaitól elkülönülten kell felelősségre vonni, mégis elutasítja a kollektív szándékos attitűdök lehetőségét. Larry May például azt mondja, hogy "a kollektív szándékok

megfelelő, vagyis azt állítani, hogy a csoport ugyanúgy szándékozhat, mint ahogyan az egyes személyek szándékozhatnak, fikció. "49 Még élesebben fogalmazva,

Marion Smiley arra a következtetésre jut, hogy "úgy tűnik, a kollektíváknak nincs elméjük, és ezért úgy tűnik, hogy nem képesek intenciókat megfogalmazni "50 .

Mi az alapja annak, hogy tagadjuk a büntetőjogi felelősség engedélyezéséhez elegendő valódi vállalati magatartás lehetőségét? A háttérben a személyiség egy sajátos felfogása, valamint a tulajdonítás természetére és a személyiséghez való viszonyára vonatkozó nézet áll. Kezdjük először az utóbbival.

44. Jeffrey S. Parker, *Corporate Crime, Overcriminalization, and the Failure of American Public Morality*, in *THE AMERICAN ILLNESS: ESSAYS ON THE RULE OF LAW* 407, 411 (F. H. Buckley szerk., 2013).

45. Richard Epstein, *A halasztott vádemelésről szóló megállapodások tárgyalásán: Lessons from the Law of Unconstitutional Conditions*, in *PROSECUTORS IN THE BOARDROOM*, *Supra* note 34, 38., 45. o., in: *PROSECUTORS IN THE BOARDROOM*, *Supra* note 34, 38., 45. o.

46. Daniel R. Fischel & Alan O. Sykes, *Corporate Crime*, 25 *J. LEGAL STUD.* 319, 320 (1996); lásd még Manuel Velasquez, *Debunking Corporate Moral Responsibility*, 13 *Bus. ETHICS Q.* 531, 545-46 (2003).

47. *Lásd pl. Brickey, supra* note 24, 401, 411; John Hasnas, *The Centenary of a Mistake: One Hundred Years of Corporate Criminal Liability*, 46 *AM. CRIM. L. REV.* 1329, 1332-33

(2009); Velasquez, *supra* note 46, 543-46. o.

48. *Lásd pl.* Michael McKenna, *Collective Responsibility and an Agent Meaning Theory*, 30 MIDWEST STUD. PHIL. 16, 31 (2006).

49. LARRY MAY, *A CSOPORTOK ERKÖLCSE*: (1987).

50. Marion Smiley, *Az erkölcsi cselekvéstől a kollektív hibáig: Re-Thinking Collective Moral Responsibility*, 19 J.L. & POL'Y. 171, 185 (2010).

A vállalati büntetőjogi felelősséggel kapcsolatos szkepticizmus középpontjában álló lehetetlenségi állítások a legáltalánosabbak, amelyek a személyiség és a tulajdonítás fogalma között konkrét korlátozó kapcsolatot tételeznek fel. A hívei azzal érvelnek, vagy néha feltételezik, hogy a tulajdonítás bizonyos osztályai csak egyéni személyekre - azaz emberekre - alkalmazhatók. Például, ha egy személynek beszédet tulajdonítunk, az feltételezi, hogy a személynek van szája, amellyel beszélhet; ha cselekvést tulajdonítunk a személynek, az feltételezi, hogy van teste, amellyel cselekedhet; ha szándékot tulajdonítunk a személynek, az feltételezi, hogy van elméje, amellyel szándékozhat. Ennek az álláspontnak az a következménye, hogy a rendelkezésre álló attribúciók körének meghatározásához először meg kell határozni, hogy az entitás személy-e. Nevezük ezt a korlátozó kapcsolatot "individual-person premissának". Az individuuum-személy premissza szerint egy entitásnak egyetlen, természetes elmével kell rendelkeznie ahhoz, hogy szándékos attitűdöket tulajdoníthassunk neki.

Az individuuum-személy premissza a személyiség egy sajátos felfogásának hátterében működik, amelyet én a "személyiség belső felfogásának" nevezek. John Dewey, amikor a vállalati felelősség és a vállalati személyiség körül az 1920-as években tomboló, nagyjából hasonló vitákról értekezik, összefoglalja a személyiség eredendő koncepciójának központi elkötelezettségét:

A posztulátum, amely irányadó elv volt, bár általában öntudatlanul, a személyről alkotott népi és filozófiai fogalmak és a jogi fogalmak összeolvadásához vezetett, az a felfogás, hogy mielőtt bármi jogi személy lehet, *bizonyos tulajdonságokkal kell rendelkeznie, amelyek megléte elengedhetetlen ahhoz, hogy bármit személynek lehessen tekinteni.*⁵¹

Ezek a "bizonyos tulajdonságok" az egyéni személyre vonatkozó premissza szempontjából az egyének olyan jellemzői, amelyek lehetővé teszik a büntetőjogi felelősség alapfeltételét képező attitudinal attribúciókat. E felfogás szerint a személyiség, és így a személyiség által engedélyezett attribúciók "a dolgok természetére vonatkozó határozott metafizikai felfogást tükröznek", és "egy lényegi és egyetemes, öröklődő természetből indulnak ki".⁵² És bár Dewey retorikája a modern tudós számára kissé anakronisztikusnak tűnhet, mindazonáltal a személyiségnek egy tekintélyes és tartós törzskönyvvel rendelkező felfogását azonosítja. Reuven Avi-Yonah a korporáció ilyen felfogását IV. Innocent pápa Kr. u. 1246-ban tett kijelentésére vezeti vissza, amely ad-

51. John Dewey, *The Historic Background of Corporate Legal Personality*, 35 YALE L.J. 655, 658 (1926) (kiemelés hozzáadva); lásd még Margaret M. Blair, *Corporate Personhood and the Corporate Persona*, 2013 U. ILL. L. REV. 785, 807-08 (megjegyezve Dewey hozzájárulásának maradandó hatását).

52. Dewey, *Supra* 51. lábjegyzet, 660. lábjegyzet.

a corpora ti on kiátkozásának lehetőségét,⁵³ ugyanennek az intrinzcizmusnak egy proto szála központi szerepet játszik Platónnak a halhatatlanságról és a lélekről szóló vitájában.⁵⁴ List és Pettit professzorok külön-külön is úgy vélik, hogy a személyiség intrinzikus felfogása alapvető szerepet játszik Boethius munkásságában.⁵⁵

2. A személyiség pragmatikai felfogása

A vállalati büntetőjogi felelősség sok támogatója, ami nem meglepő, lehetségesnek és teljesen hétköznapi dolognak tartja, hogy egy vállalatnak szándékos magatartást tulajdonítsanak. De ismétlem, ez a nézet a tulajdonítás természetéről a személyiségnek az intrinsec felfogástól eltérő felfogása háttérben működik. Nevezzük ezt az alternatívát a "személyiség pragmatikus felfogásának". Itt a "személynek lenni annyi, mint személyként teljesíteni", ami a jogi kontextusban azt jelenti, hogy "az ember részes fele egy elfogadott szerződési rendszernek, például egy jogrendszernek, amelynek értelmében kötelezettségeket köt másokkal szemben, és ... jogosultságokat származtat mások kölcsönös kötelezettségeiből".⁵⁶ Más szavakkal, a "személy" kifejezés a cselekvőnek egy szűk osztályát választja ki: azt, aki "hatékonyan képes teljesíteni a kötelezettségek azon terében", amelyben más cselekvővel áll kapcsolatban.⁵⁷ A jogi személy csuklya tehát olyan ágenst ír le, amely hatékonyan képes teljesíteni a jogi kötelezettségek terében. Lényeges, hogy a személyiségnek ebben a megközelítésében semmi sem feltételezi egyetlen fizikai test vagy elme létezését. A személyiség megítélése azon múlik, hogy egy entitás bizonyította-e, hogy képes megfelelni a hatékony teljesítés bevallottan szigorú feltételeinek - nem pedig azon, hogy az ágens rendelkezik-e bizonyos in trinsic, hús-vér tulajdonságokkal.⁵⁸

Ismét térjünk vissza Deweyhoz: Miután katalogizálta a jogi zűrzavart, amelyet a személyiség belső felfogása okozott, Dewey ehelyett azt javasolja, hogy a "személy" kifejezést ehelyett pragmatikusan kellene meghatározni - vagyis a személyiséget aszerint kellene értékelni, hogy a szóban forgó entitás képes-e "a meghatározott következmények megjelenítésére".

53. Lásd Avi-Yonah, *Supra* 17. lábjegyzet, 780-81., 780 n.38. o.

54. Lásd PLATO, PHAEDO 30-31 (G.M.A. Grube ford., 6. kiadás, 1977).

55. CHRISTIAN LIST & PHILIP PETTIT, GROUP AGENCY: THE POSSIBILITY, DESIGN, AND STATUS OF CORPORATE AGENTS 1 73 (2011).

56. *Id.* 173.

57. *Id.*; lásd még Daniel Dennett, *Conditions of Personhood*, in THE IDENTITIES OF PERSONS 175, 177-78 (Amelie Oksenberg Rorty szerk., 1976).

58. Lásd LIST & PETTIT, *supra* note 55, 173 ("[M]ap[ping] the distinction between persons and non-persons on the divide between agents who can be incorporated in a conventional system of mutual obligation and agents ... that do not have this capacity."); cf. Thomas M. Powers, *On the Moral Agency of Computers*, 32 TOPOI INT'L REV. PHIL. 227, 228-29 (2013) (hasonló megközelítést kínál).

quences" a személyi hovatarozás. ⁵⁹ A mi céljaink szempontjából különösen fontos Dewey javaslata, hogy a bíróságok a szándékos magatartást ugyanolyan módon tulajdonítsák az egyéni és a vállalati személyeknek: "[D]etermináljuk a "szándék" abszenciáját vagy jelenlétét, és a "szándék" fajtáját a konkrét következmények megkülönböztetésével, pontosan úgy, ahogyan a "gondatlanságot" határozzuk meg." ⁶⁰

Általánosabban, a személyiség pragmatikus felfogása megfordítja a személyiség és az attribúció közötti kapcsolatot. Az individuális személy premissza a személyhez való hozzárendelést azokra az entitásokra korlátozza, amelyekről már megállapították, hogy individuális személyek; pontosabban, az entitás belső jellemzőit vizsgálja annak meghatározása érdekében, hogy milyen hozzárendelések (nem) megengedettek. Ezzel szemben a pragmatikus megközelítés a per sonhoodot az entitás megfigyelhető teljesítménye alapján értékeli. Az attribúció ezen a képen értelmező gyakorlattá válik. Ahogy Anderson és Pildes professzorok fogalmazzak:

Ahhoz, hogy értelmezzük, mit jelent egy cselekvés, megpróbáljuk azonosítani, hogy mit csinál az ágens. A cselekedeteket nem a testi mozgás pusztán fizikai leírása, hanem az általuk kifejezett és értelmet adó szándékok alapján azonosítjuk. Az értelmezés a beszédnek vagy a cselekvésnek a kontextusban való értelmezése. ⁶¹

Eszert az, hogy egy entitás képes-e attitűdök kifejezésére - és ezen attitűdök tartalma - az entitás cselekedeteinek nyilvános értelmezésének kérdése, ahol a szándékos attitűdök szavakkal vagy cselekedetekkel történő kifejezései megtestesítik és felismerhetővé teszik ezeket az attitűdöket. ⁶²

A személyiség pragmatikus koncepciói szintén hosszú múltra tekintenek vissza. A személyiségnek ezt a felfogását látjuk Locke felvetésében, miszerint a személyiség egy törvényszéki fogalom, "amely [a]kciókat és azok [m]erit kisajátítja; és így csak az intelligens, [I]aw-ra képes [a]genseké". ⁶³ Hobbes is elfogadott valami olyasmit, ami megközelíti a pragmatikus felfogást. ⁶⁴ Ami a korabeli támogatást illeti, ezt a vitát a II.C. szakaszra tartogatom.

59. Dewey, *Supra* 51. lábjegyzet, 661-62. o.

60. *Id.* 663.

61. Elizabeth S. Anderson & Richard H. Pildes, *A jog kifejező elméletei: A General Restatement*, 148 U. PA. L. REV. 1503, 1507 (2000).

62. *Id.*, 1513. o. ("A cselekvés kifejező elméletei az embereket tetteik nyilvános jelentéséért teszik felelőssé.")

63. John Locke, *Az azonosságról és a különbözőségről*, in AN ESSAY CONCERNING HUMAN UNDERSTANDING 328, 346 (Peter H. Niddich szerk., 1975) (1694).

64. LIST & PETTIT, 55. lábjegyzet, 170-73. o.

3. A vita megkerülése

E cikk keretein túlmutat, hogy a tiszta elmélet szintjén győztesnek hirdesse ki a szkeptikusok és a támogatók közötti, a személyiség megfelelő felfogásáról és annak a t a r t íbúció természetére gyakorolt hatásáról szóló alapvető nézeteltérés győztesét.⁶⁵ Egyelőre mindegyik elméletet a maga jogán sikeresnek tekintem - ez alatt azt értem, hogy az elméletek belsőleg konzisztensek. Nem érdekel, hogy az egyik elmélet valamilyen mély, metafizikai értelemben helyes-e - a magam részéről szkeptikus vagyok, hogy létezik ilyen helyes válasz. Ehelyett egy másik irányt veszek.

A II. és III. részek először is azt mutatják, hogy valójában a vállalati büntetőjogi felelősséget támogatók "nyerték" ezt a vitát, amikor a doktrína először alakult ki. Másodszor, ezt a győzelmet nem lehet visszacsinálni anélkül, hogy a modern korporatív jognak ne okoznának mélyreható, vitathatóan egzisztenciális károkat. A szkeptikusok érvelésének komolyan vétele, annak logikai következetessége ellenére, valóban megszüntetné a vállalatok büntetőjogi felelősségre vonásának minden indokoltságát - de ez a modern kereskedelmi vállalatnak is véget vethet, ahogyan azt ismerjük.

Érdeemes tisztázni, mire gondolok, amikor azt mondom, hogy a védők "megnyerték" a vállalati büntetőjogi felelősségről szóló vitát. Van egy vitathatatlan, érdektelen értelmezés, amely szerint a támogatók nyertek, mert a bíróságok akkor és most is büntetőjogi felelősségre vonják a vállalatokat. Azért érdektelen, mert a szkeptikusok egész lényege az, hogy ez a gyakorlat hiba volt és az is, amely egy olyan fogalmi zavaron alapul, amely (legalábbis már nem) menthető. A "győzelem" kifejezést inkább mélyebb értelemben használom, hogy a támogatók nem csak a politikai preferenciájukat tartották meg, hanem ráadásul a mögöttes koncepcionális gépezetüket is igazolták és beépítették a törvénybe.⁶⁶

Véleményem szerint a tizenkilencedik századi bíróságok nem gondatlanul terjesztették ki a büntetőjogi felelősséget a vállalatokra; az érvelés, amelyet ezek a bíróságok javasoltak, tükrözi mind a személyiség eredendő felfogásának elutasítását, mivel az összeegyeztethetetlen volt a világukkal, mind pedig a személyiség pragmatikus felfogása felé való fordulást. És amikor azt mondom, hogy a győzelmet nem lehet könnyen visszafordítani, úgy értem, hogy a bírósági érvelésben bekövetkezett változás a társaságok és a társasági jog szerepében és természetében bekövetkezett alapvető változásokat tükrözi, amelyek egyre inkább (és még ma is) fenntarthatatlanná tették az eredendő felfogás korábbi elfogadását.

65. Ezzel a kérdéssel máshol közvetlenebbül foglalkozom. Lásd W. Robert Thomas, *The Ability and Responsibility of Corporate Law to Improve Criminal Fines*, 78 OHIO ST. L.J. 601, 624-45 (2017).

66. *Vö. általánosságban* Elizabeth Pollman, *Reconceiving Corporate Personhood*, 2011 UTAH

Most azonban, mielőtt rátérnék a pragmatizmus történelmi gyözelmére és modern következményeire, többet kell mondanom arról, hogy mi kell ahhoz, hogy valaki a személyiség pragmatikus felfogása szerint személy lehessen.

C. Mi kell ahhoz, hogy valaki jogi személy legyen (pragmatikusan)

Kezdjük a társaság büntetőjogi felelősségre vonhatóságával. A ~~ípus~~ büntetőjogi törvény a felelősséget egy személyhez - pontosabban egy olyan személyhez - köti, aki bizonyítja a jogellenes cselekmény (actus reus) és a magatartás (mens rea) megfelelő egyidejűségét.⁶⁷ Így a jogosultság kérdése úgy értelmezhető, hogy azt kérdezzük, hogy egy ~~szóval~~ minősülhet-e személynek, ahogyan a fogalom a büntetőjog kontextusában értelmezésre kerül. Most különösen arra összpontosítok, hogy koherens módon tulajdoníthatunk-e egy vállalatnak olyan cselekményeket és magatartásokat, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a rendes büntetőjogi törvény actus reus és mens rea követelményeinek megfeleljenek.

1. Pragmatikus megközelítések a ügynökséghez

A személyként való cselekvőképesség bizonyítása legalább a szándékos állapotok birtoklásának képességét és a cselekvőképességet igényli. Az intencionális állapotok egy attitűdből és egy olyan állításból állnak, amelyhez az attitűdöt fenntartják.⁶⁸ Egy attitűd leírhatja azt, ahogyan a világ van - például azt hiszem, hogy a "A vizespohár tele van" tétel hamis. Alternatívaként egy attitűd leírhatja azt, ahogyan egy ágens szeretné, hogy a környezete legyen - így például azt kívánhatom, hogy "A vizespohár tele van" igaz legyen. Eközben az attitűdképesség kifejezetten az ágens azon képességére utal, hogy először is felismeri az eltérést a környezet jelenlegi állapota és az ágens által kívánt környezet között, másodsor pedig megfelelő lépéseket tesz az eltérés kiegyenlítésére. A példát összefoglalva, képes vagyok észrevenni, hogy "A vizespohár tele van" hamis; hogy azt kívánom, hogy "A vizespohár tele van" igaz legyen; és hogy a konyhába sétálva és a csapot elzárva össze tudom egyeztetni az eltérő attitűdjeimet.

Csupán a legegyszerűbb szereket írtam le. És bár a büntetőjogi felelősséghez szükséges alkotóelemek kezdenek kialakulni - a szándékos állapotok megfelelnek a mens rea, a cselekvőképesség megfelel az actus reus -, az egyszerű cselekvőképesség nem elegendő a jogi személyiség kielégítéséhez. Ahogy Tim Scanlon fogalmaz, nem elég csupán azt elvárni, hogy egy kompetens ágens képes reagálni az ingerekre; szükségünk van egy "elvárássra, amely egy feltételezett reagálóképességen alapszik, hogy bizonyos ingerekre reagáljon.

67. 1 WAYNER. LAFAVE, SUBSTANTIVE CRIMINAL LAW § 1.2 (2d ed. 2003).

68. LISFORD, PETER J. Lábjegyzet, 20-21. o.

tain okok miatt." ⁶⁹ Olyan ágensre van szükség, amely képes megfelelni a büntetőjog követelményeinek, és továbbá képes a kriminalitás tényét oknak tekinteni arra, hogy gyakorlatának megfeleljen. Általánosabban fogalmazva, a jogi személynek képesnek kell lennie arra, hogy "hatékonyan teljesítsen a [jogi] kötelezettséget",⁷⁰ ami azt jelenti, hogy bizonyítsa azt, amit Stephen Darwall "második személyi kompetenciának" nevez.⁷¹ A jogi személynek képesnek kell lennie arra, hogy más személyekkel szemben kötelezettségeket vállaljon és azokat teljesítse.⁷² A hatékony teljesítéshez különösen annak felismerése szükséges, hogy egy kötelezettség létezése okot jelent a cselekvésre, és hogy egy kötelezettség elmulasztása kritikára ad okot. Az ilyen

a felismerés azt jelenti, hogy az ágens érzékeny a kritikára; képes mind a ra ti onalitätsi hibák⁷³ felismerésére, mind a múltbeli hibákból való tanulásra. olyan intézkedésekkel tesz, amelyek célja, hogy a jövőben elkerülje az irracionális téves lépések megismétlődését.⁷⁴ Ez feltételezi mind a másodrendű attitűdökre való képességet - vagyis a már de

írásba foglalt - és különösen némi motivációt arra, hogy javítsuk és megreformáljuk a viselkedésünket azáltal, hogy ellenőrzéseket írunk elő a feldolgozásunkra vonatkozóan.

2. Kollektív Ügynökség

Eddig nem mondtam semmit, ami kizárná annak lehetőségét, hogy egy kollektíva vagy csoport személynek minősüljön; a jogi személyiségre való jogosultság attól függ, hogy egy ágens megbízhatóan bizonyítani tudja-e, hogy megfelelő módon "reagál az okokra", nem pedig attól, hogy van-e egyetlen vagy szerves test.⁷⁵ Ennek megfelelően a kollektív ügynökök, ugyanúgy, mint az egyéni ügynökök, elvileg jogosultak jogi személynek minősülni az alábbiak alkalmazásában

69. T.M. SCANLON, ERKÖLCSI DIMENZIÓK: (2008) [a továbbiakban: SCANLON, MORAL DIMENSIONS]; *egyértelműsítés*: LIST & PETTIT, *supra* note 55, 178. pont. Az a fajta érzékenység, amelyre itt gondolunk, azt követi, amit Scanlon máshol ítélet-érzékeny attitűdnek nevez. *Lásd* T. M. SCANLON, WHAT WE OWE TO EACH EACH OTHER (1998).

70. LIST & PETTIT, *Supra* 55. lábjegyzet, 173. o.

71. STEPHEN DARWALL, THE SECOND-PERSON STANDPOINT: MORALITY, RESPECT, AND ACCOCOUNTABILITY 23 (2006) ("[G]enuine obligations can only result from an address that presupposes ... second-personal competence.").

72. *Id.* 59. o.; LIST & PETTIT, 55. lábjegyzet, 178. o.

73. List és Pettit megjegyzi, hogy "ha egy gondolkodó ágens nem racionális, akkor az a tény, hogy önkorrekción hajt végre, és felismeri a hibáját olyan módon, amely csak egy gondolkodó ágens számára nyitott, megalapozza, hogy továbbra is ágensnek tekintjük". LIST & PETTIT, *supra* note 55, 31. o.; *lásd még* DARWALL, *supra* note 71, 21. o.; Philip Pettit, *Akrasia, Collective and Individual*, in WEAKNESS OF WILL AND PRACTICAL IRRATIONALITY 68, 83-85 (Sarah Stroud & Christine Tappolet szerk., 2003) (a racionalitás kudarcai).

74. LIST & PETTIT, *supra* note 55, at 31 ("A racionalitás követelményei iránti érzékenység, amely a kritika helyénvalóságának elismerésében mutatkozik meg, az ügynökség bizonyítéka lehet.

.... ")

75. SCANLON, MORAL DIMENSIONS, *supra* 69. lábjegyzet, 162. o. (védelmezi azt az elszámolást, amely szerint lehetséges a kollektív cselekvők felelősségre vonása); DARWALL, *supra* 71. lábjegyzet, 35. o.; LIST & PETTIT, *supra* 55. lábjegyzet, 178. o.).

büntetőjogi felelősség. Mindezek mellett a jogi személyiségre való jogosultság különleges kihívások elé állítja a kollektív ügynököket.

Nagyrészt a kollektív cselekvőképesség Margaret Gilbert által megfogalmazott megközelítését követem, akinek a plurális alanyokkal kapcsolatos munkája nagyjából összhangban van a személyiség itt megfogalmazott pragmatikus megközelítésével.⁷⁶ Gilbert számára a plurális alany olyan "személyek populációjából áll, akik közösen elkötelezettek egy bizonyos módon".⁷⁷ A kollektíva egyes tagjai közös elkötelezettséget vállalnak arra, hogy egyetlen testként cselekedjenek. Egy plurális szubjektum számára az X-re irányuló szándék azt jelentené, hogy tagjai "közösen cselekszenek, hogy - amennyire lehetséges - egyetlen testet alkossanak, amely **X-re** irányuló szándékkal rendelkezik".⁷⁸

Az egységes szervként való fellépés nem követeli meg, hogy minden egyes tagnak *személyesen* szándékában álljon X. Ehelyett az számít, hogy a tagok "magatartása általában a [szándékot] fejezze ki, a megfelelő módon".⁷⁹ Egy nem vállalati példát tekintve, gondoljunk az amerikai szenátusra. A szenátus törvényhozáson és határozatokon keresztül cselekszik és fejezi ki álláspontját. A sikeres jogalkotás általában megköveteli, hogy a szenátorok többsége közvetlenül a szenátus jegyzőjével közölje támogatását a szavazás során. Egy szenátornak a jogszabályokkal kapcsolatos személyes attitűdjei, amennyiben eltérnek attól a támogatástól, amelyet a szavazási ülésen a jegyzőnek küld, irrelevánsak a szenátus jogszabályokkal kapcsolatos attitűdjének meghatározásában. Szélsőséges esetben elképzelhető, hogy egyetlen szenátor sem képvisel olyan magánvéleményt, amelyet ennek ellenére megfelelően a szenátusnak tulajdonítanak. Ezzel szemben egy szenátornak a szavazási ülésen kívüli magatartása nem tulajdonítható a szenátusnak.

Bár Gilbert munkája az összes plurális alanyra kiterjed, én arra korlátozom a figyelmemet, hogy mi szükséges egy kifinomult plurális alany számára, amely nagy tagsággal vagy nyitott végű közös kom m unikumok sorozatával rendelkezik - hogy úgy cselekedjen és olyan attitűdöket tartson fenn, hogy megfeleljen a jogi személyiség követelményeinek. A tagok koordinálása egy ilyen plurális alanyban összetett belső struktúrát igényel, amelyet egymásra épülő szabályok alkotnak,

76. Lásd általában MARGARET GILBERT, *JOINT COMMITMENT*: (2013). Darwall valóban azt állítja, hogy Gilbert beszámolója egy második személyes. DARWALL, *supra* 71. lábjegyzet, 198-99. o.

77. Margaret Gilbert, *Ki a hibás? Collective Moral Responsibility and Its Implications for Group Members*, 30 *MIDWEST STUD. PHIL.* 94, 99 (2006) [a továbbiakban Gilbert, *Who's to Blame*].

78. *Id.* at 100 (kiemelés kihagyva). Gilbert sémája minden szándékos magatartásra vonatkozik. Lásd *pl. id.* (vagyak); Margaret Gilbert, *Shared Intention and Personal Intentions*, 144 *PHIL. STUD.* 167 (2009) (szándékok); Margaret Gilbert, *Collective Belief and Scientific Change*, in *SOCIALITY AND RESPONSIBILITY: NEW ESSAYS IN PLURAL SUBJECT THEORY* 37 (2000) (hiedelmek).

79. Margaret Gilbert, *Corporate Misbehavior and Collective Values*, 70 *BROOK. L. REV.*

normák és szokások. így e struktúra révén az egyes tagok képesek kollektív attitűdöket létrehozni, amelyek bármelyik tag személyes attitűdjéből származnak, de függetlenek vagy autonómok attól.¹ Hasonlóképpen, a többes számú alany struktúrája kijelöli azokat a kontextusokat, amelyekben a tagok cselekedeteit a többes számú alanyhoz kell rendelni, szemben azokkal a kontextusokkal, ahol a tagok cselekedetei csak az egyénnek tulajdoníthatók.

A többes számú alany belső szerkezete sokféle formát ölthet. A struktúra lehet nagyjából egalitárius; valószínűbb például, hogy egymásba fonódó hierarchiákból és a hatóságok delegálásából áll.² Hogy érzékeltesük ezt a komplexitást, térjünk vissza a szenátushoz. A szenátus többségi szavazási szabályai egalitárius, megfontolt belső struktúra benyomását keltik. Ez a benyomás téves. A szenátus a szupertöbbségi cloture-követelmények - hatvan szenátornak kell szavaznia a törvényjavaslatok vitájának megnyitásához és lezárásához -, valamint egy változó gyakorlat révén korlátozza tagjai hozzáférést a szavazásokhoz.³ Hierarchiák léteznek a szabályokban (pl. a törvényjavaslatok általában nem juthatnak el a szenátus ülésére anélkül, hogy egy bizottság ne hagyná jóvá őket), a normákban (pl. a szenátus igazságügyi bizottsága nem hagy jóvá egy bírójelöltet, amíg nem kap "kék cédulát" mindkét hazai szenátortól) és a kultúrában (pl. a párttagok általában a saját vezetőjüknek engedelmessé válnak).⁴ Mivel a különböző rendi eljárásokhoz a szenátus egyhangú hozzájárulása szükséges, minden egyes szenátornak felhatalmazása van arra, hogy gyakorlatilag bezárja a szenátust - ezt a hatalmat nagyrészt a deco rum normái tartják kordában.⁵ A struktúra megfelelő megbecsülése befolyásolja a szenátushoz való viszonyulást.

80. Lásd SCANLON, MORAL DIMENSIONS, *Supra* 69. lábjegyzet, 162-65. o. (a "folyamatokat tárgyalja, amelyek révén [egy kollektív szereplő] intézményi döntéseket hozhat").

81. Philip Pettit, *Responsibility Incorporated*, 117 ETHICS 171, 184 (2007).

82. Lásd pl. Gilbert, *Who's to Blame*, *Supra* note 77, 103-04. o. (hierarchiák); LIST & PETTIT, *Supra* 55. lábjegyzet, 720-77. o. (heterogén döntéshozatali struktúrák).

83. Pl. Paul Kane, Reid, *Democrats Trigger 'Nuclear' Option; Eliminate Most Filibusters on Nominees*, WASH. POST (2013. november 21.), http://www.washingtonpost.com/politics/senate-poised-to-limit-filibusters-in-party-line-vote-that-would-alter-centuries-of-precedent/2013/11/21/d065cfe8-52b6-11e3-9fe0-fd2ca728e67c_story.html; lásd még THOMAS E. MANN & NORMAN J. ORNSTEIN, IT'S EVEN WORSE THAN IT LOOKS: How THE AMERICAN CONSTITUTIONAL SYSTEM COLLIDED WITH THE NEW POLITICS OF EXTREMISM 31-81 (2012) (a cloture indítványok drasztikus növekedésének leírása).

84. Lásd általában Brandon P. Denning, *The "Blue Slip"*: 10 WM. & MARY BILL RTS. J. 75 (2001) (a "blue slip" eljárás tárgyalása). De lásd Carle Hulse, *As G.O.P. Moves to Fill Courts, McConnell Takes Aim at an Enduring Hurdle*, N.Y. TIMES (2017. szeptember 13.), <https://www.nytimes.com/2017/09/13/us/politics/mcconnell-federal-judges-trump.html> (a blue slip hagyomány megkerülésének megvitatása).

85. Lásd Norm Ornstein, *Why the Senate Can't Resist Dysfunctional Obstruction*, ATLANTIC (2013. július 18.), <http://www.theatlantic.com/politics/archive/2013/07/why-the-senate-cant-resist-dysfunctional-obstruction/277912/>.

a szenátus nyomására. A szenátusi normák például megállapítják, hogy a szenátus meghatározott szándékos attitűdöket fogad el a jogalkotási aktusokkal szemben, nevezetesen azokat, amelyeket a jelölőbizottság és - gyengébb mértékben - a jogszabály támogató tagja határoz meg.⁸⁶

3. Elégséges-e a jogi személyiség a büntetőjogi felelősség engedélyezéséhez?

Későbbre hagyom, hogy a vállalatok valóban képesek-e teljesíteni a jogi személyiség magasra tett mércéjét a személyiség pragmatikus felfogása szerint. Néhány kritikus mégis azzal érvel, hogy a jogi személyiség önmagában nem elegendő a büntetőjogi felelősség engedélyezéséhez - szükség van még valamilyen további, a csoportos ügynökök által nem elérhető elemre.⁸⁷ Ennek az álláspontnak az az implikációja, hogy az erkölcsi felelősség valamilyen fogalma a büntetőjogi felelősség szükséges összetevője, és hogy a személyiség önmagában nem eredményez erkölcsi felelősséget.

A vállalati ügynökök erkölcsi státusza és képessége önmagában is vitatott és némiképp homályos téma. Ha a kritikusok csak arra gondolnak, hogy a vállalatoknak reagálniuk kell a büntetőjogban felmerülő normatív megfontolásokra, akkor nem látok problémát a beszámolómban.⁸⁸ Semmi sem korlátozza az általam eddig leírtak alapján a társaságoknak tulajdonítható magatartásformákat. A szerződési jog révén például a vállalatok rutinszerűen részt vesznek az ígérethez hasonló normatív gyakorlatban. Gyakorlatilag, amennyiben a vállalati attitűdök olyan egyének hozzájárulásából származnának, akik maguk is vitathatatlanul erkölcsi ágensek, meglepő lenne, ha minden felmerülő vállalati attitűd megfosztódna normatív tartalmától.

Ha azonban a kritikusok valami robusztusabbat várnak - Michael Moore és Amy Sepinwall azt sugallja, hogy a személyiséghez a reaktív attitűdökhöz hasonló érzelmi képességre van szükség;⁸⁹ Michael McKenna azt javasolja, hogy a robusztus erkölcsi cselekvőképességhez valamilyen mély kanti értelemben vett szabad akarat szükséges⁹⁰ -, akkor a vállalati erkölcsi cselekvőképességre vonatkozó állítások bonyolultabbak. Ez nem azt jelenti, hogy a robusztus erkölcsi cselekvőképesség lehetősége nem-

86. Anderson & Pildes, *supra* note 61, 1522-23; Stephen Breyer, *The 1991 Justice Lester W. Roth Lecture: On the Uses of Legislative History in Interpreting Statutes*, 65 S. CAL. L. REV. 845, 863-64 (1992).

87. Például Amy J. Sepinwall, *Guilty by Proxy: Expanding the Boundaries of Responsibility in the Face of Corporate Crime*, 63 HASTINGS L.J. 411, 428-30 (2012) (az érzelmi kapacitás fontosságát artikulálva az erkölcsi cselekvőképesség szempontjából); *lásd még* McKenna, *Supra* note 48, 23. o. (lásd még McKenna, *Supra* note 48, 23. o.).

88. A másik végletben egyesek sokkal kevesebbet követelnek meg ahhoz, hogy az erkölcsi személyiséget megkapják. Pl. Tracy Isaacs, *Collective Moral Responsibility and Collective Intention*, 30 MIDWEST STUD. PHIL. 59, 61 (2006) ("Amennyiben képesek intenciók alapján cselekedni, a vállalatok és más hasonlóan strukturált szervezetek erkölcsi személyek.").

89. MICHAEL S. MOORE, A FELELŐSSÉGRE VONÁS: A THEORY OF THE CRIMINAL LAW

yond reach. David Silver, valamint Gunnar Bjornsson és Kendy Hess amellet érvelnek, hogy a vállalatok a Strawson-féle ügynökök, akik képesek a világot újra

aktív attitűdök, amelyek elegendőek az erkölcsi cselekvőképesség kialakulásához.⁹¹ Margaret

Gilbert a kollektív attitűdökre vonatkozó sémáját kiterjesztette a kollektív érzelmekre is.⁹² Bryce Huebner, egy, a következőkhöz nagyjából hasonló beszámolóra támaszkodva

Gilbert, részletes beszámolót nyújtott arról, hogy milyen lehet, ha egy kollektíva félelmet él át.⁹³ Peter French ugyanezt tette a corporate shame számára.⁹⁴ A magam részéről hajlok arra, hogy a

azt az álláspontot, hogy a vállalatok képesek részt venni normatív gyakorlataink legalábbis széles rétegeiben, még akkor is, ha önmagukban nem képezik erkölcsi aggályok tárgyát.

Mit jelent a vállalatok erkölcsi ügynöki tevékenységével kapcsolatos vita a büntetőjog számára? Végül is a büntetőjog nem egybeesik az erkölcsiséggel, még akkor sem, ha az utóbbi ideális esetben az előbbi számára valamilyen laza alapot biztosít. Egyesek a társaságok erkölcsi státuszával kapcsolatos, bevallottan mélyen gyökerező vita pusztá tényét oknak tekintik arra, hogy elutasítsák a társasági személyiség általam kidolgozott elméletét.⁹⁵ Elismerem a vitát, de a megoldást nem. Az erkölcsi cselekvőképességgel kapcsolatos viták elmosják a választójog és az alkalmasság közötti határvonalat aközött, hogy az államok büntetőjogi felelősségre vonhatják-e a vállalatokat, és hogy kell-e nekik. Ami azt illeti, hogy a robusztus erkölcsi cselekvőképesség a büntetőjogi felelősségre vonhatóság feltétele-e, szkeptikus vagyok azzal kapcsolatban, hogy a büntetőjog ilyen követelményt ír elő.⁹⁶ Legfeljebb az lehet, hogy a megtorló jellegű indokok a vállalatokra való alkalmazásukban nem elégségesek. Ez önmagában még nem jelenti azt, hogy a vállalatok kívül esnének a

büntetőjogunk határait.⁹⁷ E pontig a törvény enyhíti a kiskorúakkal és az értelmi fogyatékosokkal való bánásmód azon a feltételezésen alapul, hogy ezek az egyének nem rendelkeznek a szükséges szilárd erkölcsi cselekvőképességgel ahhoz, hogy engedélyt retributivista igazságtételekre.⁹⁸ Azonban egyik osztály sem

91. Gunnar Björnsson & Kendy Hess, *Corporate Crocodile Tears? On the Reactive Attitudes of Corporate Agents*, 94 PHIL. & PHENOMENOLOGICAL RES. 273 (2017); David Silver, *A Strawsonian Defense of Corporate Moral Responsibility*, 42 AM. PHIL. Q. 279, 279-80 (2005).

92. Gilbert, *Who's to Blame*, 77. lábjegyzet.

93. Bryce Huebner, *Valódi kollektív érzelmek*, 1 EUR. J. PHIL. SCI. 89 (2011).

94. Peter A. French, *The Hester Prynne Sanction*, 4 Bus. & PROF. ETHICS J. 19, 22 (1985).

95. Sepinwall, *Supra* 87. lábjegyzet, 430. lábjegyzet.

96. *Vö.* John Rawls, *Two Concepts of Rules*, 64 PHIL. REV. 3 *passim* (1955) (megkülönböztetve az intézményt igazoló szabályokat az abban foglalt szabályoktól).

97. *Lásd az V. részt.*

98. *Pl.* Atkins kontra Virginia, 536 U.S. 304, 319 (2002) (megállapította, hogy bizonyos mentális fogyatékoságok az egyént erkölcsileg kevésbé bűnössé teszik, így a halálbüntetés

tekintetében kevésbé érvényesülnek a retributív indokok); *lásd még* Roper kontra Simmons, 543 U.S. 551 (2005) (az Atkins-indoklás kiterjesztése a gyermekekre); *egyetértésben* Miller kontra Alabama, 567 U.S. 460, 471-75 (2012) (a gyermekek erkölcsi fejlődését tárgyalja).

Is immunis a büntetőjog alól; akkor megdöbbenő lenne, ha a vállalatoknak ilyen luxust biztosítanánk.

Alapvetően nem értek egyet azzal, hogy a jogi személyiség nem elegendő a büntetőjogi felelősségre vonáshoz. Jogi személynek lenni annyit jelent, hogy részt vehetünk a jogi jogok és kötelezettségek terében, ami magában foglalja a jogi kötelezettségek megsértéséért való felelősségre vonást is. E tér egyik paradigmaticus jellemzője a büntetőjog és a büntetés. Semmi másra nincs szükség ahhoz, hogy megállapítsuk a jogi személy büntetőjogi felelősségre vonhatóságát és büntetőségét.

III. A TÁRSASÁGI BÜNTETŐJOGI FELELŐSSÉG, A TÁRSASÁGI JOG ÉS A MODERN VÁLLALAT EGYIDEJŰ FEJLŐDÉSE

A társasági büntetőjogi felelősség fejlődésének értékelése a társasági jog háttérével együtt teszi szükségessé, hogy a fejlődés a társasági jog háttérével párhuzamosan történjen. Ennek megfelelően a III. rész a társasági büntetőjogi felelősség huszadik századfordulón bekövetkezett fejlődését összekapcsolja a társasági jog előző évtizedekben bekövetkezett liberalizációjával.

A. Különleges charták és vállalati kellemetlenségek

A tizenkilencedik század hajnalán a kereskedelmi magántársaságok ritkák, kicsik voltak, és összefonódtak a kormánnyal. 1800-ban országszerte kevesebb mint négyszáz kereskedelmi társaság létezett; a legtöbb kereskedelmi tevékenység ehelyett társulásokon és egyéni vállalkozásokon keresztül folyt.⁹⁹ Sokak számára a társasági forma előnyei - a jogi státusz, mint független jogalany, amely képes saját nevében tulajdont szerezni és birtokolni,¹⁰⁰ és kisebb mértékben a korlátozott felelősség¹⁰¹ - egyszerűen nem ellensúlyozták a társasági formával járó kellemetlenségeket. Ennek oka az volt, hogy abban az időben a társasági formát az állami törvényhozás eseti alapon gyakorolta.¹⁰² Egy jogalany keres-

99. Lyman Johnson, *Jog és jogelmélet a vállalati felelősségvállalás történetében: Corporate Personhood*, 35 SEATTLE U. L. REV. 1135, 1145 (2012). Brickey azt állítja, hogy 1800-ban 225 magánjogi alapító okirat létezett, amelyeknek kevesebb mint egyharmada volt kereskedelmi jellegű. Brickey, *Supra* note 24, 404. o., 404. o. Hurst 317 1801 előtt alapított kereskedelmi társaságot azonosít. JAMES WILLARD HURST, *THE LEGITIMACY OF THE BUSINESS CORPORATION IN THE LAW OF THE UNITED STATES 1780-1970*, 14. o. (1970).

100. *Head & Armory v. Providence Ins. Co.*, 6 U.S. (2 Cranch) 127, 169 (1804) (con tract); 1 WILLIAM BLACKSTONE, *COMMENTARIES ON THE LAWS OF ENGLAND* *465-66 (Oxford, Clarendon Press 1765) (tulajdon).

101. *Lásd HURST, Supra* 99. lábjegyzet, 28. o. (azzal érvelve, hogy a korlátozott felelősség nem volt prioritás a korai alapítók számára); *egyvetértés Blair, Supra* 51. lábjegyzet, 795. o.).

102. A szövetségi beolvasztás alkotmányossága csak 1819-ben dőlt el. *McCulloch v. Maryland*, 17 U.S. (4 Wheat.) 316 (1819); *egyvetértésben Luxton v. N. River Bridge Co.*, 153 U.S. 525, 529 (1894). A szövetségi beolvasztás politikai népszerűtlensége biztosította, hogy ez a gyakorlat ritka maradt. Kyle Noonan, Note, *The Case for a Federal Corporate Charter Revocation Penalty*, 80 GEO. WASH. L. REV. 602, 608-09 (2012).

A társasági forma előnyeit élvező vállalkozásoknak petíciót kellett benyújtaniuk a törvényhozáshoz, amely ezt követően elkészítette a jogalany saját külön alapító okiratát.

A törvényhozói jóváhagyás megszerzésének kényelmetlenségét tetézte az az erős norma, bár nem kifejezett követelmény, hogy a beolvasztásnak közcélt kell szolgálnia.¹⁰³ Ahogy Marshall főbíró fogalmazott: "A társaságok létrehozásának céljai általában olyanok, amelyeket a kormányzat támogatni kíván. Úgy ítélik meg, hogy ezek az ország számára hasznosak; és ez a haszon képezi az odaítélés szempontját, és a legtöbb esetben az egyedüli megfontolást."¹⁰⁴ Ez a norma megerősítette az államnak azt a motivációját, hogy egyáltalán magántársaságokat hozzon létre - nevezetesen "az önkéntes tőkegyűjtés előmozdításának szükségességét a jelentős vállalkozásokhoz egy olyan időszakban, amikor a folyékony tőke szűkös volt, és a kormányzat adóztatási képességének komoly gyakorlati korlátai voltak a gazdaságba való közvetlen beavatkozás támogatása érdekében".¹⁰⁵ Így Virginia legfelsőbb fellebbviteli bírósága a következőképpen írta le az akkori bejegyzést:

Ami az alapító okiratokat illeti, azokat soha nem szabadna elfogadni, csak a kocsmának nyújtandó szolgáltatások ellenében. Ilyenkor... **Gyakran** kényelmes, hogy a társult személyek egy csoportja is, hogy a társasági kiváltságokat megkapják; de ha a céljuk pusztán magánjellegű vagy önző, ha az a közjót sérti vagy nem segíti elő, akkor nincs megfelelő igényük a törvényhozással szemben a kiváltságra.¹⁰⁶

A jogalkotók ezt a közcélú normát szűken értelmezték, ami abban a tényben is tükröződik, hogy a legtöbb korai kereskedelmi társaság kvázi kormányzati funkció ellátására jött létre. A korai kereskedelmi társaságok közel kétharmada épített vagy tartott fenn hidat, kanyarodóutat vagy autópályát; a fennmaradó kereskedelmi társaságok közül ~~híve~~államilag bejegyzett bankokat működtettek.¹⁰⁷ Eközben, bár a bejegyeztetés nem garantálta a monopolhatalom állami odaítélését, sok korai vállalatot

103. Lásd Johnson, *Supra* note 99, 1145. o.; David Millon, *Theories of the Corporation*, 1990 DUKE L.J. 201, 207.

104. Trs. of Dartmouth Coll. v. Woodward, 17 U.S. (4 Wheat.) 518, 637 (1819).

105. HURST, *supra* note 99, at 23; accord Herbert Hovenkamp, *The Classical Corporation in American Legal Thought*, 76 GEO. L.J. 1593, 1609 (1988).

106. Currie's Adm'rs v. Mut. Assurance Soc'y, 14 Va. (4 Hen. & M.) 315, 347-48 (1809) (kiemelés elhagyva).

107. HURST, *supra* note 99, 22., 37-41. o.; Susan Pace Hamill, *From Special Privilege to General Utility: A Continuation of Willard Hurst's Study of Corporations*, 49 AM. U. L. REV. 81, 93 (1999) ("Ahogy ... a tizenkilencedik század első évtizedei kibontakoztak, az állami törvényhozások jelentős számú társasági okiratot kezdtek kiadni bankok és közlekedési projektek számára.").

a charták - kifejezetten vagy hallgatólagosan - a még nem létező kereskedelmi verseny meghiúsítását eredményezték.¹⁰⁸

A vállalati felelősség, akár a deliktuális, akár a bűncselekményi felelősség, ebben az időszakban legfeljebb elhanyagolható szerepet játszott. Amint Edwin Dodd megállapítja, "meglepően kevés olyan eset volt, amelyben a bíróságoknak alkalmuk volt a társaságok kártérítési felelősségét mérlegelni".¹⁰⁹ Ahol mégis előfordult felelősség, ott gyakran kártérítési perekről volt szó, és azt az elképzelést tükrözte, hogy a társaságok kölcsönösen kötelesek a kormányzat által rájuk ruházott speciális hatáskörök ellátására.¹¹⁰ Eközben a büntetőjogi felelősség rendkívül korlátozott maradt, bár a bíróságok alkalmanként büntetőperek révén kényszerítették ki a fent említett kötelezettségeket.¹¹¹ Ezek a ritkán előforduló perek azonban szigorú büntetőjogi felelősségre vonással jártak. A Coke-nak tulajdonított régi, nem vitatott szabály, amely szerint a társaságok képtelenek szándékos magatartást igénylő bűncselekményt elkövetni, biztosította azt a hátteret, amely előtt a társasági felelősség az elkövetkező évtizedekben fejlődni fog.

B. Általános jogi személyiség és társasági jogi felelősség Felelősség

A tizenkilencedik század közepén a köz- és a kereskedelmi magántársaságok közötti szoros kapcsolatot illetően a népi bizalmatlanság kezdett kialakulni.¹¹² Még hétköznapibb, hogy a különleges alapító okiratra vonatkozó kérelmekre való válaszadás rendkívüli mennyiségű törvényhozói erőforrást emésztett fel, miközben a személyre szabott alapító okiratok készítésének gyakorlata a társasági jog egységesítését előzte meg.¹¹³ Az államok a társasági jog egységesítésével és demokratizálásával reagáltak. A legtöbb állam az 1850-es évekre általános társasági törvényt fogadott el, míg a többség az 1880-as évekre továbbment, és megtiltotta a különleges alapító okiratok létrehozását.¹¹⁴

108. Hovenkamp azzal érvel, hogy a későbbi társasági jogi joggyakorlat - különösen a Legfelsőbb Bíróság Taney főbíró irányítása alatt - a különleges társasági alapokmányokat szűken igyekezett értelmezni annak érdekében, hogy a társasági jogalanyok ne kapjanak monopolista kiváltságokat. Hovenkamp, *Supra* 105. lábjegyzet, 1601-25. lábjegyzet.

109. EDWIN MERRICK DODD, AMERICAN BUSINESS CORPORATIONS UNTIL 1860 113 (1954); *id.* at 114 ("[T]he volume of corporate tort litigation has not become substantial by 1830").

110. *Lásd pl.* Commonwealth v. Proprietors of New Bedford Bridge, 68 Mass. (2 Gray) 339, 345 (1854); Commonwealth v. Hancock Free Bridge Corp., 68 Mass. (2 Gray) 58 (1854); People v. Corp. of Albany, 11 Wend. 539, 542-43 (N.Y. Sup. Ct. 1834); Murfreesboro & Woodbury Turnpike Co. v. Barrett, 42 Tenn. (2 Cold.) 508 (1865).

111. *Lásd: Corp. of Albany*, 11 Wend., 543. o.; *egyértékes: New Bedford Bridge*, 68 Mass., 345-46. o.; *Hancock Free Bridge Corp.*, 68 Mass., 67. o..

112. Avi-Yonah, *supra* note 17, 792. o.; Johnson, *supra* note 99, 1146. o.

113. Vagy. Ry. & Navigation Co. kontra Oregonian Ry. Co., 130 U.S. 1, 21 (1889) (azonosítva "a vágyat, hogy rögzítsenek valamilyen egységesebb szabályt, amely alapján a magántársaságok, vagy a vagyoni haszonszerzésre irányuló társaságok jogai és hatáskörei létrejönnek"); HURST, *supra* note 99, 29. o.); HURST, *supra* note 99, 29. o. (1889).

114. *Lásd* *OLYÓRSZÁG* *supra* note 107, 178-79. o. (az összes általános és különleges alapítású alapszabály táblázatba foglalva).

Az általános alapszabály lehetővé teszi bármely vállalkozás számára, hogy minimális adminisztratív követelmények teljesítése esetén bejegyeztesse magát. Az alapítás előnyeiért - ismét elsősorban a független jogi személy státuszért és a korlátozott felelősség lehetőségéért - a jogalany egy általános alapító okiratot kapott, amely meghatározza a jogalany új struktúráját, beleértve "az igazgatók és tisztségviselők hatáskörét, az alapszabály módosítását, a részvénystruktúrát, a tőkekövetelményeket és az osztalék forrásait".¹¹⁵

Az általános társasági alapokmányok létrehozása lehetővé tette a kereskedelmi társaságok számának drámai növekedését. Anélkül, hogy a jogalkotó előzetesen megvizsgálta volna, hogy a jogalanyok közhasznú célt szolgálnak-e, a vállalkozások szabadon alapíthattak bármilyen, általuk megfelelőnek ítélt kereskedelmi céllal.¹¹⁶ Szükszavú lenne azt a következtetést levonni, hogy az általános társasági jogállás egymagában felelős a XIX. század óriási gazdasági növekedéséért. Mindazonáltal joggal mondhatjuk, hogy a rendszerváltás megnyitotta a kapukat a társasági forma kihasználása előtt. Amint Blair kifejti, a társasági forma lehetővé tette a spekulatív, nagyszabású kereskedelmi projekteket, amelyek a tizenkilencedik század második felét uralni kezdték.¹¹⁷ Legalábbis nem lehet meglepő, hogy az általános társasági forma korszaka egybeesik a kereskedelmi társaságok jelenlétének jelentős bővülésével az amerikai gazdaságban. Valóban, már 1868-ban az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága megjegyezte, hogy "[a]z alig van olyan üzlet, amely nagy tőke ráfordítását vagy nagy létszámú emberek összefogását igényli, és amelyet ne vállalatok végeznének[.] Nem túlzás azt állítani, hogy az ország gazdagságát és üzleteit nagymértékben ők irányítják".¹¹⁸

Az általános társasági jogállásra való áttérés ellenére az államok továbbra is szoros ellenőrzést gyakoroltak a kereskedelmi társaságok felett. Ahelyett azonban, hogy a társaságokat a társasági formához való hozzáférés korlátozásával szabályozták volna, az államok most részletesen meghatározták a társaságok szerkezetét, méretét, időtartamát és megengedett tevékenységeit. A törvények például húsz, harminc vagy tíz évre korlátozták a társaságok élettartamát. ötven év.¹¹⁹ A jogalkotók iparágspecifikus tőkekorlátokat vezettek be.¹²⁰ A bíróságok hasonlóképpen megtiltották, hogy egy vállalat tulajdonosa legyen

115. HURST, 99. lábjegyzet, 56. pont.

116. Bár az államok megkövetelték, hogy az alapító okirat tartalmazzon egy vállalati célt, az alapítóknak meg kellett határozniuk saját céljukat a jogalkotó konzultációja nélkül. *Id.* 44. o.; *vö. Oregonian Ry. Co.*, 130 U.S., 26-27. o. (megjegyezve, hogy egy társaság alapszabálya "nem történik semmilyen hivatalos hatóság felügyelete alatt").

117. Margaret M. Blair, *A tőke bezárása: Century*, 51 UCLA L. REV. 387, 389-90 (2003).

118. Paul kontra Virginia, 75 U.S. (8 Wall.) 168, 181-82 (1868).

119. *Louis K. Liggett Co. v. Lee*, 288 U.S. 517, 555 n.29 (1933) (Brandeis, J., különvélemény) (idézi a Massachusetts-i társasági jogi bizottság jelentését (1903)).

120. *Id.* at 550-54 nn. 5-26. o. (jogszabálygyűjtemény).

egy másik vállalat részvényei.¹²¹ A szövetségi bíróságok széleskörű felhatalmazást adtak a törvényhozóknak arra, hogy az államon kívüli vállalatokkal szemben a kizárásig terjedő megkülönböztetést alkalmazzanak.¹²² A bíróságok akadályozták a vezetők és az igazgatók döntéshozatali képességét azzal, hogy megtiltották a részvényesek egyhangú jóváhagyása nélkül a társaság bármilyen alapvető változtatását.¹²³ A törvényhozás korlátozta a korlátozott személyes felelősséget - New York például a részvényeseket tőkerészesedésük kétszereséért tette személyesen felelőssé¹²⁴ -, amit a bíróságok tovább korlátoztak.¹²⁵

Az ultra vires doktrína példázza a legjobban a korporatív jog szabályozási eszközként való alkalmazásának buktatóit. Formailag az ultra vires doktrína azt állítja, hogy minden olyan állítólagosan társasági intézkedés, amely kívül esik a jogalany írásos alapszabályának hatályán, jogilag nem lehet a társaság által hozott intézkedés.¹²⁶ Idővel az ultra vires doktrína reménytelen eszköznek bizonyult a gazdasági tevékenység bármilyen szintű szabályozására. Egyetlen alapító sem tudta ésszerűen előre látni az üzleti döntések olyan sokféleségét, amelyet a doktrína szerint az alapító okirat meghatározott céljának tartalmaznia kellett. Az alapító okirat értelmezése nem volt olyan, mint egy törvény vagy egy szerződés értelmezése. A bíróságok az alapításkor megadott közös céltől függtek, hogy meghatározzák a vállalkozás hatókörét. A társaság alapító okiratba foglalt célja azonban egy öncélú nyilatkozat volt, amelyet az alapítók fogalmaztak meg mindenféle ad versarialis felülvizsgálat nélkül.¹²⁷ Eközben az ultra vires magatartás jogorvoslata szigorú volt; a társaság alapító okiratán túllépő tevékenységet a társaság alapító okiratán túlmenően

121. *Pl. a De La Vergne Refrigerating Mach. Co. kontra German Sav. Inst.*, 175 U.S. 40, 54- 55 (1899) ("[I]t nem tartozik egy társaság általános hatáskörébe, hogy más társaságok részvényeit megvásárolja abból a célból, hogy irányításukat ellenőrizze."); *People v. N. River Sugar Ref. Co.*, 3 N.Y.S. 401, 408 (1889); lásd HURST, *Supra* 99. lábjegyzet, 45. o.).

122. *Lásd Bank of Augusta v. Earle*, 38 U.S. (13 Pet.) 519 (1839) (megtagadta a vállalatok védelmét a Privileges and Immunities Clause alapján, és a vállalatoknak az államon kívüli piacokhoz való hozzáférését az államközi komitívitas kérdésének tekintette); *lásd még Pembina Consol. Silver Mining & Milling Co. v. Pennsylvania*, 125 U.S. 181, 186 (1888) ("A kizárás abszolút hatalma magában foglalja azt a jogot, hogy lehetővé tegye a társasági jogkörök feltételes és korlátozott gyakorlását az államon belül."). Az állam azon lehetőségét, hogy egy külföldi társaság belépését feltételekhez kösse, később a tizennegyedik módosítás korlátozta. *Lásd: W. Union Tel. Co. v. Kansas*, 216 U.S. 1, 21 (1910).

123. A bíróságok az egyhangúsági követelményeket a társasági jogból vették át. Amint a következő szakaszban látható, a részvénytársaság és a közkereseti társaság összehasonlítása egyre inkább tarthatatlannak bizonyult. *Lásd a 142-47. lábjegyzeteket.*

124. *Act of Feb. 17, 1848*, ch. 40, 1848 N.Y. Laws 54; Morton J. Horwitz, *Santa Clara Revisited: The Development of Corporate Theory*, 88 W. VA. L. REV. 173, 208 (1985) (a New York-i megközelítést "[a] legjellemzőbb rendelkezésként" írja le).

125. *Sawyer v. Hoag*, 84 U.S. (17 Wall.) 610 (1873) (a trust-fund doc trine megállapítása), *aff'd in Handley v. Stutz*, 139 U.S. 417 (1891). A trósztalap-doktrína és annak hanyatlásának részletes tárgyalását lásd Horwitz, *Supra* 124. lábjegyzet, 207-14. o.

126. *Lásd Stephen J. Leacock, The Rise and Fall of the Ultra Vires Doctrine in United States, United Kingdom, and Commonwealth Caribbean Corporate Common Law: A Tri*

umph of Experience, 5 DEPAUL Bus. & COM. L.J. 67, 76-78 (2006).

127. Vagy. Ry. & Navigation Co. kontra Oregonian Ry. Co., 130 U.S. 1, 26-27 (1889).

érvénytelenítették.¹²⁸ Bár a doktrína képes lehetett olyan széles területeket kijelölni, ahol a vállalatok nem vehettek részt - a doktrína egy ideig a vállalatok politikai szférán kívül tartásának eszközeként maradt fenn¹²⁹ -, mindig is inkább balta volt, mint szike. Válaszul a bíróságok, különösen az állami bíróságok számtalan mentességet és módosítást dolgoztak ki, amelyek célja a doktrína keménységének enyhítése vagy teljes elkerülése volt.¹³⁰

A vállalati alperesek ebben az időszakban rendszeresen azzal érveltek, hogy az ultra vires doktrínát alátámasztó logika a vállalati felelősség átfogó korlátját állította fel mind a deliktuális, mind a bűncselekmények esetében.¹³¹ Végül is, a társasági alapszabály soha nem hatalmazhatja fel a társaságot arra, hogy deliktuális vagy bűncselekményi kötelezettségszegést kövessen el. Ennek megfelelően az ultra vires doktrína kizárja, hogy a társaságnak bármilyen deliktuális vagy bűncselekményt tulajdonítsanak; a társaság természeténél fogva képtelen ilyen cselekményt elkövetni. Természetesen ez az érvelés rávilágít az ultra vires doktrína abszurditására. Az, hogy a kormány nem ismeri el jogilag végrehajthatónak a társasági cselekményt, nem jelenti azt, hogy a cselekmény nem történt meg.

Ehelyett a bíróságok nagyrészt elutasították a fellebbezéseket ezen "technikai" okok miatt,¹³² különösen akkor, ha ennek elfogadása a károsultak hátrányára vált volna.¹³³ Valójában az ultra vires doktrína szigorú alkalmazása által megjósolt kemény eredmények arra ösztönözték a bíróságokat, hogy helyette inkább a társasági kártérítési felelősséget terjesszék ki. Ac-

128. Leacock, *Supra* 126. lábjegyzet, 76. o.; lásd még Horwitz, *Supra* 124. lábjegyzet, 186-87. o.

129. Daniel Lipton, Note, *Corporate Capacity for Crime and Politics: Defining Corporate Personhood at the Turn of the Twentieth Century*, 96 VA. L. REV. 1911 (2010).

130. Lásd Avi-Yonah, *supra* 17. lábjegyzet, 802. o.; lásd még Charles E. Carpenter, *Should the Doctrine of Ultra Vires Be Discarded?*, 33 YALE L.J. 49, 49 (1923) ("It does not seem to be an exaggeration to say that there are no sound theories [of exceptions to the ultra vires doctrine] consistently applied and there are many unsound ones discordantly applied.").

131. Lásd *pl.* Owsley kontra Montgomery & W. Point R.R. Co., 37 Ala. 560 (1861) (rosszindulatú vádaskodás); *Goodspeed v. E. Haddam Bank*, 22 Conn. 530 (1853) (ugyanez); *Commonwealth v. Proprietors of New Bedford Bridge*, 68 Mass. (2 Gray) 339 (1854) (közveszélyes állapot); *State v. Morris & Essex R.R.*, 23 N.J.L. 360 (1852) (ugyanez); *Pa. R.R. Co. v. Vandiver*, 42 Pa. 365 (1862) (ugyanez).

132. A bíróságok a vállalati felelősséggel szembeni ultra vires érvet "tech nica" érvként gúnyolják ki, lásd *Jordan v. Ala. Great S. R.R. Co.*, 74 Ala. 85, 88 (1883); *Goodspeed v. E. Haddam Bank*, 22 Conn. 530, 537 (1853); *Wheless v. Second Nat'l Bank*, 60 Tenn. 469, 475 (1872).

133. Phila., Wilmington, & Balt. R.R. Co. v. Quigley, 62 U.S. 202, 209 (1858) (elutasítva a kérelmező azon állítását, hogy a vállalati rágalmozás lehetetlen); *Goodspeed*, 22 Conn. at 542; *Scotfield Rolling Mill Co. v. State*, 54 Ga. 635, 638 (1875); *Boogher v. Life Ass'n of Am.*, 75 Mo. 319, 323 (1882) (idézi THOMAS M. COOLEY, A TREATISE ON THE LAW OF TORTS OR THE WRONGS WHICH ARISE INDEPENDENT OF CONTRACT (2d ed. 1888)); *State v. Morris & Essex R.R. Co.*, 23 N.J.L. 360, 369 (1852). *De lásd* *State v. Great Works Milling & Mfg. Co.*, 20 Me. 41, 43 (1841) ("A corporation[C]anneither commit a crime or misdemeanor, by any positive

Ennek megfelelően, ahogyan a bíróságok az alapító okirat célján túli vállalati cselekményeket is helybenhagyták, úgy a bíróságok a vállalatokat is felelősnek tartották a társasági alapokmány szűk határain túli cselekményekért.¹³⁴ Ami a vállalati büntetőjogi felelősség későbbi fejlődése szempontjából fontos, a bíróságok a vállalatokat még az olyan szándékos bűncselekményekért is felelősnek tartották, mint a rágalmazás és a rosszhiszemű ~~prókörés~~¹³⁵

C. Meghatalmazó törvények és a vállalati büntetőjogi felelősség

A huszadik század fordulója körül "drasztikus változás indult el a szabályozási hangsúly eltávolítása felé az általános alapító okiratokból, és nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy a központi ma na gemen tnek a legnagyobb szabadságot és erőt adják".¹³⁶ Ez a felhatalmazó törvények korszaka a társasági jog helyett a kártérítési jog, és először a büntetőjog, mint a társasági tevékenység szabályozásának eszközeinek felhasználása felé való elmozdulást jelentette.

A társasági jog hirtelen liberalizációját két megfontolás alapozza meg. Először is, a társasági jog és az azt érvényesítő bírói doktrínák képtelennek bizonyultak arra, hogy lépést tartsanak a kifinomult kereskedelmi társaságok által folytatott nagyszabású gazdasági ~~tevékenység~~¹³⁷ Ne feledjük, hogy a társaságok többé váltak, mint egyszerűen mindennapos. A vasutak infrastruktúrája hozzáférést biztosított a korábban helyi vállalkozásoknak az országos piacokhoz, valamint kiemelkedő példája volt a társasági forma tökeösszevonó erejének; ennek eredményeként "1865 és az 1890-es évek között a széles körben birtokolt, nyilvánosan forgalmazott, nem tulajdonosok által irányított vállalkozások fokozatosan az amerikai üzleti tevékenység normájává váltak".¹³⁸ Egész iparágak, amelyekről korábban úgy gondolták, hogy nincs szükségük nagy mennyiségű tőkére, hirtelen okot láttak arra, hogy bejegyezzék magukat, és a fellendülő részvénytársaságok biztosították számukra a tőkét.¹³⁹ A társaságok ezáltal szélesebb és földrajzilag sokszínűbb részvényesi bázissá válhattak. Ahogy a tulajdonjog egyre jobban elvált az irányítástól, a részvénytársaság egyre kevésbé hasonlított más kereskedelmi szervezetekre, mint például a vezérigazgatói hajó.¹⁴⁰

134. *Vö.* Fowle v. Common Council of Alexandria, 28 U.S. 398, 409 (1830) ("[T]hat mon ey corporations ... are liable for torts, is well settled").

135. *Lásd pl.* Jordan, 74 Ala., 88-89; *Goodspeed*, 22 Conn., 542; *Scofield Rolling Mill Co.*, 54 Ga., 638-39; *Jeffersonville R.R. Co. v. Rogers*, 28 Ind. 1, 6-7 (1867); *Lyne v. Bank of Ky.*, 28 Ky. (5 J.J. Marsh.) 545, 559 (1831); *Detroit Daily Post Co. v. McArthur*, 16 Mich. 447, 454-55 (1868); *Vance v. Erie Ry. Co.*, 32 N.J.L. 334,337 (1867).

136. HURST, 99. lábjegyzet, 57. pont.

137. *Lásd a* 127-34. lábjegyzetet; *lásd még* HURST, 99. lábjegyzet, 109-10. o.

138. *Avi-Yonah*, *Supra* 17. lábjegyzet, 793. lábjegyzet.

139. *Lásd általában* Thomas R. Navin & Marian V. Sears, *The Rise of a Market for Industrial Securities, 1887-1902*, 29 Bus. HIST. REV. 105 (1955) (a kora modern pénzügyi piacok kialakulásának katalógizálása).

140. Blair, *supra* note 51, at 805 ("[T]he railroads had been funded by selling equity and debt securities to the thousands of small investors, and by the early 1890s, other industrial

Mindezek tetejébe a vállalatok egyre nagyobb országos hatókörének köszönhetően a vállalatok arra ösztönözték magukat, hogy egyedi, koherens vállalati személyiséget alakítsanak ki maguknak.¹⁴¹ Ahogy közeledett a huszadik század, a tudósok elkezdtek kidolgozni és támogatni a vállalati személyiség "valódi entitás" koncepcióját, amely a vállalatot úgy értelmezte, mint egyetlen, mind a tagságtól, mind az államtól elkülönülő és független ágenst - ez a nézet lett az uralkodó a következő évtizedekben.¹⁴² Ahogy Millon megállapítja, "[a]z új [reáljogi] elmélet diadala tehát azt jelezte, hogy az amerikaiak hajlandók voltak lemondani a társasági jognak mint olyan szabályozási eszköznek a használatáról, amelynek célja az volt, hogy kezelje azokat a különleges társadalmi és gazdasági problémákat, amelyeket az amerikaiak az üzleti társaságok felemelkedéséből eredeztethetőnek láttak".¹⁴³

Másodszor, az általános társasági rendszer egy per petuálisan instabil egyensúlyi állapotban létezett. Ez az egyensúly akkor tört meg, amikor New Jersey egy sor törvényt fogadott el a társasági jog liberalizálásáról.¹⁴⁴ New Jersey megújított társasági joga lehetővé tette a "bármilyen törvényes célú" alapítást, ezzel megszüntette az ultra vires doktrína szövegbeli horgát, és megteremtette a terepet a "végső bukáshoz".¹⁴⁵ Talán ennél is fontosabb, hogy New Jersey lett az első állam, amely lehetővé tette a kereskedelmi társaságai számára, hogy egy másik társaságban részvényeket birtokoljanak. Abban az időben a társaságok már számos módszerrel próbálkoztak a méretkorlátozások megkerülésére, korlátozott sikerrel. Kezdetben úgy gondolták, hogy az üzleti trösztökkel elkerülhetőek a társasági jog szigorai. Két látványos döntés - az egyik az ohioi Standard Oil, a másik a New York-i cukorgyártó ipar ellen - azonban elvetette a trösztöket, mint az aggregáció nem korporatív stratégiáját.¹⁴⁶ Egy másik társaság eszközeinek egyenes felvásárlása elméletileg megengedett volt, de a gyakorlatban lehetetlen.

szervezetek ugyanígy kezdték finanszírozni magukat. Ekkor már nem volt hihető, hogy a nagy vasúttársaságokat, vagy az olajat, acélt, dohányt és cukrot uraló nagy trösztöket csak a részvényesek valamiféle társulásaként képzeljük el." (lábjegyzet kihagyva).

141. *Id.* 798., 810. o. (azzal érvelve, hogy az egységes vállalati identitás kialakítása tudatos piaci stratégiát tükröz mind a fogyasztók, mind a munkáltatók számára).

142. *Lásd* Avi-Yonah, *Supra* 17. lábjegyzet, 797-98. o. (érvelése szerint "az 1890 és 1906 közötti időszak a társasági személyiségről szóló vita csúcspontját jelentette", amely a valós személyiséggel kapcsolatos nézet diadalával ért véget); Horwitz, *supra* note 124, 180-85. o. (a német társadalmi gondolkodásban nyomon követi a valós személyiséggel kapcsolatos nézetet, azt állítja, hogy az 1890-es években jelent meg először az Egyesült Államokban, és arra a következtetésre jut, hogy "1900-ra az "entitás" elmélet nagyrészt győzött, és a társasági és a társulati jog radikálisan eltérő irányba mozdult el").

143. Millon, 103. lábjegyzet, 213. pont.

144. Az 1893. március 14-i törvény, 171. törvénycikk, 2. §, 1893. évi N.J. törvények 301; 1889. május 9-i törvény, 265. törvénycikk, § 4, 1889 N.J. Laws 412, 414; 1888. április 7-i törvény, ch. 295, § 1, 1888 N.J. Laws 445; 1888.

április 4., 1888, ch. 269, § 1, 1888 N.J. Laws 385.

145. Avi-Yonah, *Supra* 17. lábjegyzet, 802-03. o. Nem New Jersey volt az első állam, amely enyhítette a társasági célú követelményt. *Lásd pl.* 1874. április 14-i törvény, ch. 165, 1.

146. People v. N. River Sugar Ref. Co., 3 N.Y.S. 401 (1889); State v. Standard Oil Co., 30 N.E. 279 (Ohio 1892).

Ennek az az oka, hogy a bíróságok a társasági jogból analóg módon arra a következtetésre jutottak, hogy egy társaság ilyen alapvető megváltoztatására csak a sha reholder s *egyhangú* beleegyezésével kerülhet sor.¹⁴⁷ Így New Jersey megreformált társasági törvénykönyvének köszönhetően a társaságok első alkalommal könnyen egyesülhettek.

A reform hatása drasztikus volt. A vállalatok gyorsan elhagyták a saját államukat, hogy New Jerseyben újratársaságosodjanak - olyan sokan, hogy 1901-re a nagyvállalatok becslések szerint kilencvenöt százaléka New Jersey-i jogalany volt.¹⁴⁸ Így amikor az American Sugar Company hazája, New York állam megghiúsította azt a kísérletét, hogy országszerte minden cukorgyártót tömörítő trösztöt hozzon létre,¹⁴⁹ a vállalat azonnal újratársasággá alakult New Jerseyben, és közvetlenül azt tette, amit New York megakadályozta, hogy saját maga tegyen.¹⁵⁰ 1902-re a bejelentési díjak és a franchise-adók annyi bevételt hoztak, hogy New Jersey nemcsak teljes adósságát törlesztette, hanem eltörölte a vagyonadót is.¹⁵¹

Más államok is reagáltak erre, és versenyfutást indítottak a vállalatok és azok díjainak vonzása érdekében. A vállalatok néhány joghatóságban való koncentrációja azt jelentette, hogy a verseny hatása gyorsan érezhetővé vált. Például, bár a Legfelsőbb Bíróság még az 1930-as években is érvényesítette az ultra vires doktrínát, a végrehajtás nem volt hatással a nagyvállalatok túlnyomó többségére, amelyek New Jerseyben vagy az azt követő államokban - mint Delaware - székelték, ahol nem létezett ultra vires doktrína.¹⁵² A "bármely törvényes cél" követelményei kiiktatták az ultra vires doktrínát.¹⁵³ A részvény nélküli részvények törvényhozói létrehozása megkerülte a korlátozott felelősség bírósági korlátozását.¹⁵⁴ Az államok megszüntették a tőkeméretre, a vállalati élettartamra és a tulajdonosi korlátozásokra vonatkozó korlátozásokat. A törvényhozás megkönnyítette a társaságok alapvető változtatásokra való képességét azzal, hogy a változtatás végrehajtásához a részvényesek egyhangú jóváhagyása helyett csak többségi jóváhagyást követeltek meg. A bíróságok még inkább beoltották a vállalatokat a vállalati struktúra bírósági vizsgálata alól.

147. Lásd Millon, 103. sz. jegyzet, 215. o.

148. Daniel A. Crane, *Antitrust Antifederalism*, 96 CALIF. L. REV. 1, 13 (2008) (idézi Melvin I. Urofsky, *Proposed Federal Incorporation in the Progressive Era*, 26 AM. J. LEGAL HRS 160, 164(1982").

149. *N. River Sugar Ref. Co.*, 3 N.Y.S., 401. pont.

150. Lásd *United States v. E.C. Knight Co.*, 156 U.S. 1 (1895). A Legfelsőbb Bíróság a Sherman Antitrust Act alkalmazását arra hivatkozva határozta el, hogy a kereskedelmi záradék nem terjed ki a gyártásra. *Id.*

151. Crane, 148. lábjegyzet, 13. pont.

152. Avi-Yonah, *Supra* 17. lábjegyzet, 803. lábjegyzet.

153. Lásd a 145. lábjegyzetet és a kísérő szöveget.

154. Horwitz, *Supra* 124. lábjegyzet, 213. lábjegyzet. Korábban a vagyonkezelői alap doktrína megsértése a részvény névértéke és a részvényes által a részvény megszerzéséért ténylegesen fizetett ár közötti különbségként kiszámított kártérítést eredményezett. *Id.* 208. o.

Amint a társaságok nyelvének névértékét nullában állapíthatták meg, a megtéríthető károk megszűntek.

a Business Judgment Rule (üzleti ítélezési szabály) kialakításával, amely megakadályozza, hogy a bíróság a meghozott döntések széles körét másodlagosan vizsgálja. a vállalaton belül.¹⁵⁵

A vállalati büntetőjogi felelősség a társasági jog e drámai liberalizációjával párhuzamosan alakult ki. Több okból is valószínűtlen, hogy az időzítést pusztán véletlen egybeesésnek tekintjük. Először is, ugyanazok a törvényhozók, amelyek a társasági jogot a magántárgyalásoknak adták át, egyidejűleg minden személyre, így a társaságokra is alkalmazandó büntetőjogi törvényeket fogadtak el.¹⁵⁶ Másodszor, a büntetőjogi szabályozás megkerüli a társasági jogon keresztül történő szabályozást gyengítő versenyfutás dinamikáját. Míg egy állam társasági joga csak az adott államban bejegyzett társaságokra vonatkozik, addig a büntetőjog minden olyan személyre vonatkozik, akinek az adott állam joghatósága alá tartozik, akár az államon belül, akár azon kívül.

állami vállalatok. Harmadszor, a büntetőjog jobb eszköz a vállalati tevékenység szabályozására.¹⁵⁷ A társaságok belső struktúrájába való beavatkozás

A társasági jog egy nehézkes, közvetett folyamat; egyszerűbb közvetlenül szabályozni a vállalati tevékenységet, ahogyan azt a kártérítési és büntetőjog teszi. Ráadásul a büntetőjog összehangolja a szabályozási stratégiát az intézményi kompetenciával; sem a bíróságok, sem a jogalkotók nem szakértők a kereskedelmi döntéshozatalban, de a jogszabályok és a szokásjog megfogalmazásában és értelmezésében igen.

A bíróságok elutasíthatják volna a vállalati büntetőjogi felelősség kiterjesztését, és ragaszkodhattak volna a régi doktrínákhoz, amelyek többnyire kizárták a vállalatokat afelelősség alól. Nem így tettek. A leghíresebb, hogy a Legfelsőbb Bíróság megáldotta

A kongresszus döntése, hogy a társaságokat általános szándékú bűncselekményért való felelősségre vonásnak teszi ki.¹⁵⁸ És mégis, a Legfelsőbb Bíróság aligha volt a van

az innováció őrzője; több állami legfelsőbb bíróság már büntetőjogi felelősségre vonta a vállalatokat az általános szándékú bűncselekményekért, és

a bíróságok hamarosan kiterjesztették ezeket a megállapításokat a konkrét szándékú bűncselekményekre is.¹⁵⁹ Természetesen a bíróságok nem terjesztették ki a vállalati büntetőjogi felelősséget

155. Bár a doktrína első megállapítása 1888-ban történt, tizenöt éven belül a Business Judgment Rule a társasági jog állandó jellemzőjévé vált. Avi-Yonah, *supra* 17. lábjegyzet, 799-800. o. (idézi a Leslie v. Lorillard, 18 N.E. 363, 365 (N.Y. 1888)).

156. *Lásd pl.* Crane, *supra* note 148, 15. o. (megjegyezve, hogy a Sherman Antitrust Act "mindent megtesz annak érdekében, hogy egyértelművé tegye, hogy a társaságok és egyesületek is a trösztellenes törvény hatálya alá tartoznak"); *vö.* State v. Gen. Fire Extinguisher Co., 9 Ohio N.P. (n.s.) 438, 444 (Ct. Com. Pl. 1910) ("Aligha feltételezhető, hogy az ohioi közgyűlés ... szándékában állhatott volna, hogy a társaságot, amely a kár kilencvenkilenc százalékát követi el, mentesítse a büntetés alól, és csak a kár egy százalékát elkövető egyén ellen hozzon törvényt.").

157. *De lásd Crane, Supra* 148. lábjegyzet, 27-50. o. (a trösztellenes jogra a kártérítési-bűncselekményi modell, nem pedig a szabályozási modell alkalmazásának problémáit tárgyalja).

158. *N.Y. Cent. & Hudson River R.R. Co. kontra Egyesült Államok*, 212U.S. 481 (1909).

159. *Pl. United States v. Alaska Packers' Ass'n*, 1 Alaska 217, 222-23 (D. Alaska 1901); *Grant Bros. Constr. Co. v. United States*, 114 P. 955, 957 (Ariz. 1911); *People v. Palermo Land & Water Co.*, 89 P. 723, 725 (Cal. Ct. App. 1907); *S. Express Co. v. State*, 58 S.E. 67, 69 (Ga. 1907); *State v. Belle Springs Creamery Co.*, 111 P. 474, 476 (Kan. 1910); *Telegram*, 111 P. 474, 476 (Kan. 1910).

válogatás nélkül. Például a bíróságok csak lassan ismerték fel, hogy egy vállalat is elkövethet emberölést, mivel korábban senki sem gyanította, hogy a régóta fennálló, "per fiúk" a vállalatokra vonatkozóan.¹⁶⁰ Hasonlóképpen a bíróságok elismerték, hogy bizonyos bűncselekmények kívül esnek a társaságok hatáskörén.¹⁶¹ Soha a felhatalmazó törvény korszaka teremtette meg a modern társaságok és a társaságok büntetőjogi felelősségre vonásának gyakorlatát, mintha azok egyéni személyek lennének.

IV. HOGYAN ÉS MIKOR LETTEK A TÁRSASÁGOK SZEMÉLYEK A BÜNTETŐI JOG SZEMÉLYEIVÉ A BÜNTETŐI JOG SZERINTI SZEMÉLYEKBEN

A. *A társasági jog változásai Pragmatikus személyiségre jogosult társaságokat hoztak létre a büntetőjogi törvény alapján.*

Tegyük fel, hogy egyelőre a csuklya pragmatikus felfogását fogadjuk el - ezt a feltételezést a II.B. szakaszban teszem próbára. E fogalmi háttérrel szemben a társasági büntetőjogi felelősség a kezdetektől fogva indokolt volt - nem azért, mert a társaságok mindig is jogosultak voltak büntetőjogi felelősségre vonásra, hanem mert a tizenharmadik század végén váltak jogosulttá. A társasági forma kiterjesztett elérhetősége, a társasági célokra vonatkozó követelmények enyhítése és a társasági jog általános liberalizálása a tizenkilencedik században és közvetlenül azt követően lehetővé tette a társasági személyek létrehozását és elterjedését, amelyek elég kifinomultak ahhoz, hogy a büntetőjog szerint jogi személyiséggel rendelkezzenek, és különösen ahhoz, hogy megfeleljenek a büntetőjog mens rea követelményének.

Emlékezzünk vissza a II. részből, hogy még az individuális személyiség premisszájának korlátai nélkül is nehéz egy entitás - különösen egy kollektív entitás - számára, hogy megfeleljen a jogi személyiséghez szükséges követelményeknek.¹⁶² A pragmatikus felfogás szerint a jogi személyiségre való jogosultsághoz egy olyan entitásnak kellően jól szervezettnek kell lennie, amely hatékonyan részt vesz a jogi kötelezettségek terében. A kollektív ágens esetében, mint például egy ~~testület~~ szervezet esetében, ez egy nyílt végű közös kötelezettségvállalás mellett elkötelezett lakosságot igényel, amelyet olyan belső struktúrán keresztül valósítanak meg, amely lehetővé teszi a következőket: lehetővé teszi a testület számára, hogy egyetlen ágensként cselekedjen és fejezze ki magatartását; elismeri a jogi követelések érvényesítésére való képességét és a

Newspaper Co. v. Commonwealth, 52 N.E. 445, 446 (Mass. 1899); State v. Passaic Cty. Agric. Soc'y, 23 A. 680, 680 (N.J. 1892); People v. Rochester Ry. & Light Co., 88 N.E. 22 (N.Y. 1909); State v. Rowland Lumber Co., 69 S.E. 58, 58-59 (N.C. 1910); State v. E. Coal

Co., 70 A. 1, 70 (1906) State v. First Nat'l Bank of Clark, 51 N.W. 587, 587 (S.D. 1892).

160. *Lásd pl.* Commonwealth v. Ill. Cent. R.R. Co., 153 S.W. 459 (Ky. 1913); *Rochester Ry. & Light Co.*, 88 N.E. 22.

161. United States v. John Kelso Co., 86 F. 304 (N.D. Cal. 1898) (bűncselekmények felsorolása).

162. *Lásd fentebb a* II.C.2. szakaszt.

jogi követelések érvényesítése vele szemben; valamint a vállalat racionális folyamatai hibáinak azonosítása és a folyamatok javítása.

A III. rész első tanulsága az, hogy a kereskedelmi társaságok nem úgy indultak, mint a fent leírt kifinomult ügynökök, amelyek szükségesek a büntetőjogi személyiséghez szükséges jogosultsági feltételek megteremtéséhez.¹⁶³ Egyrészt már a legkorábbi társaságok is a tagok egy közös kötelezettségvállalás által összefogott populációval rendelkeztek. Másrészt a szóban forgó közös kötelezettségvállalások szűk körben tiltott, közhasznú projektek voltak, amelyeket az alapszabályukat megfogalmazó törvényhozás választott ki számukra. Ráadásul ezek a társaságok apró és hiperlokálisak voltak, így nem volt szükség nagyfokú kifinomultságra a létező belső szerveződések között. A társaságok kezdetben nem rendelkeztek egységes struktúrákkal, és a bíróságok a társasági jog hiányosságainak pótlására a társasági jogból kölcsönöztek. És bár a társasági forma révén elért jogi előnyök - független jogi személyiség, korlátozott felelősség és a tulajdonjog és az ellenőrzés szétválasztása - elvben már ekkor is léteztek, ezeket az előnyöket még nem használták ki széles körben.

A III. rész második tanulsága az, hogy a társasági jog folyamatos liberalizációja a tizenkilencedik század folyamán - amelyet a bővülő, egyre inkább nemzeti gazdasági lehetőségek hajtottak és hajtottak viszont - megteremtette a kifinomult társasági ügynöki tevékenység lehetőségét és szükségességét.¹⁶⁴ A kollektív képviselő nyelvezetét követve, a társaságok közös kötelezettségvállalásának bővülő köre - a társaságok tagságának rapszodikus növekedésével együtt - kifinomult belső struktúrák kialakítását tette szükségessé.

Kezdje közös elkötelezettséggel. A bíróságok és a jogalkotók a tizenkilencedik század folyamán többször is kiterjesztették a társaságok közös kötelezettségvállalásának megengedett hatályát. Először is, az általános alapítás demokratizálta a társasági formához való hozzáférést, lehetővé téve ezzel a tisztán magánjellegű kereskedelmi érdekek iránt elkötelezett szervezetek számára a társasági formához való hozzáférést. Ennek eredményeképpen a kereskedelmi társaságok a kvázi állami iparágak szűk körén kívülre kerültek. Ugyanakkor az ultra vires doktrína bírósági felszabadítása lehetővé tette a társaságok számára, hogy feszegessék a saját maguk által választott, alapító okiratba foglalt céljuk határait. A felhatalmazó aktusok és a "bármely törvényes cselekmény" státútumok megalkotása megkönnyítette a társaságok számára, hogy több, egymással összefüggő kötelezettséget vállaljanak. Eközben a társaságok élettartamára vonatkozó korlátozások eltörlése lehetővé tette a társaságok számára, hogy valóban nyílt végű kötelezettségvállalásokat tegyenek. E reformok együttes hatása az volt, hogy gyakorlatilag megszüntették a társasági cselekvés akadályait. Ez lehetővé tette a vállalatok számára, hogy

163. *Lásd fentebb a III.A. szakaszt.*

Elektronikusan elérhető a következő címen:

<https://scrn.com/ebctreat-2824645>

az egycélú vállalkozásokon túlmutató terjeszkedés, a piaci igényeknek megfelelő stratégiaváltás vagy iparágváltás, valamint hosszú távú kereskedelmi projektek tervezése.

Ezzel egyidejűleg a társaságok a tagság tekintetében drámai mértékben bővültek. Az 1800-as évek elején a társaságok kisvállalkozások voltak, helyi részvényesi bázissal és a tulajdonjog és az irányítás közötti erős átfedéssel. A tőke-hozzájárulások és a vállalati döntéshozatal szétválasztásának képessége azonban a vállalatokat a nagy kereskedelmi projektek megvalósításának preferált vállalati eszközévé tette. Az országos infrastruktúra és a helyi pénzügyi piacok fejlődése lehetővé tette a vállalatok számára, hogy az országos piacról folytassanak üzleti tevékenységet, és tőkét vonzzanak. A földrajzi szétszóródás felgyorsította a tulajdonjog és az irányítás szétválasztását. A megnövekedett méret viszont nagyobb vállalkozásokat tett lehetővé, ami maga is ösztönözte a növekedést, és tovább bővítette a részvényesek földrajzi bázisát. Ezt a ciklust kezdetben a trösztök használata súlyosbította a vállalati vagyon összevonására, később pedig a társasági jogban bekövetkezett változások, amelyek lehetővé tették, hogy a vállalatok egymás részvényeit birtokolják.

Hogyan befolyásolták ezek a változások a vállalati struktúrákat? A kormányzat szemszögéből nézve a tizenkilencedik században a vállalatokkal kapcsolatos szabályozási hozzáállásban végbementek a változások, amelyek olyan vállalati struktúrák kialakulását befolyásolták, amelyek megvalósították a vállalat státuszát, mint egyetlen jogi személyt. Az általános társasági törvények olyan alapértelmezett struktúrát biztosítottak a vállalatok számára, amely háttérrel adott a kifinomult ügynöki tevékenységnek. A modern vállalatok ezen alapértelmezett struktúrák örökségével élnek: A társasági jog meghatározza a tagok osztályait a társaságon belül,¹⁶⁵ felosztja a döntéshozatali jogkört az osztályok között,¹⁶⁶ és meghatározza az egyes osztályok hatáskörének és kötelezettségeinek terjedelmét és szélességét.¹⁶⁷ Konkrétabban, a tipikus általános társasági szerződéssel kezdődő alapértelmezett társasági struktúra egy hierarchikus struktúra - amit Peter French a társasági belső döntéshozatali struktúrának nevez - elfogadását ösztönzi, amelynek "elsődleges funkciója az, hogy a társaság különböző szintjein szerzett tapasztalatokat bevonja a döntéshozatali és ratifikációs folyamatba".¹⁶⁸ Az ilyenek

165. *Pl. DEL. CODE ANN. tit. 8, § 141(a)* (2016) (az igazgatók széles körű alapértelmezett jogköre); *MOD EL Bus. CORP. ACT § 8.01(b)* (AM. BAR Ass'N 2006) (ugyanaz); *DEL. CODE ANN. tit. 8, § 142(a)* (2016) (tisztviselők létrehozása); *MODEL Bus. CORP. ACT § 8.40(a)* (AM. BAR ASS'N 2006) (ugyanaz).

166. *Pl. DEL. CODE ANN. tit. 8, § 141(k)* (2016) (lehetővé teszi az igazgatók eltávolítását a részvényesek többségével); *MODEL Bus. CORP. ACT § 8.08* (AM. BAR Ass'N 2006) (ugyanaz); *Ar onson v. Lewis, 473 A.2d 805, 812* (Del. 1984) (az üzleti ítélezési szabály megfogalmazása).

167. *Pl. DEL. CODE ANN. tit. 8, § 102(b)(7)* (2016) (az igazgatók gondossági

kötelezettség megőrzésétől eredő személyes felelősségének korlátozása).

168. Peter A. French, *The Corporation as a Moral Person*, 16 AM. PHIL. Q. 207, 212 (1979). Lásd általában LAUFER, 14. lábjegyzet.

a szervezeti struktúra a vállalaton belüli tanácskozások nagy részét konszolidálja. Eközben ez a struktúra megteremti mind a tényt, mind az észlelést, amit a szociálpszichológusok "erősen entitativ csoportágensnek" neveznek, ami egy "egységes és koherens egész, amelyben a tagok szorosan össze vannak kötve"¹⁶⁹.

Az engedélyező törvény korszaka azt jelezte, hogy az államok visszalépnek a vállalati tevékenységet a vállalat belső szerkezetének vizsgálatával szabályozó ~~gátló~~ és ennek megfelelően a *jogalanyok* jogellenes károkozással és büntetőjoggal történő közvetlen szabályozására tettek erőfeszítéseket. Ebben az időszakban az ultra vires szabály szigorának egyre nagyobb mértékű figyelmen kívül hagyása - mind a társasági jogban, mind a kártérítési és szerződési jogban - azt mutatta, hogy a bíróságok egyre kevésbé voltak hajlandóak beavatkozni a társasági tagok belső tárgyalásaiba. Ehelyett a bíróságok és a jogalkotók egyre inkább úgy kezelték a társaságot, mint egyetlen ügynököt mind a jogi hatáskörök, mind a felelőségek tekintetében. A Business Judgment Rule megalkotása megerősítette ezt a bírói elkötelezettséget, hogy kimaradjanak a belső döntéshozatali folyamatból. Ugyanakkor például a részvényesi egyhangúság követelményének jogszabályi megszüntetése megerősítette a vállalati döntéshozatal hierarchikus jellegét. Bármi is volt az államok motivációja - a vállalati áttelepülésért folytatott verseny, a szabályozási mechanizmusok jobb összehangolása a törvényhozói és bírói hatáskörrel, vagy a joghatósági hatókör -, a nagyobb hatás az volt, hogy a belső szervezést és döntéshozatalt a vállalatra bízta, miközben az államok szempontjából egyetlen entitásként léptek vele kapcsolatba.

Kereskedelmi szempontból, különösen a tizenkilencedik század második felében, erős gazdasági ösztönzők arra ösztönözték a vállalatokat, hogy olyan módon szerveződjenek - összhangban French és Laufer hierarchikus struktúrájával -, amely egységes jogalanyiságuk jogi státuszát foglalja magában. A gazdasági lehetőségek hatalmas méretű, földrajzilag sokszínű struktúrákat tettek lehetővé, előnyben részesítve a központosított, hierarchikus struktúrát. A méret és a nemzeti fókusz változásai olyan belső struktúrákat tettek szükségessé, amelyek rugalmasak voltak és reagáltak az egyre inkább versenyző piacokra. Az egyre inkább nemzeti piacon a helyi vállalkozásoktól való ügyfélszerzés szükségessége azt jelentette, hogy az egységes márkaidentitás kialakítása jó üzleti gyakorlattá vált. Hasonlóképpen, mivel a vállalati alkalmazottak egyre szélesebb körben dolgoznak, az egységes vállalati identitás helyettesítheti a fizikai jelenléteket, mint a lojalitás ösztönzésének eszközét. Röviden, a vállalatoknak gazdasági

169. Steven J. Sherman & Elise J. Percy, *A kollektív felelősség pszichológiája*: 19 J.L. & POL. 137, 149 (2010).

ösztönzőket arra, hogy úgy szerveződjenek, hogy hasonlítsanak és úgy reagáljanak, mintha egyetlen egység lennének.

Összefoglalva, a tizenkilencedik század második felében a kereskedelmi társaságok érdeke az lett, hogy olyan belső struktúrákat alakítsanak ki maguknak, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy úgy cselekedjenek és reagáljanak, mint a társasági jog által rájuk vonatkozó egységes jogalanyok. Ezzel egyidejűleg a bíróságok és a törvényhozók egyre inkább jelezték, hogy hajlandóak a társaságokkal mint önálló ügynökökkel együttműködni, ahelyett, hogy beavatkoznának a társaságok belső struktúrájába. A kumulatív hatás olyan kifinomult belső struktúrákat ösztönzött, amelyek nem csak korporatív magatartásra és cselekvésre voltak képesek, hanem a jogi kötelezettségek terében való hatékony részvételre is. Röviden, a XIX. század második felében a gazdasági és társasági jogi ~~mozgás~~ megteremtették a társaságok büntetőjogi felelősségre vonhatóságának feltételeit. A bíróságok éppen akkor kezdték büntetőjogi felelősségre vonni a vállalatokat, amikor maguk a vállalatok is alkalmassá váltak a büntetőjogi felelősségre vonásra.

B. A személyiség pragmatikus felfogása kiszorította a jogi személyiség belső felfogását

Egy dolog megmutatni, hogy a társaságok büntetőjogi felelősségre vonhatók, sőt, a személyiség pragmatikus felfogásának feltételezése alapján még alkalmasnak is kell lenniük a büntetőjogi felelősségre vonásra. Más dolog azt állítani, hogy ez a helyzet valóban bekövetkezett. És mégis, úgy tűnik, hogy ez a helyzet. Mint kiderült, a bíróságok - a hagyományos bölcsességgel ellentétben - a társaság fogalmának meghatározásával kapcsolatos kérdésekkel foglalkoznak. Sokkal inkább azt látjuk, hogy a tizenkilencedik században a személyiséggel kapcsolatos bírói gondolkodásban egy pragmatikus fordulat gyökerezik. A bíróságok nem csak az egyéni személyiséget utasították el, miközben kiterjesztették a társaságok felelősségét, hanem elfogadták a személyiség pragmatikus felfogásának alapjául szolgáló érvelést, és további lépéseket tettek a társaságok magatartásának tulajdonítására szolgáló módszerek kidolgozására.

1. Az egyén-személy premissza elvetése

Emlékezzünk arra, hogy a személyiség pragmatikus felfogása megfordítja a személyiség és az attribúció közötti kapcsolatot az individuális személy premissza által megfogalmazottal szemben, amely ehelyett aszerint korlátozza az attribúciókat, hogy az alapul szolgáló entitás individuális személy-e. A pragmatikus felfogás a személyiség és az attribúció közötti kapcsolatot megfordítja.¹⁷⁰ A vállalati büntetőjogi felelősség korai fejlődését áttekintve egyértelmű, hogy az állami bíróságok számos jogi kontextusban elvetették az egyéni személy premisszáit. Valójában, amikor arra kérték őket, hogy tartsák fenn a szándékos magatartás szándékos magatartásnak

170. *Lásd a fenti 59-62. megjegyzéseket és a kísérő szöveget.*

a büntetőjogi kontextusban, számos bíróság megjegyezte, hogy a szándékos károkozásért való felelősség tekintetében elutasította az egyének személyére vonatkozó előfeltevést. Ennek megfelelően ezek a bíróságok úgy vélték, hogy álságos lenne azt állítani a büntetőjogi kontextusban, hogy a társaságok természetüknél fogva nem tulajdoníthatnak maguknak szándékos magatartást. Ahogyan a New Jersey-i Legfelsőbb Bíróság fogalmazott:

A rágalmazás vagy rosszhiszemű vádaskodás miatt indított kereset alapja a fél alperes gonosz szándéka, rosszhiszeműsége. Ezért nehéz belátni, hogy egy társaság hogyan lehet polgári perelhető rágalmazásért, rosszhiszemű üldözésért és magánvádas zaklatásért, és hogyan lehet példás kártérítéssel sújtani, ugyanakkor hogyan nem lehet hasonló bűncselekményekért büntethető, ha a kár a nyilvánosságot éri.¹⁷¹

Alaszka,¹⁷² Geor gia,¹⁷³ Mass ach uset ts,¹⁷⁴ New York,¹⁷⁵ és Rhode Isla nd legfelsőbb bíróságai,¹⁷⁶ valamint a szövetségi bíróságok az egész országban,¹⁷⁷ azonos indoklást adtak.

Más bíróságok más jogterületeken keresztül jutottak ugyanerre a következtetésre. Például az egyik szövetségi bíróság a szerződési joggal kapcsolatban megjegyezte, hogy "[i]gyanúsnak és logikusnak tűnik számomra, hogy egy vállalatnak gonosz elmét tulajdonítsunk, mint ahogyan az is, hogy szerződéses kötelezettséget tulajdonítsunk neki."¹⁷⁸ Általánosabban, az alaszka-i legfelsőbb bíróság megállapította, hogy "[i]f

171. Állam kontra Passaic Cty. Agric. Soc'y, 23 A. 680, 681 (N.J. 1892).

172. United States v. Alaska Packers' Ass'n, 1 Alaska 217, 219 (D. Alaska 1901). ("[A]hol egy társaság üzleti tevékenysége során életet veszít, és polgári jogi felelősségre vonásra kényszerül az ilyen jogtalan haláleset miatt, nincs jó ok arra, hogy miért ne lehetne büntetőjogi felelősségre vonni ugyanezért az üzleti tevékenysége során elkövetett cselekményért, ha a törvény így rendelkezik.")

173. *Vö.* Scofield Rolling Mill Co. v. State, 54 Ga. 635, 640-41 (1875) (az állami pénzeszközök visszaszerzésére irányuló polgári perben a corpo rate-büntetőjogi felelősségről tárgyalva).

174. Telegram Newspaper Co. v. Commonwealth, 52 N.E. 445, 446 (Mass. 1899) ("A büntetőeljárásokban nem okoz nagyobb nehézséget egy társaságnak konkrét szándékot tulajdonítani, mint a polgári ügyekben.")

175. People v. Rochester Ry. & Light Co., 88 N.E. 22, 23 (N.Y. 1909).

176. State v. E. Coal Co., 70 A. 1, 7 (R.I. 1908) ("Ha a társaságok képesek [a kártérítési ügyben] perelhető összeesküvésre, akkor képesek büntetőjogi összeesküvésre is.")

177. *Lásd pl.* United States v. N.Y. Herald Co., 159 F. 296, 297 (C.C.S.D.N.Y. 1907) ("Ahhoz, hogy ezt a fajta tudást egy társaságra lehessen ráhúzni, nem szükséges más vagy másfajta jogi következtetés, mint amit régóta használnak a büntető kártérítés igazolására a társasági alperes ellen elkövetett kártérítési ügyekben."); United States v. MacAndrews & Forbes Co., 149 F. 823, 836 (C.C.S.D.N.Y. 1906) ("[T]itt nincs nagyobb intellektuális nehézség abban, hogy [egy társaságot] képesnek tartsunk gyilkosságra vagy lopásra, mint abban, hogy úgy gondoljunk rá, mint aki uzsorakamat megszerzésére irányuló tervet dolgoz ki."); United States v. John Kelso Co, 86 F. 304, 306 (N.D. Cal. 1898) ("[T]ugyanaz a bizonyíték, amely egy polgári perben elegendő lenne egy társasági alperes konkrét vagy rosszhiszemű szándékának bizonyítására, elegendő lenne egy olyan társaság hasonló szándékának bizonyítására, amelyet büntetőjogilag a törvény által tiltott cselekmény elkövetésével vádolnak.").

178. *MacAndrews & Forbes Co.*, 149 F. at 836; *accord* *McDermott v. Evening Journal Ass'n*, 43 N.J.L. 488, 491-92 (1881) ("De nyilvánvaló, hogy az elme, jogi értelemben, azt jelenti.

... a levegő láthatatlan, megfoghatatlan esszenciája, amelyet mi vállalatnak nevezünk, képes hegyeket elegyengetni, völgyeket feltölteni, vassíneket lefektetni és vasúti kocsikat közlekedtetni rajtuk, képes arra is, hogy ezeket a cselekedeteket megtegye, és képes arra is, hogy

cselekszik benne éppúgy gonoszul, mint erényesen." 179 Joel Bishop akkoriban nagy hatású értekezése a társasági jogról hasonló érzületet tükrözött.

timént, megállapítva, hogy "e mesterséges lények hatalma korlátozott; de mivel a cselekvőképességet a törvény adja meg nekik, nincs jó ok arra, hogy

miért nem szándékoznak esetleg bűncselekményt elkövetni." 180

Az biztos, hogy a korábbi kártérítési és szerződéses ügyekre való hivatkozás egy lépéssel visszaveti az elméleti kérdést: milyen okból utasították el a bíróságok az egyéni személyre vonatkozó előfeltevést a polgári ügyekben? E korábbi esetek áttekintése azt mutatja, hogy a bíróságok érdemben elutasították az egyéni személyiségű premisszát. A társaságok kártérítési felelősségét kiterjesztő bíróságok a szándékos tevékenység tényét olyan közvetett bizonyítéknak tekintették, amely elegendő annak bizonyítására, hogy a társaságok alkalmasak a magatartásbeli felelősségre vonásra. Tekintsük a következőket a Connecticut-i Legfelsőbb Bíróságtól:

Ha azt mondjuk, hogy egy vállalatnak nem lehetnek indítékai, és nem cselekedhet indítékból, azzal tagadjuk érzékszerveink bizonyítékát, amikor látjuk, hogy így cselekszenek, és ezáltal minden nap a legnagyobb jelentőségű eredményeket érnek el. És ha lehet bármilyen indítékuk, akkor lehet rossz indítékuk, lehet szándékuk rosszat tenni, de jót is. Ha a cselekedet, amit elkövetnek társaság, akkor az indítéknak és a szándéknak is annak kell lennie. 181

A New Jersey-i Legfelsőbb Bíróság hasonló megközelítést alkalmazott, és arra a következtetésre jutott, hogy "[n]em technikai nehézségek" akadályozták meg az esküdtszékét abban, hogy a hogy egy társaság "szándékosan elkövetett jogellenes cselekményt" követett el

kész." 182 A legfelsőbb bíróságok Alaba ma,¹⁸³ Geor gia,¹⁸⁴ In diana,¹⁸⁵ Ken tucky,¹⁸⁶ és másokban hasonlóképpen elutasították az egyéni személyre vonatkozó előfeltevést.

Összefoglalva, bíztak abban, és néha kifejezetten kijelentették, hogy az esküdtszék képes megállapítani a társaság szándékos magatartását, és nem fáradoztak azzal, hogy valamilyen különleges módszert dolgozzanak ki a megállapításra.

csak az akarat, az irányítás, az engedélyezés vagy a beleegyezés képessége. A társaság minden egyes alkalommal kifejtji akaratát, amikor beleegyezik a szerződés feltételeibe.").

179. United States v. Alaska Packers' Ass'n, 1 Alaska 217, 220 (D. Alaska 1901).

180. 2 JOEL PRENTISS BISHOP, NEW COMMENTARIES OF THE CRIMINAL LAW UPON A NEW

181. Goodspeed kontra E. Haddam Bank, 22 Conn. 530, 542 (1853).
182. Vance v. Erie Ry. Co., 32 N.J.L. 334, 337 (1867) (kiemelés hozzáadva); *accord McDermott*, 43 N.J.L., 493. o.
183. Jordan v. Ala. Great S. R.R. Co., 74 Ala. 85, 88-89 (1883).
184. Scofield Rolling Mill Co. v. State, 54 Ga. 635, 638-39 (1875).
185. Jeffersonville R.R. Co. v. Rogers, 28 Ind. 1, 6-7 (1867).
186. Lyne kontra Bank of Ky., 28 Ky. (5 J.J. Marsh.) 545, 559 (1831).

vállalati hozzáállás. 187 E tekintetben ezek a bíróságok ugyanúgy kezelték a társasági személyeknek való attitűdök tulajdonításának folyamatát, mint az egyéni személyeknek való attitűdök tulajdonításának folyamatát. Ennek során a bíróságok értékelték, hogy a hozzárendelés értelmezési gyakorlat, amely a szándékos attitűdöket a megfigyelhető cselekvésekből vezeti le - ez az attitűdök hozzárendelésének pragmatikus megközelítéseinek alapvonása.

Összefoglalva, a különböző joghatóságok büntetőügyeiben a bíróságok vagy érdemben, vagy pedig azon az alapon utasították el az egyéni személyre vonatkozó előfeltevést, hogy az előfeltevést már megcáfolták a kártérítési jog vagy a szerződési jog területén. Eközben a bíróságok kezdték felismerni, hogy a magatartás egy szervezetnek való tulajdonításának gyakorlatának nem kell kategorikusan különböznie attól függően, hogy a fél egy személy vagy egy társasági személy volt.

2. A személyiség pragmatikus felfogásának és a valódi vállalati attitűdöknek az elfogadása.

A társasági felelősség hatályát kiterjesztő bíróságok többet tettek annál, mint hogy egyszerűen elutasították az egyéni személyre vonatkozó előfeltevést. Emlékezzünk vissza a közismert bölcsességre, miszerint a bíróságok megkerülték a kemény koncepcionális kérdéseket, amelyek a valódi vállalati magatartás a kártérítési jog responseat superior doktrínájának a büntetőjogba való importálásával. 188 A bíróságok azonban nem voltak egységesek ebben a megközelítésben. Inkább a szabályozási követelmények végrehajtásával küzdő bíróságok dolgoztak ki, vagy inkább kezdtek el kidolgozni olyan módszereket, amelyek a személyiség pragmatikus felfogását idéző valódi vállalati magatartást tulajdonítanak.

Kezdjük azzal, hogy számos bíróság került a közvetett felelősség egyszerű alkalmazását a viszonylag kifinomultabb próbálkozások helyett, amelyek célja az olyan egyéni szándékok elkülönítése volt, amelyek megfelelően a vállalatnak tulajdoníthatók. Kalifornia és Missouri például a társasági szándékok tulajdonítását a társasági igazgatók által tanúsított magatartásokra korlátozta, feltéve, hogy a magatartások "a társaság tárgyainak és céljainak körébe tartozó" cselekvésekre vonatkoztak. 189 Arizona hasonló szabályt fogadott el, bár a hangsúlyt a

inkább a vállalati tisztviselők személyes szándékai, mint az igazgatói s. 190
0th-

187. *Lásd pl. Reed v. Home Sav. Bank*, 130 Mass. 443, 445 (1881) (megállapítva, hogy "a valószínűsíthető ok hiányának bizonyítása ugyanúgy igazolja az esküdtszék számára a rosszhiszeműség következtetését" egy társasággal szemben, mint egy magánszemély ellen); *State v. Sec. Bank of Clark*, 51 N.W. 337, 338 (S.D. 1892) ("[Amilyen bizonyíték igazolja a vádat vagy a vádemelést egy magánszemély ellen, ugyanúgy igazolja a vádat vagy a vádemelést egy társaság ellen is.")]

188. *Lásd fentebb a II.A-B. szakaszokat.*

189. Maynard kontra Fireman's Fund Ins. Co., 34 Cal. 48, 57 (1867), amelyet *jóváhagyólag idézett a következő ítéletben*
Gillett v. Mo. Valley R.R. Co., 55 Mo. 315, 321-22 (1874).
190. Grant Bros. Constr. Co. v. United States, 114 P. 955, 957 (Ariz. 1911) ("[A] corporation, as well as an individual, is able to forming a guilty intent and capable of having

er bíróságok arra összpontosítottak, hogy milyen típusú magatartás lehet az, amiért a felelősségre vonás indokolt. Az alaszakai legfelsőbb bíróság például arra a következtetésre jutott, hogy "[n]em minden olyan vétség, amely egy magánszemély esetében vádolható lenne, az egy szervezet esetében is az. Annak a társasági kötelességen belül, vagy azon nem túlságosan kívül kell lennie."¹⁹¹ Külön Maryland a szándékos magatartás betudhatóságát csak azokra az esetekre korlátozta, amikor az un derlying helytelen magatartást elkövető alkalmazott kifejezett felhatalmazással járt el.¹⁹² Ezek a történelmi megközelítések ma is visszhangoznak. Például az Arizona által támogatott betudhatósági keretrendszer előrevetíti a Büntető Törvénykönyv mintájának azon módszerét, amely csak azokat a szándékos magatartásokat tulajdonítja a társaságnak, amelyeket a "magas rangú vezető beosztású ügynökök" tanúsítottak.¹⁹³ Ez nem jelenti azt, hogy e megközelítések bármelyike teljes mértékben elkülöníti a valódi vállalati magatartást; például mindegyiken fennáll annak a veszélye, hogy az egyéni magatartást összekeverik a vállalati magatartással.¹⁹⁴ Mindazonáltal ezek a megközelítések arra irányuló erőfeszítéseket jelentenek, hogy a vállalati felelősségre vonást a respondeat superior doktrínánál elvi alapokon nyugvóbb módon egységesítsék.

Ennél is fontosabb, hogy számos bíróság, attól a pillanattól kezdve, hogy elkezdték kiterjeszteni a vállalati felelősséget a szándékos károkozásra, felismerte a szervezeti struktúra szerepét a valódi vállalati magatartás kialakításában. Ezt részben úgy tették, hogy az egyéni személyi premissza retorikáját sajátították ki, miközben azonosították a vállalati szándékos magatartás kialakítására képes strukturális megfelelőket. Például a korai kártérítési ügyek a vállalati "elmeként" az igazgatók vagy vezetők közötti interakciók összességét azonosították.¹⁹⁵ Tekintsük egy kerületi bíróság érvelését - amelyet végül az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága is jóváhagyott - a társaság azon képességével kapcsolatban, hogy megfeleljen a rosszhiszemű büntetőeljárás elemeinek:

[A kérelmező azzal érvel], hogy egy társaság képtelen a rosszhiszeműsége, és technikailag ez talán igaz; de vajon tényleg és gyakorlatilag így van-e? Minden ~~szükség~~ kell lennie egy ellenőrző és irányító hatalomnak. Ez általában a tagok vagy részvényesek által választott igazgatótanácsban található, és ez a tanács valamilyen módon felügyeli a vállalat tisztviselőit és alkalmazottait. *Nem igaz, hogy egy vállalatnak nincs elméje. Az elméje a tisztségviselők és a könyvtár elméjének közös terméke egy egyesült szervezetben, és a*

a szükséges ismeretekkel, feltéve, hogy a társaságnak a társaság akaratát kifejezni képes tisztségviselői rendelkeznek ilyen ismeretekkel vagy szándékkal."

191. United States v. Alaska Packers' Ass'n, 1 Alaska 217, 222 (D. Alaska 1901).

192. Carter kontra Howe Mach. Co., 51 Md. 290, 298 (1879).

193. MODEL PENAL CODE § 2.07(1)(c) (AM. LAW INST. 1962).

194. ~~Lásd: Boyce & Fisse~~, *Reconstructing Corporate Criminal Law: Deterrence, Retribution, Fault, and Sanctions*, 56 S. CAL. L. REV. 1141, 1187-90 (1983) (a vállalati mens rea különböző kísérleteinek tárgyalása, amelyek összemoszák az egyéni magatartást a vállalati magatartással).

195. Maynard kontra Fireman's Fund Ins. Co., 34 Cal. 48, 55 (1867); Lyne v. Bank of Ky., 28 Ky. (5 J.J. Marsh.) 545, 559 (1831).

a vállalatok a legmagasabb szintű képességeket és az ország legjobb vezetői tehetségeit állítják szolgálatukba.¹⁹⁶

A "respondeat superior"-ra való hivatkozással ellentétben ez az elemzés nem kapcsolja össze az igazgató, a vezető vagy az alkalmazott magatartását a vállalat magatartásával. Inkább elismeri, hogy az igazgatók és a vezetők attitűdjei, *közvetítve a vállalati struktúrán keresztül, amelyen keresztül* ezek az egyének kölcsönhatásba lépnek, valódi vállalati szándékos attitűdöket eredményeznek.

A michigani legfelsőbb bíróság által megfogalmazott megközelítés paradigmikus, kortárs példája annak, hogy egy bíróság a személyiség pragmatikus felfogásának háttérében elkülöníti a valódi vállalati attitűdöket. Egy újságíró társasággal szemben rágalmazás miatt példaértékű kártérítést követelő felperessel szemben a bíróság megerősítette, hogy egy a társaságot ily módon felelősségre lehet vonni.¹⁹⁷ A bíróság azonban kifejtette

hogy "az alkalmazottai kifejezett rosszhiszemősége nem elegendő ahhoz, hogy egy társaságot példás kártérítésre kötelezzen, ha a társaság "az ilyen jellegű intézkedések létrehozását és szokásos végrehajtását

szabályok, amelyek valószínűleg kizárnák a [becsületsértő] elemeket" a nyilvánosságból.¹⁹⁸ A

másrészt egy rosszul irányított kiadvány - például egy olyan, amelyben "gyakran ismétlődnek hasonló rágalmak" - példás kártérítést kockáztatott.¹⁹⁹ Más szóval, egy rosszindulatú rágalmazás nem tulajdonítható egy társaságnak, ha a társasági struktúra azt sugallja, hogy a rágalmazás egy rosszhiszemű alkalmazott miatt következett be. Ezzel szemben a rosszhiszemőséget akkor kell a társaságnak tulajdonítani, ha a társasági struktúra rágalmazó környezetet teremt. Ez a megközelítés világosan megkülönbözteti a társaságnak tulajdonítható magatartásokat és a társaságon belüli egyének tulajdonítandó magatartásokat. Valójában, amint azt a következő szakasz jelzi, amennyiben a szövetségi bíróságok még mindig a felrőhatóságra támaszkodnak, a michigani legfelsőbb bíróság által megfogalmazott megközelítés elfogadása nagymértékben javítaná a jogi doktrína valódi vállalati magatartás kiszűrésének mértékét.

196. Copley kontra Grover & Baker Sewing-Mach. Co., 6 F. Cas. 517, 519 (C.C.S.D. Ala. 1875) (kiemelés hozzáadva), amelyet *jóváhagyólag idézett a City of Salt Lake City v. Hollister*, 118 U.S. 256, 262 (1886).

Elektronikusan elérhető a következő címen:

<https://ssrn.com/abstract=2824645>

2018]

BÜNTETŐJOGI TÁRSASÁGOK

523

197. Detroit Daily Post Co. v. McArthur, 16 Mich. 447, 453-55 (1868).

198. *Id.*

199. *Id.*

*C. Hogyan javíthatjuk jelenlegi gyakorlatunkat
a történelméből levont tanulságok
felhasználásával?*

*1. A társasági jogban bekövetkezett változások aláássák a
személyiség belső fogalmát*

Kezdjük azzal a szkeptikus megkérdőjelezéssel, amely először motiválta ezt a vitát. Most már láthatjuk, hogy bár a társasági jogképességgel szembeni szkeptikus érvek belsőleg konzisztens, ezáltal meggyőző elméleti érvek lehetnek, komolyan vételük romboló hatással lenne a modern társasági jogra és az általa felhatalmazott kereskedelmi társaságra.

Milyen következményei vannak annak, ha komolyan vesszük a szkepticizmust? A fentiek alapján a vállalati büntetőjogi felelősségvállalás a személyiség pragmatikus felfogásának elvi kifejeződése, és ezzel együtt a szabályozás befelé forduló, strukturális formájának elutasítása, amely a személyiség belső felfogását tekintette fogalmi próbakőnek. A pragmatikus fordulat tehát egybeesik az olyan szabályozási rendszertől - nevezetesen a társasági jogtól - való elfordulással, amely az intrinzikusságra épült.

Ezen túlmenően a törvénynek a személyiség eredendő felfogásától való eltávolodását nem szabad önkényesnek, meggondolatlannak vagy megalapozatlannak tekinteni. Inkább azt a tényt tükrözte, hogy e felfogások szabályozási következményei - a mögöttes felfogások által engedélyezett és kinyilvánított politikák - nem bizonyultak megfelelőnek a feladathoz. Ez az elégtelenség azt tükrözi, hogy egyre nagyobb az eltérés a korábbi vállalati elvárásokon alapuló elvárások és a valóság között, amivé a vállalatok váltak (vagy legalábbis váltak). A gazdasági erők és a társasági jog által vezérelt, magának az entitásnak a természetében és funkciójában bekövetkezett változás az, ami a személyiség belső koncepcióját anakronisztikussá tette. Az egyén-személy premissza 1800 előtt és 1800-ig talán megmagyarázta a társaságok világegyetemét, de a század végére már biztosan nem tette ezt meg.

A huszonegyedik századba lépve semmi nem utal arra, hogy a társasági jog visszatért, vagy akár csak a régi trükkök irányába mozdult volna el. A társasági jog liberalizációja, valamint a változó gazdasági és kereskedelmi légkör az, ami a belső koncepciót ellehetetlenítette, de egyben megteremtette a modern korporáció kereteit is. Ha valami, akkor a társasági jog teljes mértékben átvette a szerepét, mint a kollektív, elsősorban kereskedelmi tevékenység magánszervezésének és folytatásának lehetővé tétele. Valójában, bár a legtöbb társaság megtartja

nagyjából hasonló alapszerkezetek,²⁰⁰ mindazonáltal ma a társasági jog számos szervezeti szabálya legalábbis formálisan fakultatív alapértelmezett.

Ebben a világban találja magát a szkeptikus, és az egyéni személyre vonatkozó előfeltevésére való hivatkozását. A szkeptikusnak a személyiség belső felfogásának implicit felvállalása elméletileg lehet belsőleg következetes, de a következmények pusztítóak. Komolyra fordítva a dolgot, ez többet jelent annál, minthogy megkérdőjelezi az igazságos társasági-büntetőjogi felelősség lehetőségét; veszélyezteti a társasági jogi szabályozás alapvető rendjét, amely a társasági jogot inkább lehetővé tevő, mint szabályozó vagy szankcionáló rendszerként határozza meg.

2. *A modern gyakorlat, mint a vállalati büntetőjogi felelősség második legjobb megközelítése, vagy a reform mintája*

Mindez nem jelenti azt, hogy a vállalati büntetőjogi felelősségre vonás rendszere tökéletes lenne. Különösen a szkeptikusnak van igaza (bár messze nem egyedül), amikor kritizálja, hogy a szövetségi kormány továbbra is ragaszkodik a *New York Centralban* híressé vált, deliktuális stílusú, a közvetett felelősségre vonás elvéhez. Ez ugyanis megkerüli a valódi vállalati magatartást. Ez a megközelítés túlságosan is átfogó, mivel azt sugallja, hogy bármely tag személyes magatartása a társaságnak tulajdonítható.²⁰¹ Visszatérve egy korábbi példához, ez olyan lenne, mintha azt mondanánk, hogy bármelyik szenátor megjegyzései mindig a szenátusnak tulajdoníthatók. A felettesre való hivatkozás azonban szintén nem elégséges, mivel megköveteli, hogy legalább egy munkavállalónak rendelkeznie kell a vonatkozó attitűddel ahhoz, hogy a vállalati attitűdök tulajdonítása megtörténjen.²⁰² Amint azonban bebizonyosodott, egy társaságnak lehet olyan magatartása, amelyet egyetlen tagja sem tanúsít. Valószínűbb, hogy nincs okunk elvárni, hogy a vállalat attitűdjét ugyanaz a tag képviselje, aki a vállalati cselekményt végrehajtja.²⁰³ Ebben a tekintetben a társasági büntetőjogi felelősség további alkalmazása jobb fogalmi alapokon állna, ha felhagynánk a közvetett felelősségen alapuló doktrínával, amely soha nem tükrözte teljes mértékben a személyiség pragmatikus felfogását, de amely útközben kiszorította a születő állami bíróság innovációkat.

200. *Lásd általában* Henry Hansmann & Reinier Kraakman, *The End of History for Corporate Law*, 89 GEO. L.J. 439 (2001) (a társasági jog modern amerikai modelljének széleskörű belső elfogadása mellett érvelve).

201. Arlen, 34. lábjegyzet.

202. A tudósok azzal érvelnek, hogy a *United States v. Bank of New England*, 821 F.2d 844 (1st Cir. 1987), megalapozza a bíróság azon képességét, hogy az esküdtek összefűzhetik az egyes alkalmazottak részleges ismereteit a törvényi követelmények teljesítése érdekében. Ez az értelmezés azonban nincs összhangban magával a véleménnyel, valamint az azt értelmező későbbi esetjoggal. Thomas

A. Hagemann & Joseph Grinstein, *Az összesített vállalati tudás mitológiája: A Deconstruction*, 65 GEO. WASH. L. REV. 210, 227 (1997). Talán éppen ezért a bíróságok rendkívül ritkán említik az úgynevezett "kollektív tudás doktrínáját".

Másrészt hiba lenne a vállalati büntetőjogi felelősség modern gyakorlatát kizárólag a Legfelsőbb Bíróság doktrínájára hivatkozva értékelni. A *New York Central* árnyékában működő ügyészek és ítélkező bíróságok felvették a pragmatikus újítások köpenyét, amelyeket a Michigan-i Legfelsőbb Bírósághoz hasonlóak láttak. Az eredmény legalábbis a második legjobb megoldás a vállalati büntetőjogi felelősség valódi vállalati magatartástól függő rendszerére. Ennél is ígéretesebb, hogy egyértelmű mintát nyújt arra, amit a bíróságok a tizenkilencedik században ösztönöztek - vagyis arra, hogy a vállalati magatartás megállapításának kérdését az esküdtszékre bízzák.

a. A vállalati büntetőjogi doktrína és a gyakorlat közötti eltérés

Bár a társasági büntetőjogi felelősség szövetségi *doktrínája* a *New York Central* óta változatlan, a büntető igazságszolgáltatási rendszer két modern felülvizsgálata drasztikusan megváltoztatta a szövetségi *gyakorlatot*, olyannyira, hogy vitathatóan "az igazságszolgáltatást már nem a helyettesítő felelősség meglévő elvei határozzák meg" a társasági büntetőjogi felelősség tekintetében.²⁰⁴

Először is, bár a szövetségi ügyészek széles mérlegelési jogkörrel rendelkeznek annak eldöntésében, hogy mely ügyekben emelnek vádat, 1999-ben az Igazságügyi Minisztérium (**DOJ**) hivatalos irányelveket fogadott el arra vonatkozóan, hogy mikor emeljenek vádat egy vállalat ellen. Holder akkori főügyész helyettes először fogalmazta meg ezeket az elveket a vállalati büntetőeljárásokra vonatkozóan; ezzel a **DOJ** egyoldalúan lemondott a vállalatok felelősségre vonására vonatkozó, a felróhatósági elméleteken alapuló büntetőeljárások nagy részéről.²⁰⁵ William Laufer úgy írja le a Holder-jegyzőkönyvet, mint "a [**DOJ**] kifejezett lemondását a helyettesítő felelősségről".²⁰⁶

A **DOJ** továbbra is finomítja a vállalati bűnözéssel kapcsolatos álláspontját egy sor feljegyzés és az Unit Ed States Attorneys' Manual felülvizsgálata révén.²⁰⁷ Mindezek alapján a DOJ vállalati bűnözéssel kapcsolatos megközelítésének általános irányvonala az, hogy olyan ügyeket üldöz, amelyek az "intézményi felelősségvállalás" érzését tükrözik.²⁰⁸ Például az ügyészeknek figyelembe kell venniük, hogy a vállalatnak volt-e olyan hatékony megfelelési programja, amely megakadályozhatta volna a vállalati bűnözés megelőzését.

204. William S. Laufer & Alan Strudler, *Corporate Crime and Making Amends*, 44 AM. CRIM. L. REV. 1307, 1311 (2007).

205. *Lásd* Eric H. Holder helyettes főügyész, U.S. Dep't of Justice (Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériuma) feljegyzését a vállalatok elleni büntetőjogi vádak benyújtásáról minden részlegvezetőnek és az Egyesült Államok ügyészeinek (1999. június 16.).

206. LAUFER, *fentebb* 14. lábjegyzet, 37. o.

207. Négy további feljegyzés módosította a vállalati büntetőeljárások kezelését: a McNulty-jegyzőkönyv, a Thompson-jegyzőkönyv, a Filip-jegyzőkönyv és a Yates-jegyzőkönyv.

208. Buell, *Supra* 39. lábjegyzet, 485. lábjegyzet.

az állítólagos vétséget, vagy hogy ehelyett a vállalati megfelelés nem volt hatékony vagy nem létezett. ²⁰⁹ Az ügyészek a vállalat pri vagy vétségeit az intézményi felelősség bizonyítékaiként mérlegelik. ²¹⁰ Értékelik a vállalaton belüli "jogsértések elterjedtségét" ²¹¹.
Értékelje, hogy a magánszemélyek büntetőeljárás alá vonása megfelelő lenne-e a ~~vétség~~ sorvoslására. ²¹²

Még ha a DOJ úgy is dönt, hogy vádat emel egy vállalat ellen, az a mód, ahogyan ezt teszi, arra irányuló törekvést mutathat, hogy a helyettesítő felelősség által nem lefedett, erős intézményi vétkességet állapítson meg. Például a szövetségi kormány hírhedt, végül is egzisztenciális büntetőeljárásának az Arthur Andersen ellen viszonylag egyszerűnek kellett volna lennie, tekintettel az ügy tényeire és a vállalati bűnözés doktrínája által biztosított rugalmasságra, amely lehetővé teszi, hogy bármely alkalmazott legtöbb cselekedetét és szándékát a vállalatnak tulajdonítsák. ²¹³ Ennek ellenére mindkét fél jelentős erőfeszítéseket tett annak a felfogásnak a prózavágására és védelmére, hogy az Andersen köteleességszegése ténylegesen intézményi hibát tükrözött, nem pedig a cégnél dolgozó néhány rossz almás egyén helytelen magatartását. ²¹⁴

Másodszor, a Kongresszus létrehozta az Egyesült Államok Büntetés-kiszabási Bizottságát, amely aztán a szövetségi bíróságok számára keretet biztosított a következők mérlegeléséhez elítélt társasági tag elítélése. ²¹⁵ Az ítélethozatalra vonatkozó megfontolások szervezeteket az amerikai büntetés-kiszabási irányelvek nyolcadik fejezete tartalmazza. A nyolcadik fejezetben felsorolt számos megfontolás - különösen a kiszabandó vállalati bírság nagyságára vonatkozóak - tükrözi a vádhatósági megfontolásokat azzal kapcsolatban, hogy vádat emeljenek-e egy szervezet ellen. Például mindkettő azt vizsgálja, hogy a bűncselekmény elkövetésére a megfelelőségi program ellenére vagy hiányában került-e sor, de aláírt, hogy észleljék az egyéni ~~vétséket~~. ²¹⁶ Mindketten úgy vélik, hogy a korpuszok a korábbi bűncselekményeket az intézményi vétkesség közvetett bizonyítékaiként. ²¹⁷ És mindkettő a bűncselekmények "elterjedtségét" veszi figyelembe.

209. U.S. DEPT OF JUSTICE, UNITED STATES ATTORNEYS' MANUAL § 9-28.800 (2015) [a továbbiakban U.S. ATTORNEYS' MANUAL].

210. *Id.* § 9-28.600.

211. *Id.* § 9-28.500.

212. *Id.* § 9-28.200.

213. BRANDON L. GARRETT, Too BIG TO JAIL: (2014). Technikailag az Arthur Andersen egy társulás volt. A lecke e tekintetben ugyanaz marad.

214. Buell, *Supra* 39. lábjegyzet, 484-86. o.

215. Míg az Egyesült Államok büntetés-kiszabási iránymutatásai tanácsadó jellegűek, az

Egyesült Államok

u. Booker, 543 U.S. 220 (2005), továbbra is jelentős súlyuk van az ítélethozatal során.

216. U.S. SENTENCING GUIDENCING GUIDELINES MANUAL §§ 8D1.4(b), 8C2.5(f) (U.S. SENTENCING COMM'N 2014); U.S. ATTORNEYS' MANUAL, *supra* note 209, § 9-28.800.

217. U.S. SENTENCING GUIDENCING GUIDELINES MANUAL § 8C2.5(c); U.S. ATTORNEYS' MANUAL, 209. lábjegyzet, 9-28.600. §.

a vállalaton belül.²¹⁸ A büntetés kiszabásával összefüggésben ezek a megfontolások megalapozzák a társasággal szemben egyébként kiszabható büntetés növelését.

Ez a két újítás - a vádemeléshez szükséges tényezők és az ítélelhozatali megfontolások - "[a] szervezet felelősségének gazdagabb változatát hozta létre ... a respondeat superior árnyékában."²¹⁹ Egy ilyen megközelítéssel a büntető igazságszolgáltatási rendszer elismeri, hogy egy intézmény struktúrája kollektív szándékos magatartást hoz létre, amely független a tagjaitól. Mind az ügyészi, mind az ítélkezési irányelvek a vállalati szándékok elkülönítésére törekednek azért, hogy a vállalati struktúrát tekintve kizárják a vállalati jogellenesség olyan értelmezéseit, amelyek inkább csak az egyéneknek tulajdoníthatók. Ennek során a korporatív büntetőjogi felelősség modern gyakorlata a valódi korporatív attitűdök, például a szándék értelmes értelmét foglalja magában, miközben elismeri, hogy a kollektív attitűdöket néha nehéz azonosítani, amennyiben azok átfedésben vannak az egyéni tagok attitűdjeivel.

b. A szövetségi gyakorlat mint a szövetségi doktrína javításának mintája

Ahogy a bíróságok a tizenkilencedik században érveltek, ugyanazokat a szempontokat, amelyeket az ítélkező bíróságok és az ügyészek kidolgoztak, az esküdszék elé lehet és kell vinni. Röviden, az esküdszéknek ugyanazokat a megfontolásokat kell figyelembe vennie, hogy eldönthesse, hogy egy vállalatnak tulajdonítja-e a szükséges mens rea tényállást. Az a gondolat, hogy egy szervezetnek attí tudást tulajdonítsanak, nem támasztana ésszerűtlen követelményeket az esküdtekkal szemben. Sherman és Percy arra a következtetésre jutott, hogy az olyan magas entitási képességű csoportok, mint a vállalatok esetében "a csoport szintű intentionálisra, és így az okozati összefüggésre való következtetésnek hasonlónak kell lennie, mint egy egyéni cselekvő esetében".²²⁰ Nincs okunk azt feltételezni, hogy ez a tevékenység meghaladja az esküdtek képességeit. Sőt, az Andersen-per azt sugallja, hogy az esküdszék esetleg titokban, magától is figyelembe veszi a tényezőket.²²¹ Az esküdszék mérlegelését a jelenleg az ítélkező bíróságok és ügyészek által elemzett szempontoknak - hogy a helytelen magatartás jobban tulajdonítható-e azonosítható személyeknek, a vállalat korábbi helytelen magatartásának, valamint a vállalatnak a helytelen magatartás megelőzésére tett erőfeszítéseinek - kellene irányítaniuk.

218. U.S. SENTENCING GUIDELINES MANUAL § 8C2.5(b); U.S. ATTORNEYS' MANUAL,

209. lábjegyzet, 9-28.500. §.

219. Buell, *Supra* 33. lábjegyzet, 487. lábjegyzet.

220. Sherman & Percy, *supra* note 169, 156. o.; accord Thomas F. Denson et al., *The Roles of Entitativity and Essentiality in Judgments of Collective Responsibility*, 9 GROUP PROCESSES & INTERGROUP REL. 43 (2006).

Hogy egyértelmű legyen, a vállalati büntetőjogi felelősség jelenlegi árnyékmegközelítése önmagában nem váltja meg a szövetségi doktrínát. Az ítélethozatal tekintetében a bíróságok olyan vállalatokkal foglalkoznak, amelyeket már elítéltek; a legjobb esetben is a bírósági megfontolás enyhíti a felelősség amúgy sem megalapozott megközelítésének következményeit. Az ügyészi mérlegelés tekintetében az önkéntes lemondás nem helyettesíti a valódi vállalati magatartást. Egyrészt az ügyészi mérlegelés nem változtatja meg a bizonyítási terhet. Másrészt, egy körültekintő korporációnak figyelembe kell vennie, hogy az ügyész minden egyes ügyben a doktrinális előnyt erőltetheti. Végezetül emlékeztetni kell arra, hogy a vállalati büntetőjogi felelősségre vonatkozó "respondeat-superior" megközelítés nem csak túlságosan, hanem alul is befogadó.²²² A modern újítások nem terjeszthetik ki a felelősségi köröket, hogy figyelembe vegyék ezeket a kihagyott eseteket a genu ine vállalati magatartásból; az ügyészek mérlegelési jogkörrel rendelkeznek, hogy szűkítsék, de nem tágíthatják a szóba jöhető esetek körét a doktrína által megengedettnél jobban.²²³ Ennek megfelelően a teljes reformhoz nem csak az esküdszéknek kellene hatalmat adni a vállalati mens rea meghatározására, hanem a jelenlegi respondeat superior doktrína további felváltására is szükség lenne e megfontolásokkal.

Röviden, a vállalati büntethetőség jelenlegi doktrínájának reformja szilárd alapokra helyezné a gyakorlatot. Másképpen fogalmazva, a vállalati büntetőjogi felelősséget azokra az esetekre összpontosítaná, amelyekben valódi társas magatartás állt fenn az alkalmazandó jogosultsági követelmények teljesítése érdekében. A jelenlegi gyakorlatban létezik egy minta erre a reformra. Az esküdteknek át kellene adni azokat a szempontokat, amelyeket az ügyészek és a büntetőbíróságok már most is mérlegelnek a védhetetlen respondeat superior doktrína árnyékában. Ezáltal támogatnánk a vállalatok büntetőjogi felelősségre vonásának gyakorlatát, amelyet a meglévő társasági és büntetőjogi gyakorlatunk megkövetel.

V. MIÉRT VÁLTAK A TÁRSASÁGOK A BÜNTETŐJOG SZEMPONTJÁBÓL SZEMÉLYISÉGEKKÉ

Eddig a pontig bemutattam, hogyan váltak büntetőjogi felelősségre vonhatóvá a vállalatok a tizenkilencedik század második felében. Az V. rész most azt magyarázza el, hogy miért alakult ki a felelősség.

A. Az elrettentés mint magyarázat elégtelensége

Az elrettentés furcsa végső célpontnak tűnhet. Amint azt a II. részben megjegyeztem, egyes bíróságok az elrettentésre hivatkoztak, amikor a büntetőjogi felelősséget kiterjesztették a vállalatokra. Leginkább a Legfelsőbb Bíróság

222. Lásd a 201-04. lábjegyzetet és a kísérő szöveget.

223. Vö. Stephanos Bibas, *The Need for Prosecutorial Discretion*, 19 TEMP. POL. & C.R. L. REV. 369, 371 (2010) ("A rendőrség és az ügyészek nem dönthetnek szabadon arról, hogy milyen magatartást kriminalizálnak és milyen szigorúan büntetnek.").

A Bíróság áldását adta erre a gyakorlatra azon az alapon, hogy a vállalat elleni polgári peres eljárások és a vállalat alkalmazottai elleni büntetőjogi vádak kombinációja nem tudná megfelelően visszatartani a vállalati visszaéléseket.²²⁴ Továbbá a III. rész bemutatta, hogy a büntetőjogra való áttérés egybeesett a társasági jog mint szabályozási stratégia elhagyásával. Ennek során világossá tettem, hogy a büntetőjog jobban szolgálhat szabályozási eszközként, mint a társasági jog. Miért kritizálom tehát azt a szokásos történetet, miszerint a társasági büntetőjogi felelősség a vállalati helytelen magatartás visszaszorítása érdekében alakult ki?

Az elrettentő hatásra való hivatkozás önmagában nem magyarázza a vállalati büntetőjogi felelősség kialakulását. Két probléma merül fel. Először is, a büntetőjognak a vállalati tevékenység ellenőrzésére való alkalmazása nem volt újdonság. Ahogyan a

A III. rész bemutatta, hogy a szigorú büntetőjogi felelősség egy fajtája létezett a vállalatok legalább a korai 1800-as évek óta.²²⁵ Ráadásul ezek a korai bíróságok azonos indoklást adtak, mint amit a Supreme Court 1909-ben - nevezetesen, hogy "[a]n vádirat és az információ az egyetlen jogorvoslati lehetőség, amelyhez a nyilvánosság fordulhat sérelmi orvoslására."²²⁶ Így többet kell mondanunk annak magyarázatára, hogy miért terjedt ki a vállalati büntetőjogi felelősség nemcsak a bűncselekményekre, hanem tovább, a szándékos magatartással járó bűncselekményekre is.

Külön-külön, még ha a vállalati visszaélések elrettentésének szükségessége meg is magyarázza az államok számára a vállalatok felelősségre vonására szolgáló módszerek kialakulását, ez a tény önmagában nem elegendő a vállalati büntetőjogi felelősség kialakulásának magyarázatához. Például miért nem támaszkodtak az államok a büntetőjogi törvények helyett inkább polgári perekre vagy szabályozásokra a vállalati visszaélések minimalizálása érdekében? Válaszul Brickey és Khanna azt állítja, hogy abban az időben az államok nem tudtak volna

polgári per s.²²⁷ A körülmények között azonban az a feltételezés, hogy a vállalati büntetőjogi felelősség azért merült fel, mert a szabályozás más módszereinek

nem álltak rendelkezésre, üresen cseng. Hogy ne hagyjuk figyelmen kívül, évszázados jogi precedensek erősítették és erősítették meg újra és újra, hogy lehetetlen egy társaságot bűnösnek találni egy általános szándékú bűncselekményben. Mi készítette az államokat arra, hogy az egyik lehetetlenségről lemondjanak a másik helyett? Röviden, bár az elrettentés segíthet megmagyarázni a vállalati büntetőjogi felelősség kialakulását, ez legfeljebb egy részleges magyarázat, amelyet ki kell egészíteni.

224. N.Y. Cent. & Hudson River R.R. Co. kontra Egyesült Államok, 212 U.S. 481, 495 (1909).
225. *Lásd a* 110-11. lábjegyzetet és a kísérő szöveget.
226. People v. Corp. of Albany, 11 Wend. 539, 543 (N.Y. Sup. Ct. 1834) (kiemelés kihagyva).
227. *Lásd fentebb a* II.A. szakaszt.

B. Az egyénnel szembeni méltányosság, mint a bíróságokat a vállalati büntetőjogi felelősség kialakítására ösztönző eredeti kifejező indoklás

A bíróságok a régóta fennálló jogi és koncepcionális akadályok ellenére alakították ki a vállalati büntetőjogi felelősséget. E fejlődés szerves részét képezte a méltányossági normák bizonyos csoportja iránti elkötelezettség; a bíróságok a vállalati büntetőjogi felelősség kiterjesztése során nem kizárólag, sőt, nem is elsősorban a vállalatok elrettentése érdekében jártak el. A bíróságok megismételték azt az álláspontot, hogy a jog nem diszkriminálhatja az egyéni személyeket a társasági személyek javára. Ennek az érvelésnek az a nézete, hogy a társasági személyiség azért létezik, hogy a társadalomban az egyének érdekeit szolgálja; a társaságok jogi felelősségre vonásának elmulasztása, hasonlóan ahhoz, ahogyan az egyes személyeket jogi felelősségre vonjuk, igazságtalan az egyénnel szemben.

1. A méltányosság mint illeszkedés

A IV. rész tovább magyarázta a vállalati büntetőjogi felelősség kialakulását annak megállapításával, hogy a vállalatok büntetőjogi felelősségre vonhatók lettek. A büntetőjogi felelősség egy szervezetre való kiterjesztésének előfeltétele, hogy a szervezet képes legyen megfelelni a büntetőjog követelményeinek. Bár a jogosultság szükséges, de nem elegendő. További okokra van szükségünk ahhoz, hogy megvizsgáljuk, miért kell a büntetőjogi felelősség gyakorlatát kiterjeszteni a társaságokra. Most a társaságok büntetőjogi felelősségre vonhatóságáról áttérek a büntetőjogi felelősségre vonás célszerűségének mérlegelésére. A társasági büntetőjogi felelősséget kidolgozó bíróságok felismerték, hogy a társaságok a büntetőjogi felelősségre vonás megfelelő célpontjaivá váltak.

Az alkalmasságot finoman, de fontos módon másnak tekintem, mint a pusztán alkalmasságot. Az alkalmasság tárgyalásakor a hangsúly azon van, hogy egy cselekvés vagy magatartás tulajdonítható-e egy vállalatnak. Az illeszkedés azt vizsgálja, hogy egy cselekvés vagy magatartás tulajdonítható-e egy társaságnak. A társasági kontextusban különösen fontos az, hogy egy cselekvés vagy magatartás jobb-e a társaságnak tulajdonítani, vagy inkább a ~~társaság~~ ^{társaság} belül egy egyénnek kell-e tulajdonítani.²²⁸ Az illeszkedés más szóval a megfelelő inter pretáció megtalálását érinti. Ez az értelmezési gyakorlat nem egyedülálló a büntetőjogi kontextusban. A bíróságok például régóta úgy értelmezték, hogy "[m]ikor egy társaság szerződést köt, az a jogi személy szerződése ... és nem az egyes tagok szerződése", annak ellenére, hogy a

228. Lásd LIST & PETTIT, *Supra* 55. lábjegyzet, 160-72. o.

az a tény, hogy a szerződés teljesítése az egyes tagok valamelyikének fizikai cselekvését igényelheti.²²⁹

Ugyanez az értelmezési kihívás merül fel a büntetőjogi felelősség tekintetében. Nehéz volt fenntartani a tilalmat a társasági felelősségre vonatkozóan, amikor ez azt jelentette, hogy megtagadták annak lehetőségét, hogy a társaságoknak olyan magatartásokat tulajdonítsanak, amelyeket a bíróságok a szerződési jogban már a társaságoknak tulajdonítottak. Vegyük például a georgiai legfelsőbb bíróság válaszát arra a felvetésre, hogy a társaság vonatát üzemeltető alkalmazottak, és nem maga a társaság érdemli meg a büntetőjogi felelősségre vonást:

Köztudott, hogy a tehervonatok gyakran a Sab fürdőnapon közlekednek; a fizikai üzemeltetés a kalauz, a mozdonyvezető és segítőik feladata, de a vonat tényleges közlekedését a magasabb rangúak rendelik el és irányítják, akik közvetlenül a társaság üzletét irányítják. A vonatot működtető alkalmazottak nagyon szívesen megtartanak a szombatot mint pihenőnapot, de helyzetük és munkaadóik jóindulatának megőrzése érdekében nincs más választásuk, mint engedelmessé válni a parancsnokuknak.²³⁰

Ezeknek a megfigyeléseknek az időzítése megegyezik a III. részben ismertetett történettel. Amikor a társaságok a közkereseti társaságokhoz hasonló kis szervezetek voltak, kevésbé volt érvényes az az elképzelés, hogy maga a szervezet alkalmasabb lehet, mint az egyének bármely adott csoportja. Ahogy azonban a társaságok nőttek és egyre kifinomultabbá váltak, egyre kevésbé volt hihető, hogy a helytelen magatartást egy egyén vagy egyének csoportjának hozzájárulására lehessen visszavezetni. Eközben a visszaélésekben érintett egyének egyre távolabb kerültek a döntéshozatali folyamattól, így kevésbé voltak alkalmasak a végrehajtás célpontjai.

Ha azt mondjuk, hogy a társaságok büntetőjogi felelősségre vonhatók, az nem jelenti az egyén figyelmen kívül hagyását; a bíróságok bizonyították, hogy a társaságok mellett az egyes tagokat is hajlandóak büntetőjogi felelősségre vonni.²³¹ Az alkalmasság azt kívánja kizárni, hogy kategorikusan megtiltják a társaságok felelősségre vonását. Az egyik bíróság többek között megjegyezte, hogy az elszámoltathatóságnak az egyéni hozzájárulásokra való leszűkítése azt jelentené, hogy az egyéneket igazságtalanul vonják ki a vállalati parancsok következményei alól:

Az egyén ma, mint természetes személyegyszerűen a tisztviselő, a társaság ügynöke, alkalmazottja vagy alkalmazottja; és ha a társaság nem tartozik és nem felel a bíróságnak, és nem büntethető a bíróság által.

229. Bank of Augusta kontra Earle, 38 U.S. (13 Pet.) 519, 587 (1839).

230. S. Express Co. v. State, 58 S.E. 67, 69 (Ga. 1907) (az alkohol kiskorúaknak történő szolgáltatásának bűncselekménye); lásd még LIST & PETTIT, *supra* note 55, 161-63. o. (tárgyalja azokat a feltételeket, amelyek mellett egy csoportos ügynök alkalmas arra, hogy felelősségre vonható legyen az egyes tagok cselekedeteiért).

231. *Pl. SOEYÓR* Springs Creamery Co., 111 P. 474,477 (Kan. 1910) (megjegyezve, hogy mind egy társaság, mind egy magánszemély büntetőjogi felelősségre vonható).

állam és a nemzet ilyen rosszaságok elkövetésére, az egyén ezen felül csupán az ilyen társaságok rabszolgájává válik.²³²

A melodramát félretéve, a vállalati büntetőjogi felelősség nélküli rendszer arra kényszerítette az egyéneket, hogy válasszanak a büntetőjogi büntetés és a foglalkoztatás megszüntetése között, miközben a vállalatot egyúttal megóvta a felelősségre vonástól a helyzet kialakulásában játszott szerepéért. A társasági büntetőjogi felelősség kategorikus tiltása könnyen eredményezhette volna az egyének büntetőjogi megbüntetését olyan cselekményekért, amelyeket helyesen nem a társaság tetteinek kellene tekinteni.

2. A méltányosság mint kölcsönösség

A méltányosság második dimenziója a vállalatok növekvő hatalmára és lehetőségeire reagált. A bíróságok kifejtették, hogy a társaságok jogi felelősségének való kitettsége kiegészíti a törvényes jogok és hatáskörök bővülését.

A viszonyosságot mutatja a Legfelsőbb Bíróság korai elismerése, miszerint egy vállalat is elkövethet rágalmazást, amelynek lényeges összetevője a szándékos magatartás. Válaszul arra a megfigyelésre, hogy a társaságok egykor mentesültek a felelősség alól, a Bíróság megjegyezte, hogy "a társasági hatáskörök és képességek törvényes képviselők általi gyakorlásának elvéhez szükséges korrelátum[] a társasági felelősség elismerése e képviselők cselekedeteiért."²³³ Évtizedekkel később Missouri legfelsőbb bírósága ugyanezt a tanulást érvényesítette, amikor elismerte, hogy a társaság elkövetheti a rosszhiszemű vádaskodás deliktumát:

A társaságok törvényes funkcióik keretein belül minden esetben úgy járhatnak el, mint a természetes személyek, és a társasági felelősség szabálya lépést tartott a hatáskörük növekedésével és a tevékenységi körük bővülésével, nemcsak a szerződések végrehajtása tekintetében, hanem azáltal is, hogy kártérítési igényeik miatt személyesen is perelhetővé tették őket, és ugyanolyan mértékű felelősségre kötelezték őket e tekintetben, mint a természetes személyeket.²³⁴

A jogi hatáskörök és a jogi kötelezettségek közötti kölcsönös kapcsolat régóta jellemző a társasági jogra. Láthattuk ezt például a különleges alapokmányok korszakában, amikor a kvázi állami funkciók ellátására vonatkozó társasági jogkörök implicit módon maguk után vontak egy implikált jogkört.

232. State v. Gen. Fire Extinguisher Co., 9 Ohio N.P. (n.s.), 438, 443-44 (Ct. Com. Pl. 1910) (trösztellenes bűncselekmény).

233. Phila., Wilmington, & Balt. R.R. Co. v. Quigley, 62 U.S. 202, 210 (1858).

234. *Boogher v. Life Ass'n of Am.*, 75 Mo. 319, 324-25 (1882) (idézi a *Fenton v. Wilton Sewing Mach. Co.*, 9 Phila. 189 (Pa. D. 1874)); *lásd még* *Bushel v. Commonwealth Ins. Co.*, 15 Serg. & Rawle 173, 176 (Pa. 1827).

az említett feladatok ellátásának kötelezettsége.²³⁵ Igaz, a kölcsönösségre vonatkozó kötelezettségvállalás nem jelzi előre egyértelműen a vállalati büntetőjogi felelősséget; nincs olyan jogi hatalom, amelynek kölcsönös megfelelője a büntetőjogi felelősség. Mindazonáltal a társasági felelősség folyamatos bővülése, beleértve a társasági büntetőjogi felelősség kialakulását is, tükrözi a társaság jogi hatáskörének folyamatos növekedését.

3. A méltányosság mint egyenlőség

Ha a kölcsönösség motiválta a vállalati felelősségvállalás kiterjesztését, akkor a paritás adta meg ennek a kiterjesztésnek a tartalmát. A tizenkilencedik század folyamán a bíróságok többször is kijelentették, hogy a társasági személyek kezelésének a lehető legjobban hasonlítania kell az egyéni személyek kezeléséhez. A társasági felelősség tekintetében ez azt jelentette, hogy a társaságokat lehetőség szerint ugyanolyan deliktuális és büntetőjogi felelősségnek tették ki, mint amilyennel a magánszemélyek szembesültek. Valójában jóval azelőtt, hogy a Legfelsőbb Bíróság látszólag kiterjesztette a tizennegyedik módosítás egyenlő védelemről szóló záradékát a társasági személyekre, több állami legfelsőbb bíróság is a paritás normáját fogalmazta meg a szándékos deliktuális felelősség kiterjesztésének indokaként a társaságokra.²³⁶ Ez a vélekedés egészen a büntetőjogi kártérítési ügyek korai történetéig nyúlik vissza.²³⁷ A bíróságok ugyanezt a retorikát alkalmazták a vállalati büntetőjogi felelősség kialakításakor.²³⁸

A bíróságok, amelyek a vállalati és egyéni személyek egyenlő bánásmódját érvényesítették - különösen azáltal, hogy a vállalati felelősséget az egyéni felelősséggel arányossá tették -, kifejezetten az egyének érdekeire hivatkoztak. Az indianai legfelsőbb bíróság például azon az alapon utasította el a társaságok mentesítését a példaértékű kártérítés alól, hogy "bármilyen kártérítési szabályt alkalmaznának egy természetes személy elleni perben, azt alkalmazni kell egy társaság elleni perben is. *Bármilyen diszkriminatív*

235. *Pl. People v. Corp. of Albany*, 11 Wend. 539, 542-43 (N.Y. Sup. Ct. 1834).

236. *Pl. S. & N. Ala. R.R. Co. v. Chappell*, 61 Ala. 527 (1878) (gondatlanság); *Owsley v. Montgomery & W. Point R.R. Co.*, 37 Ala. 560, 562-63 (1861) (hamis fogva tartás); *Good speed v. E. Haddam Bank*, 22 Conn. 530, 538 (1853) (rosszhiszemű büntetőeljárás); *Jeffersonville R.R. Co. v. Rogers*, 28 Ind. 1, 7 (1867) (példás kártérítés); *Pa. R.R. Co. v. Vandiver*, 42 Pa. 365, 370 (1862) (magánlaksértés); *Wheless v. Second Nat'l Bank*, 60 Tenn. 469, 473 (1872) (rosszhiszemű büntetőeljárás); *Murfreesboro & Woodbury Turnpike Co. v. Barrett*, 42 Tenn. (2 Cold.) 508, 510 (1865) (gondatlanság). Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága először 1886-ban vetette fel, hogy a társaságok a tizennegyedik módosítás értelmében személyek. *Lásd: Cty. of Santa Clara v. S. Pac. R.R. Co.*, 118 U.S. 394 (1886).

237. *Pl. Commonwealth v. Proprietors of New Bedford Bridge*, 68 Mass. (2 Gray) 339, 345 (1854) (közveszély okozása) ("[A]z utóbbi időben a legmagasabb tekintélyű bíróságok ügyeiben az volt a tendencia, hogy az összes jogorvoslati lehetőség alkalmazását kiterjesszék a társaságokra, és amennyire csak lehetséges, jogi kötelezettségeik és felelősségük tekintetében a magánszemélyekhez hasonlítsák őket.")

238. *Pl. State v. Belle Springs Creamery Co.*, 111 P. 474, 477 (Kan. 1910) (a vaj hamis címkézésének büntetése); *State v. Rowland Lumber Co.*, 69 S.E. 58, 58-59 (N.C. 1910)

A Tennessee-i Legfelsőbb Bíróság hasonlóképpen leszögezte, hogy a társaságok büntetőjogi felelősségének a magánszemélyekkel azonos mértékű megállapítása szükséges az egyének érdekeinek biztosításához:

Törvénykönyvünk szerint a természetes személyek és a társaságok ugyanolyan előnyökre jogosultak a jogaik érvényesítésére szolgáló rendes és rendkívüli eljárások igénybevétele során.

a társaságok felelőssége alóli mentesség], hogy a törvény olyan jogokat és mentességeket biztosít a társaságok számára, amelyeket a természetes személyektől megtagadnak. Ez teljes mértékben ellentétes a zseniális és

állami alkotmányunk szellemét, amelynek célja az volt, hogy mindenki számára egyenlő és pontos igazságszolgáltatást biztosítson. 240

A vállalati büntetőjogi felelősség kiterjesztésének időzítése ismét a kereskedelmi társaságok elterjedését és növekvő kifinomultságát tükrözte. Így magyarázta a New Jersey-i Legfelsőbb Bíróság:

A korai időkben, amikor kevés volt a társasági jogalany, viszonylag kis jelentőségű kérdés volt, hogy egy ilyen kereset fenntartható-e. Napjainkban azonban, amikor az üzleti élet nagy részét főként ezeken a mesterséges személyeken keresztül bonyolítják le, igen nyomasztó lenne azt állítani, hogy nem lehet ellenük bírósági eljárást indítani. a természetes személyeket büntetőeljárás alá vonó jogséremléért. 241

Természetesen hiba lenne azt a következtetést levonni, hogy a bíróságok a büntetőjog alkalmazásában a társasági személyeket az egyéni személyekkel azonosnak tekintették. Egyrészt a társasági személyek nem részesültek ugyanabban a büntetőeljárás védelemben. Például a *Hale kontra Henkel* ügyben az amerikai Legfelsőbb Bíróság a negyedik módosítás korlátozott védelmét kiterjesztette a társaságokra, de az ötödik módosítás védelmét nem. 242 Másrészt a társaságok nem voltak kitéve a teljes körű

239. *Jeffersonville R.R. Co.*, 28 Ind. at 7 (kiemelés hozzáadva).

240. *Wheless*, 60 Tenn., 473; *Murfreesboro & Woodbury Turnpike Co.*, 42 Tenn. (2 Cold.) at 510 ("A társaságok olyannyira elszaporodtak, hogy az állam politikája, hogy ugyanazokat a kötelezettségeket állapítsa meg rájuk, amelyek a természetes személyeket is terhelik és felelősségre vonják. Ezt az elvet érvényesíteni kell; az állampolgárok jogai ezt követelik meg."). (kiemelés hozzáadva); *lásd még Belle Springs Creamery Co.*, 111 P. at 477 (a vaj téves címkézésének büntette) ("Hogy az a magánszemély, aki a törvény elfogadása után bűnösnek kell lennie, és hogy egy társaságnak büntetlenül folytathatná ezt a gyakorlatot, az igazságosság minden eszméje számára visszatartóerőnek tűnik").

241. *Állam kontra Passaic Cty. Agric. Soc'y*, 23 A. 680, 681 (N.J. 1892) (magánlaksértés büntette); *vö. Hussey v. King*, 3 S.E. 923, 926 (N.C. 1892); *vö. 1887*) (rosszhiszemű vádaskodás) ("A modern időkben a jogi személyek jogai, hatáskörei és kötelezettségei annyira kibővültek, és ezek a "mesterséges személyek" olyan sokan lettek, és olyan nagymértékben bekapcsolódtak az élet mindennapi ügyleteibe, hogy a jog politikája az lett, hogy a jogellenes cselekményekért, amennyire csak lehetséges, ugyanolyan polgári jogi felelősségre vonják őket, mint a természetes személyeket").

242. 201 U.S. 43 (1906). A Bíróság azóta minden személyre vonatkozóan felhagyott azzal a negyedik módosítási doktrínával, amelyet eredetileg nem volt hajlandó kiterjeszteni a vállalatokra. *Lásd Warden v. Hayden*, 387 U.S. 294, 304-06 (1967) (lemondva a pusztá

bűncselekmények skálája.²⁴³ Hasonlóképpen, a társaságok nem voltak kitéve ugyanazoknak a büntetéseknek, mint az egyéni személyek - különösen a társaságokat nem börtönözték be -, bár a börtönbüntetés hiánya nem zárta ki a büntetőjogi felelősségre vonást.²⁴⁴

C. *A méltányosság elhelyezése modern gyakorlatunkban*

Mi a tanulsága ennek a történelmi elemzésnek? Először is, az elrettentés nem az egyetlen indok - talán még csak nem is a központi indok, amely a vállalati büntetőjogi felelősség kiterjesztését motiválja. Ennek megfelelően, még ha el is fogadnánk, hogy ma már léteznek más jogi fórumok, amelyek jobban elrettentik a vállalati visszaéléseket, mint a büntetőjog, akkor is fennállhat az az elvi ok, amiért fenntartjuk a jelenlegi gyakorlatot.

Konkrétan, a tisztességességi normák csoportja független alapot biztosít a vállalatok büntetőjogi felelősségre vonásának indoklásához. Ez nem jelenti azt, hogy a vállalatok teljes értékű erkölcsi ágensek, akik képesek szégyent hozni és megtorlásra jogosultak; az én beszámolómban nem hivatkozok megtorló okokra a vállalati büntetőjogi felelősség védelmében. De a gyakorlat nem is szeszélyes vagy normatív alapot nélkülöző. Meghatároztam, hogy az államoknak miért kell a vállalatokat büntetőjogi felelősségre vonniuk, ami összhangban van a vállalati büntetőjogi felelősség elvi korlátaival és korlátaival. Különösen a vállalatokat, mint bármely más büntetőjogi vádlottat, akkor kell felelősségre vonni, ha valódi vállalati magatartás áll fenn, amely elégséges ahhoz, hogy megfeleljen a büntetőjogi törvény speciális mens rea követelményeinek.

Mit jelent ez a jelenlegi gyakorlatunkra nézve? Először is, úgy kell módosítanunk a gyakorlatunkat, hogy a társasági büntetőjogi felelősség csak akkor legyen alkalmazható, ha a szükséges mens rea-t a társaságnak tulajdoníthatjuk. Ez különösen azt jelenti, hogy fel kell hagynunk a szövetségi bíróságok azon gyakorlatával, hogy a büntetőjogi kontextusban a respondeat superior-t alkalmazzák. Ideális esetben ehelyett a michigani legfelsőbb bíróság által és a IV.C. szakaszban megfogalmazotthoz hasonló értelmezési megközelítést fogadnánk el.

243. *Lásd* N.Y. Cent. & Hudson River R.R. Co. v. United States, 212 U.S. 481, 494 (1909) (felsorolás nélkül megjegyezte, "hogy vannak olyan bűncselekmények, amelyeket természetüknél fogva nem követhetnek el vállalatok"); United States v. John Kelso Co., 86 F. 304, 306 (N.D. Cal. 1898) (bigámia, nemi erőszak és gyilkosság); People v. Rochester Ry. & Light Co., 88 N.E. 22, 23 (N.Y. 1909) (elismerve, hogy egy társaság elkövethet szándékos bűncselekményt, de azt sugallva, hogy "számos olyan bűncselekmény van, amely annyira személyes, rosszindulatú szándékot és olyan ultra vires cselekményeket tartalmaz, hogy egy társaság nyilvánvalóan nem követhetné el azokat").

244. *Pl.* State v. Ice & Fuel Co., 81 S.E. 737, 738 (N.C. 1914) ("A vállalatot nem szabad teljesen mentesíteni a büntetés alól, mert nem lehet bebörtönözni."); *accord* Unit ed States v. MacAndrews & Forbes Co., 149 F. 823, 836 (C.C.S.D.N.Y. 1906) (a vállalati börtönbüntetést tárgyalva); State v. Gen. Fire Extinguisher Co., 9 Ohio N.P. (n.s.) 438, 447 (Ct. Com. Pl. 1910) (ugyanez).

A hagyományos bölcsességgel ellentétben az államok motivációja a vállalatok büntetőjogi felelősségre vonására ma erősebb, mint valaha. Ma mindhárom méltányossági megfontolás - az illeszkedés, a kölcsönösség és az egyenlőség - érvényesül. Az illeszkedés tekintetében az a valószínűség, hogy egy vállalati cselekedet vagy magatartás visszavezethető az ok-okozati hozzájárulásra a az egyes résztvevők száma eltűnőben van.²⁴⁵ Multinacionális gazdasági környezetünkben a vállalatok kifejlesztettek exponenciálisan kifinomultabb belső struktúrák; például ma már minden nagyobb vállalatnak alapvető jellemzője egy belső megfelelési rendszer, amelynek célja a bűncselekmények felderítése és megelőzése.²⁴⁶ A kölcsönösség tekintetében a vállalati jogok csak az 1900-as évek eleje óta bővültek - az utóbbi években leginkább a vállalat részvételi jogainak védelme tekintetében -, és az utóbbi években a vállalatoknak a gazdasági életben való részvételi jogai is bővültek. nem kereskedelmi célú sph eres.²⁴⁷ Végül, a jobb vizsgálati módszerek és a büntetés javítja a vállalatok büntetőjogi felelősségre vonásának megvalósíthatóságát a magánszemélyekkel való egyenlőséget sugalló módon. Röviden, nincs okunk azt gondolni, hogy a vállalati büntetőjogi felelősség kialakulásának középpontjában álló, a méltányosság melletti elkötelezettség mára elvesztette alkalmazhatóságát. Ha valami, akkor a vállalati büntetőjogi felelősség kialakulásának mítoszának leleplezése új okok előtt nyitotta meg az ajtót - vagy legalábbis felelevenítette a régi okokat - arra vonatkozóan, hogy az államoknak miért kellene a vállalatokat büntetőjogi felelősségre vonniuk.

VI. KÖVETKEZTETÉS

Van egy uralkodó történet arról, hogyan és miért kerültek a vállalatok büntetőjogi felelősségre vonásra. Ez a történet többnyire téves, vagy legalábbis súlyosan hiányos. Ennek a story-nak a megdöntésének célja nem a történelmi pontosság önmagáért való megítélése. Azzal, hogy újragondoljuk, hogyan és miért alakult ki a vállalati büntetőjogi felelősség, javíthatjuk a vállalatok büntetőjogi felelősségre vonásának modern gyakorlatának fogalmi és normatív alapjait.

A vállalati büntetőjogi felelősséget kiterjesztő bíróságok ezt az elvek mentén tették, és a méltányossági normák egy olyan konstellációja iránti elkötelezettségből fakadóan, amely nem hajlandó előnyben részesíteni a vállalati személyeket az egyéni személyekkel szemben.

245. LIST & PETTIT, *supra* note 55, 76-78. o. (azon okok meghatározása, amelyek miatt az "egyszerű csökkentés", ha elméletben lehetséges is, a gyakorlatban nem valósítható meg).

246. U.S. SENTENCING GUIDELINES MANUAL §§ 8B2.1, 8D1.4(b) (U.S. SENTENCING COMM'N 2014) (a belső megfelelési program létrehozását a próbaidőre bocsátás feltételeként állapítja meg). A hatékony megfelelési program megléte (vagy hiánya) szintén befolyásolja az elítélt vállalatra kiszabott bírság nagyságát. *Lásd id.* 8C2.5(f) §.

247. *Pl. Burwell v. Hobby Lobby Stores, Inc.*, 134 S. Ct. 2751, 2756 (2014) ("Minden olyan sugalmazás, amely szerint a nyereségorientált vállalatok képtelenek a vallás gyakorlására, mert céljuk egyszerűen a pénzszerzés, szembemegy a modern társasági joggal."); *Citizens United v. FEC*, 558 U.S. 310, 365 (2010) (a vállalatok politikai kiadásaira vonatkozó korlátozások megsemmisítése).

személyek. Míg a modern szabályozási stratégiák megkérdőjelezhetik a testi és büntetőjogi felelősség hasznosságát a helytelen cselekedetek visszaszorításában, a tisztességes eljárás normáinak betartása ugyanolyan fontos a vállalatokkal kapcsolatos modern tapasztalatainkban, mint a huszadik század fordulóján volt. Legalábbis ellen kell állnunk a társasági büntetőjogi felelősség kialakulása mögött álló szkeptikus impulzusnak, és értékelnünk kell a társaságok büntetőjogi felelősségre vonásának elméleti koherenciáját és továbbra is kívánatos gyakorlatát.